

Deviánsnak minősített viselkedésformák
Magyarországon
A dark-gothic szubkultúra bemutatása

Készítette: Fjusha (kislegy@netposta.net)

Budapest

2004.

TARTALOMJEGYZÉK

A dolgozat célja	5.oldal
1. Másság, deviancia	7-9.oldal
• 1.1. Másság, deviancia	7-8.oldal
• 1.2. Ifjúsági szubkultúra, fiatalkori deviancia	8-9.oldal
2. A szubkultúra	10-13.oldal
• 2.1. Anómia-, és elidegenedés-elméletek	10-11.oldal
• 2.2. A szubkultúra értelmezési lehetőségei	11-13.oldal
3. Sztereotípiák és előítéletek	14-18.oldal
• 3.1. A sztereotípia	14-17.oldal
• 3.2. Az előítélet	17-18.oldal
Az első három fejezet rövid összefoglalása	19-20.oldal
4. A szubkultúrák története	21-26.oldal
• 4.1. A szubkultúrák története külföldön (rövid áttekintés)	21-22.oldal
• 4.2. A szubkultúrák története Magyarországon (áttekintés)	22-26.oldal
5. A dark/gót szubkultúra eredete	27-29.oldal
• 5.1. A dark/gót szubkultúra eredete külföldön	27-29.oldal
• 5.2. A dark/gót szubkultúra eredete Magyarországon	29.oldal
6. Terminológia	30-34.oldal
• 6.1. A külföldi szóhasználat és eredete	30-32.oldal
• 6.1.1. A külföldön elterjedt lényegesebb kifejezések	33.oldal
• 6.2. A magyar szóhasználat és eredete	34.oldal
• 6.2.1 A Magyarországon elterjedt lényegesebb kifejezések	34.oldal
A 4., 5. és 6. fejezet rövid összefoglalása	35.oldal
7. A csoport	36-40.oldal
• 7.1. A csoporttal kapcsolatos alapfogalmak	36-37.oldal
• 7.2. A csoport norma- és identitásalakító hatása	38-40.oldal
8. A dark/gót szubkultúra – mint csoport – speciális jellemzői és bemutatása	41-68.oldal
• 8.a) és 8.b) Viszonylagos tartósság az emberek egymás közötti kapcsolataiban és viszonylagos folyamatosság a közösen végzett tevékenységben	41-42.oldal
• 8.c) A csoporttagok elképzelései a csoportról	42-43.oldal
• 8.d) Szervezettség, amely a csoporton belül az emberek alá-fölérendeltségi viszonyát, a vezetés és a feladatok megosztását jelenti	44-45.oldal

- **8.e) Hagományok és szokások kialakulása, amelyek általában hosszabb fennállás esetén jellemzik a csoportot - ilyenek például az egyenruhák, a jelvények, a csoportba kerülés megszabott követelményei** 45-46.oldal
 - **8.e.1. A zene** 47-51.oldal
 - **8.e.2. A személyiség** 51-56.oldal
 - **8.e.3. A művészet** 56-58.oldal
 - **8.e.4. A külső** 59-61.oldal
 - **8.e.5. Az intézményesülés** 61-64.oldal
- **8.1. Az extémitások: a vámpírkultusz és a gruftik** 64-68.oldal
- **A kérdőíves kutatás összehasonlító és értelmező elemzése** 69-124.oldal
 - **I.táblázat – A dark szubkultúrához tartozók által kitöltött kérdőívek eredményei** 70-77.oldal
 - **II.táblázat – A nem dark szubkultúrához tartozók által kitöltött kérdőívek eredményei** 78-82.oldal
 - **III.táblázat – Kor** 83.oldal
 - **A III.táblázat értelmező elemzése** 84.oldal
 - **IV.táblázat – Nem** 85.oldal
 - **A IV.táblázat értelmező elemzése** 86.oldal
 - **V.táblázat - Iskolai végzettség** 87.oldal
 - **Az V.táblázat értelmező elemzése** 88.oldal
 - **VI.táblázat – A válaszok összehasonlító elemzése** 89.oldal
 - **VI/1.táblázat – A válaszok összehasonlító elemzése** 90.oldal
 - **A VI. és VI/1.táblázat értelmező elemzése** 91-95.oldal
 - **VII.táblázat - A társadalom megítélése** 96.oldal
 - **A VII.táblázat értelmező elemzése** 97.oldal
 - **VIII.táblázat - Az öngyilkossági kísérletet elkövetettek adatai** 98.oldal
 - **A VIII.táblázat értelmező elemzése** 99.oldal
 - **A darkok kifejtést igénylő kérdésekre adott válaszai és rövid elemzésük** 100-112.oldal
 - **I.kérdés - A darkok által végzett foglalkozások** 101.oldal
 - **II.kérdés - Amennyiben másnak érzi magát, az miben nyilvánul meg?** 102-103.oldal
 - **III.kérdés - Befolyásolta-e valamilyen jelentős életesemény, hogy bekerült a szubkultúrába?** 104-105.oldal
 - **IV.kérdés – Mit jelent neked, hogy dark vagy?** 106-107.oldal

• V.kérdés - Szerinted mi a különbség Budapest és vidék között szubkulturális szempontból? Mi a különbség Magyarország és külföld között?	108-109.oldal
• VI.kérdés – Gyakorolsz-e valamilyen vallást, vagy van e olyan irányzat, amelyikhez tartozónak érzed magad?	110.oldal
• VII.kérdés – Jártas vagy-e valamilyik művészeti ágban, vagy tevékenykedsz-e valamilyikben?	111.oldal
• VIII.kérdés – Milyen jövőt képzelsz magadnak?	112.oldal
• A nem darkok kifejtést igénylő kérdésekre adott válaszai és rövid elemzésük	113-123.oldal
• 1.kérdés – Mit tudsz róluk?	114-115.oldal
• 2.kérdés – Jellemezd őt röviden!	116-117.oldal
• 3.kérdés – Szerinted hol vannak ők, és mit csinálnak hétköznap?	118.oldal
• 4.kérdés – Mit szólnál hozzá, ha egyik barátod azt mondaná, dark lett?	119.oldal
• 5.kérdés – Mi a különbség a darkok és a gruftik között?	120-121.oldal
• 6.kérdés – Szerinted hova járnak szórakozni?	122-123.oldal
• IX.táblázat - A dark, a grufti és a sátánista ideológiák főbb különbségei	124.oldal
• Összefoglalás és utószó	125-126.oldal
• Irodalomjegyzék	127-128.oldal
Köszönet	129.oldal
Melléklet	130.oldal

Dolgozatom célja, hogy a dark szubkultúrát (történetét, szerkezetét, zenéjét, belső és külső jegyeit, intézményesülési folyamatát, illetve külföldi és belföldi viszonyait) bemutassam, és a vele kapcsolatos negatív és sokszor téves előítéleteket eloszlassam. Ehhez a magyar és külföldi szakirodalmat, illetve egyéb a témához kapcsolódó irodalmakat, és saját kérdőíves kutatásom eredményeinek értékelését használom.

„Mi vagyunk az Örökösök: a Mennyország Bizonyossága
Egy elmúlt, de nem Elfeledett Örökség Leszármazottai...

Mi vagyunk a Nagy Meggyőződés Örökösei
Álarcosbáljának Leszármazottai - Kábultan, de nem legyőzve...”

Faith and the muse: Büszkén viselt sebhelyek
Részlet
Fordította: Németh Bálint, 2001.

1. Másság, deviancia

„Valójában... az Én, még a legnaivabb sem, nem egység, hanem roppant sokrétű világ, kis csillagos égbolt, formák, fokozatok és állapotok, átöröklődések és lehetőségek káosza.”

(H. Hesse)

1.1. Másság, deviancia

Illyés Sándor „A deviáns másság” című tanulmányában a másságról azt mondja, hogy annak észrevételéhez csak összehasonlítás útján juthatunk el, a „*más mint*” felismerésével. „Ha valaki más, akkor nem azt tudom róla, hogy mi, hanem azt, hogy *mi nem*.” (Illyés (1994) p.124.). A másságot, tehát negatívnak éljük meg.

Csoportok szemszögéből nézve „a másság jelöli ki a csoport határait és különíti el azokat, akik nem tartoznak a csoportba”, ezért ők általában pozitívan viszonyulnak saját másságukhoz. A másság azonban „*csak eltérés-tudat*”, ezzel szemben a deviancia „*értékelt másság*”, minősítés. (Illyés (1994) p.128.). A deviancia többletjelentése: nemkívánatos.

H. S. Becker egyik tanulmányában található egy táblázat, melyből egyértelműen kiderül, hogy a deviáns minősítés még nem jelent deviáns viselkedést:

	Szabálytartó	Szabályszegő
Deviánsnak minősített	Hamisan vádolt	Tiszta deviáns
Deviánsnak nem minősített	Konform	Titkos deviáns

(H.S. Becker (1985) p.50.)

A kultúra és szubkultúra elméletek „deviáns viselkedést *a racionalitás egy verziójának tartják*.” (Rácz (1989) p.18.) Nem betegség vagy társadalomellenesség tehát, hanem a dominánstól eltérő lét választása.

Klasszikus, hagyományos értelemben vett, deviancia például: a bűncselekmény elkövetése, az elme- és idegbetegség, az alkoholizmus és az öngyilkosság.

A devianciák újabb értelmezése szerint nem számítanak devianciának a pszichés eredetű megbetegedések, ide sorolják azonban, a fentiek (bűnözés, alkoholizmus, öngyilkosság) mellett a drogfogyasztást és a szexuális devianciákat.

Andorka Rudolf írja a „Deviáns viselkedések Magyarországon” című tanulmányában, hogy „az ember alapvető természetéhez tartozik, hogy nem vagy nem tökéletesen közösségi lény, *állandóan lázad* a közösség ellen, amelyben mégis élni kényszerül.” (Andorka (1994) p.32.)

Ma már az sem titok a szociológusok előtt, hogy a társadalmak fejlődését ezek a lázadók nagyban befolyásolják, és hogy a teljesen konform társadalom életképtelen lenne.

A 21. század nagy kihívás elé állítja az embereket, főleg a fiatalokat. Hangoztatja, hogy légy önmagad, légy egyedi, ami a másság megjelenését vonja maga után, ám ha valaki más, eltér az átlagtól, azt azonnal deviánsnak, polgárpukkasztónak, lázadónak minősítik.

1.2. Ifjúsági szubkultúra, fiatalkori deviancia

A kortárs csoportok serdülőkre gyakorolt hatása és jelentősége ismert. Seltzer 1982-ben a serdülőkort két szakaszra osztotta a kortárs mező tulajdonságai alapján. „Az *„elsődleges kortárs aréna”* a serdülőkor első szakaszában alakul ki, és az erre a fejlődési időszakra jellemző struktúranélküliséget pótolja érzelmileg a fiatalok számára. ... A serdülőkor második szakaszában a *„másodlagos kortárs aréna”* alakul ki, Ez már speciálisabb társválasztást jelent annak megfelelően, hogy a fiatal mivé akar válni.”(Rác (1998) p. 154.)

„A serdülők szubkulturális preferenciái lényegében alkalmazkodási formái a felnőtt korba történő átmenetnek. Ezek olyan viselkedéseket és értékeket jelentenek, amelyek elkülönülnek, esetleg szemben állnak a felnőttek normáival. (*„Norma: Viselkedési szabály, amely előírja, hogy a társadalom tagjainak bizonyos helyzetekben hogyan kell és hogyan nem szabad viselkedniük. A norma megszegését mindig valamilyen szankció bünteti. Sokféle norma érvényesülhet egymás mellett: büntetőjogi normák, erkölcsi normák, szokások, illemszabályok stb.”*; (Andorka (2000) p. 643.)) Az ifjúsági kultúra ebből a szempontból a deviancia konvencionális formája: *játék a devianciával*. Miközben lehetővé teszi a kaland- és izgalomvágy kielégülését, valójában visszatart a – súlyosabb – formák kialakulásától.”(Rác (1998) p.138.)

Rác József szerint, aki a Lewert-i „másodlagos devianciára” hivatkozik, „a társadalmi reakciót kiváltó szubkulturális csoportba kerülés hasonló a „deviáns” viselkedésforma kialakulásához, a kettő ugyanazzal a fogalomrendszerrel írható le ... mintegy *a társadalmi*

reakció az, amely összeolvastja az ifjúsági szubkultúrákat és a fiatalkori „devianciákat”.
(Rác (1989) p.107.)

A kettő tehát nem egy és ugyanaz, a külső szemlélő mégis hasonló ítéletet alkot róluk, mivel nem ismeri, nem ismerheti működésüket.

2. A szubkultúra

„Az ember természeténél fogva társas lény.”

(Aquinoi Tamás)

2.1. Anómia-, és elidegenedés-elméletek

„Az anómia Durkheim szerint a társadalmi viselkedést szabályozó normák meggyengülése. Következménye a deviáns viselkedések elterjedése.” (Andorka (2000) p.633.)

Davol és Reimanis anómia-értelmezésében: „az egyén úgy látja, hogy a társadalmi rendből hiányzik annak értelmes volta és hasznossága, vagy úgy látja, hogy az alapvető *életcélok* közt állandó *konfliktus* van.” (Andorka (1994) p.47.)

Merton anómia koncepciója alapján: „minden társadalom kultúrája („*Kultúra*: A szociológiában a kultúra egy adott társadalomra, társadalmi csoportra jellemző normák és értékek, mindennapi és tudományos ismeretek, irodalmi, művészeti, zenei alkotások és az ember alkotta tárgyi környezet.”; (Andorka (2000) p.640.)) az egyének számára alapvető célokat jelöl ki, melyek a társadalom fő érdekeivé alakulnak. A társadalmi struktúra pedig meghatározza azokat az eszközöket, melyekkel a társadalom tagjai a célok felé tarthatnak... Anómia akkor lép fel, ha a társadalmi célok és eszközök *harmóniája felbomlik*. ... Az anómia az egyéneken feszültséget ébreszt, melyre a személyek feszültség-levezető, az anómiás körülményekhez alkalmazkodó választ adnak. ... Ezek a viselkedésformák a következők: újítás (célok elfogadása, eszközök elutasítása), ritualizmus (célokról lemondás, eszközök elfogadása), visszahúzóadás (mind a célokról, mind az eszközökről lemondás), lázadás (célokról és eszközökről lemondás, de helyettük új célokat és eszközöket tűz a személy maga elé).” (Rácz (1989) p. 16., hivatkozik Merton, 1983, 1980))

A Marx-i elidegenedés újabb értelmezői szerint „a társadalom tagjai úgy látják, hogy életük *értelmetlen*, a jövő *kiszámíthatatlan*, az ember *nem képes* saját sorsát *befolyásolni*, nincs hatása az életét közvetlenül érintő döntésekre és *nem éreznek közösséget* embertársaikkal.” (Andorka (1994) p.43.)

„Tágabb értelemben az elidegenedés azt jelenti, hogy az ember egyedül érzi magát a társadalomban, *nem kötődik hozzá*, és nem számíthat a társadalom segítségére, ha arra szüksége van. A mai szociológiában meg szokták különböztetni az elidegenedés öt dimenzióját: a hatalomnélküliséget, az élet értelmetlenségének érzését, a normátlanságot, az

elmagányosodást és végül az önmagától való elidegenedést, vagyis az önértékelés elvesztését.” (Andorka (2000) p.636.)

A két fogalom a mai szociológiai szóhasználatban már közel azonos jelentéssel bír.

2.2. A szubkultúra értelmezési lehetőségei

Az anómia és elidegenedés következménye a társadalomból való tényleges vagy szimbolikus kivonulás és, hogy „a hasonló problémákkal találkozók, hasonlóképpen ezektől szabadulni igyekvő és egymással kölcsönös interakcióban álló fiatalok *közös megoldást* dolgoznak ki, mely szándékaiktól, motivációiktól és törekvéseiktől elválik.”(Rácz (1989) p. 19., hivatkozik Cohen, 1955). Kisebb népességcsoportok alakulnak ki saját normarendszerrel, ami csak a csoportra érvényes. A szociológia ezeket *szubkultúráknak* nevezi. („*Szubkultúra*: Egy nagy társadalmon belül élő kisebb társadalmi csoport kultúrája, mely eltér a többség kultúrájától.”; Andorka (2000) p. 646.)

„A kultúra egészének keretein belül, a szubkultúra *sajátos életvitelt, ideológiát, viselkedési szabályt és normát jelent*. A szubkultúra *nincs* teljes mértékben *elszigetelve* az uralkodó kultúrától, így azok az értékek, szabályok és viselkedési formák, melyeket az uralkodó kultúra kialakított és tisztel ugyanúgy érvényesek rá. ... A szubkultúrák azokat a jellegzetességeket fejezik ki, melyek a viselkedési formákat, öltözködést, ízlést, szórakozást, szabadidős tevékenységet, zenét, sportot meghatározzák. ... A szubkultúrát értékrendjének különbözősége határolja el a domináns és legitim kultúrától, melyet a szociológia gyakran nevez szülő- vagy anyakultúrának. ... Az együttélés formája, kiváltképp az életstílus és a csoportok sorsa adják az alapot a szubkultúra kialakulásához, mely nem elszigetelődést jelent, hanem megelőlegezi a különbözőséget. A szubkultúrák azért keletkeznek, mert lehetetlen megteremteni ugyanazokat az életkörülményeket egy társadalom minden tagja számára.” (Takács (2002) p.21.)

„A szubkultúra – Matza szerint – bizonyos „*élvezeti*” értékeket testesít meg. ... Ezek az ún. domináns kultúrából sem hiányoznak, csak ott rejtettek, *háttérben maradnak*. A szubkultúra ezeknek az értékeknek a karikatúraszerű megjelenítését szolgálja.”(Rácz (1998) p.125.)

A legtöbb esetben „nem az az érdekes, amit egy-egy szubkulturális csoport tesz, hanem *ahogyan teszi* és amilyen *szimbolikus jelentést* tulajdonít a cselekedetnek. ... A szubkultúra fő terméke a csoport (lásd még: 7.), illetve a résztvevők kollektív problémamegoldása. ... A folyamat nem feltétlenül a fiatalok problémáinak megoldását vagy feldolgozását jelenti, hanem sokszor csak az *élményvilág publikus életre keltését*.”(Rácz (1998) p.71., 72.)

„A szubkultúrák nem helyezkednek szembe a globális rendszerrel, csak meghatározott értékek köré szerveződnek, amelyek kiváltképp fontosak a csoport tagjai számára, ám társadalmilag is elfogadottak. A szubkultúrák aktív törekvést képviselnek a kultúrában, az uralkodó kultúra ugyanis csak azt hajlandó elfogadni, ami már beépült a szociokultúrába. A szubkultúrák jelzik a hibát a rendszerben, jelzik az összhang megbomlását és beharangozzák a normák szimbolikus áthágását. ...

A szubkultúrával nem egyenlő az *ellenkultúra*, amely nyíltan szembeszegül az uralkodó kultúrával, és arra törekszik, hogy lerombolja, átalakítsa azt. ... A szubkultúra fogalma azokra a csoportokra használható, melyek nem állnak harcban a globális rendszer értékeivel, míg az ellenkultúra fogalma azon csoportok megnevezésére szolgál, melyek nyílt összetűzésben állnak a társadalom értékrendjével. A szubkultúrák megelégszenek az ellenállás szimbolikus formáival, stílus meghatározó tevékenységekkel (öltözködés, beszéd, nyelv, kítűzők, jelképek).

A szubkultúrák jelentősége, hogy megoldást kínálnak meghatározott strukturális problémákra, a társadalmi és gazdasági rendszer ellentmondásaira. Ezen problémák osztályjellegűek, de generációs problémaként élik meg őket. Olyan kultúrát kínálnak, melyből kiválaszthatóak különböző elemek, mint stílus, értékrend, ideológia, életvitel, amelyek felhasználhatóak az identitásteremtésre. A szubkultúrák a szabadidő megtervezésének sajátos módját adják, s ezzel elválik a mechanikus és eszköz-beállítottságú tevékenységek világától. Megoldást kínálnak az egyén bizonyos egzisztenciális problémáira. Az iskola és a munka mellett, a másodlagos szocializációban („*Szocializáció*: Az a folyamat, amelynek során a megszületett csecsemő személyisége fokozatosan kialakul, másképpen amelyek során a gyermek elsajátítja a társadalmi normákat és értékeket, megtanulja a különféle társadalmi szerepekben elvárható viselkedést.”; Andorka (2000) p.646.), szerepet játszik az identitásteremtésben.

A marginális csoportok túl kicsik ahhoz, hogy sikeresen küzdjenek a nagy szervezetek ellen, de sikeresen megváltoztathatják a szokásokat, viselkedésmódot. A kisebb szubkulturális

csoporthoz azért küzdenek, hogy megkíséreljék elejét venni az uralkodó kultúrával való teljes összeolvadást.” (Takács (2002) p.22, 23, 24.)

Az ifjúsági szubkultúrákkal foglalkozó *irodalmat három nagy csoportra* oszthatjuk.

A klasszikus megközelítés az 1950-es években érte el csúcspontját. Az ifjúsági szubkultúra szerintük a társadalom alsó osztályaiból kikerülő fiatalok csoportja, akik a középosztály értékeit és normáit elutasítják, láznak ellene, és problémáikra csoportszintű választ próbálnak adni. A fiatalok társadalmi státuszuk alapján mások, szubkultúrába kerülésük eleve elrendeltetett, ők pedig csak passzív résztvevői a folyamatnak.

A második csoport, az „új hullám”, tagjai azt vizsgálták, hogy hogyan alakul a szubkulturális viselkedések jelentése, és hogyan különülnek el a szubkultúrák a társadalomtól. A tagok kirekesztettek vagy kivonultak a domináns társadalomból, azonban ők már nem lázadóként tekintenek rájuk, hanem másokként, akik a szubkultúrán keresztül fejezik ki és jelenítik meg másságukat. Ezek a fiatalok folyamatos harcban állnak a többségi társadalommal, ám ez a harc szimbolikus.

Az utolsó, a posztmodern irányzat. A szubkultúra, náluk, a posztmodern világ sivárságával szemben képviselt „jó”, az értelmetlenséggel szemben az értelem megtestesítője. A domináns és szubkultúra éles elkülönítését elvetik; csak laza társas hálók vannak, és ezek szövvénye alkotja a társadalmat.

(Rácz (1998))

3. Sztereotípiák és előítéletek

„Ne háborodjunk fel az embereken, amikor azt látjuk, hogy keményszívűek, hálátlanok, igazságtalanok, dőlyfősek, és csak önmagukat szeretik, másokkal pedig nem törődnek: ilyenek, ez a természetük.”

(La Bruyère)

3.1. A sztereotípiák

„A pszichológusok a *séma* kifejezésen emberek, tárgyak, események vagy helyzetek egy osztályának *mentális reprezentációját* értik. A sztereotípiák is ... egyfajta sémák, mert emberek osztályait reprezentálják. ...

A sémák alakjában történő észlelés és gondolkodás lehetővé teszi számunkra, hogy a minket érő nagy tömegű információmennyiséget gyorsan és gazdaságosan megsűrjünk, megszervezzük és feldolgozzuk. Ahelyett, hogy minden új személy, tárgy vagy esemény minden kis részletét észlelnénk és megjegyeznénk, egyszerűen csak észre vesszük, hogy pont olyan, mint egy bizonyos séma, amely már a memóriánkban van, és csak a legeltérőbb vonásokat kódoljuk és őrizzük meg az emlékezetünkben.

Mindamellettt ezért a „kognitív gazdaságosságért” azt az árat fizetjük, hogy egy tárgy vagy esemény *torzulhat*, ha nem egészen illeszkedik abba a sémába, amelyet kódolására alkalmaztunk.” (Atkinson, Atkinson (1999) p. 250, 251.) „Minthogy a sémák észlelésünket és emlékezetünket is befolyásolják, hajlamosak a nekik ellentmondó adatok ellenében is fennmaradni”, ezt nevezzük másként *szelektív észlelésnek*. (Atkinson, Atkinson (1999) p.498.)

„Azt a folyamatot, melynek során a beérkező adatoknak legjobban megfelelő sémát a memóriából kikeressük, *sémás feldolgozásnak* nevezzük. ... A sémás feldolgozás általában gyorsan és automatikusan jelenik meg.” (Atkinson, Atkinson (1999) p. 496.)

„*Attitűdnek* nevezünk bármely kognitív reprezentációt, amely összegzi egy attitűdtárggyal – önmagunkkal, másokkal, tárgyakkal, cselekedetekkel, eseményekkel vagy ötletekkel – kapcsolatos értékeléseinket. Mivel az attitűdtárggyal kapcsolatos értékeléseink lehetnek kedvezőek, semlegesek vagy kedvezőtlenek, az attitűdök lehetnek pozitívak, negatívak vagy semlegesek, éppúgy, ahogy különböznek irányukban.” (Smith, Mackie (2001) p. 378., hivatkozik McGuire, 1985; Ostrom, 1969; Zanna és Rempel, 1988)

„Az emberek azért alakítanak ki attitűdöket, mert ezek hasznosak a társas környezet kiismerése és a másokkal fenntartott fontos kapcsolatok kifejezése szempontjából. Az

attitűdök *háromféle információból állnak össze*, ezek: a tárgy pozitív vagy negatív jellemzőivel kapcsolatos hiedelmek, a tárggyal kapcsolatos érzések és érzelmek, valamint a tárggyal kapcsolatos múlt- és jelenbeli cselekedetekre vonatkozó információk. Ha egy attitűd kialakult, szorosan hozzákapcsolódik a tárggyal kapcsolatos tudáshoz.” (Smith, Mackie (2001) p. 383.)

„Az emberek észlelése a *látható jelek észlelésével* kezdődik, értve ezen a fizikai megjelenést, a nem verbális kommunikációt és a nyílt viselkedést. A környezetünkben kiugró, *figyelemfelkeltő jelek* különösképpen befolyásolják a személyészlelést.” (Smith, Mackie (2001) p.136.) „Azok a jellemvonások, amelyek elűtnek a környezettől, szembetűnők, és ez mindenféle jellemvonásra igaz, beleértve a magatartást ugyanúgy, mint a fizikai jeleket. *A kiugró jelleg* egy jel azon tulajdonsága, hogy figyelmet kelt az adott kontextusban.” (Smith, Mackie (2001) p.141.)

„A jeleknek nincs jelentésük önmagukban. Egy személy emberekről, viselkedésmódokról, jellemvonásokról és társas helyzetekről őrzött tudásának a fényében értelmezi őket. *A jelek értelmezésekor* legnagyobb valószínűséggel ilyen tárolt tudást használunk, mely vagy magához a jelhez kapcsolódik, vagy könnyen felidézhető.” (Smith, Mackie (2001) p.142.)

„Mivel benyomásaink alakíthatják a későbbi információk értelmezését, hatásuk még azután is fennmaradhat, amikor felfedeztük, hogy első benyomásunk hamis volt. A torzításnak ezt a formáját *szívóssági torzításnak* nevezik.” (Smith, Mackie (2001) p. 174., hivatkozik Lord et al., 1975) „Az emberek alkalmanként olyan információval találják magukat szembe, amely teljesen egyértelműen inkonzisztens a benyomásukkal. Ekkor megkísérelhetik különféleképpen „kimagyarázni” vagy a másik személy változásának a számlájára írni.” (Smith, Mackie (2001) p. 178, 179.)

A sztereotípiák tehát „emberek egy csoportjának vagy osztályának személyiségjegyeiről vagy testi megjelenéséről alkotott séma. A séma általában *túláltalánosított*, így olyan feltételezésekre vezet minket, hogy a csoport minden tagja egy sajátos jellemzővel bír... A sztereotípiák különböző lelki tulajdonságokat tulajdonítanak nagy embercsoportoknak. Tartalmuk történelmi és kulturális hagyományokból ered. Egyszerűséget és rendet kínálnak ott, ahol bonyolultság és változékonyság uralkodik. A sztereotípiákban eleve felállított elképzelések vannak egy bizonyos csoporttal szemben.

Az egyes csoportokra jellemző tulajdonságok sohasem egymagukban állnak, hanem egymást támogató, kiegészítő, azonos értéktartalmat kifejező *ellentmondásmentes láncolatot alkotnak*. A sztereotípiák érvényben vannak nem csak a csoporttal kapcsolatban, hanem minden jelenséggel, tárggyal, személlyel, amely a csoporthoz kötődik vagy kapcsolatban áll.” (Takács (2002) p.9.)

„Az attitűdök *elfogulttá teszik az észlelést*, ily módon könnyebben észrevesszük az attitűddel egybecsengő információt a tárgyakról, emberekről és eseményekről, és valószínűbben viselkedünk az attitűddel konzisztens módon.

Az attitűdök tudatosabb módon is befolyásolják a viselkedést azáltal, hogy bizonyos viselkedésmódokra készítő szándékot ébresztenek. E késztetések olyan tervezési folyamatot indíthatnak be, amely valószínűbbé teszi *az attitűddel konzisztens viselkedés* megjelenését.” (Smith, Mackie (2001) p.458.)

„Azt a folyamatot, melynek során egy másik személlyel kapcsolatos elvárás hatására a személy némiképpen megerősíti a vele kapcsolatos elvárásokat, *önbeteljesítő jóslatok* nevezzük.” (Smith, Mackie (2001) p. 176., hivatkozik: Merton, 1948; Darley és Fazio, 1980)

„...az emberek viselkedésének okaira vonatkozó következtetések megalkotása az emberek észlelésének központi eleme. *Oksági attribúciókat* alkotunk – azaz egy esemény vagy egy viselkedés okára vonatkozó ítéleteket hozunk -, miközben megpróbáljuk megfejteni, hogy milyen is a másik személy valójában. Mivel úgy tűnik, hogy mások megértése annak ismeretétől függ, hogy miért viselkednek az adott módon, az oksági attribúciók fontos szerepet játszanak abban, hogy túljussunk a felületes első benyomásokon, és mások teljesebb, mélyebb megértéséig eljussunk.

Az oksági attribúciók abban is segíthetnek, hogy egy átfogó és globális képbe szervezhessük mindazt, amit megtudtunk valakiről.” (Smith, Mackie (2001) p. 155.)

„Az emberek hajlamosak arra, hogy *a sztereotípiákat megerősítő, és ne az azokat cáfoló bizonyítékokat keressék*, és a kétértelmű információkat a sztereotípiának megfelelőként magyarázzák. Az emberek az interakciók során a sztereotípiával egyező információt fogják kiválasztani a többi közül, amikor kapcsolatba kerülnek a sztereotipizált személyekkel.” (Smith, Mackie (2001) p. 294.)

„Még ha az emberek olyan információhoz jutnak is, amely nyilvánvalóan nem felel meg a sztereotípiának, a sztereotípiák akkor is változatlanul fennmaradhatnak, mert az emberek megmagyarázhatják a meg nem egyezést, új kategóriákat hozhatnak létre a szabályoktól való

eltérésekre, a nem szokványos csoporttagok viselkedését pedig nem tartják relevánsnak a csoportsztereotípiák szempontjából.” (Smith, Mackie (2001) p.302.)

A titokzatosság ugyanúgy hozzátartozik a dark szubkultúrához, mint az előítéletek és a sztereotípiák, melyekkel a szubkultúra tagjai sűrűn találkoznak, mert az emberek gyakran adnak hangot meglepettségüknek vagy nemtetszésüknek.

„A stílus képviselőit sokszor csak a fekete, hullaszagú, sajátos öltözettel, depresszív hajlammal, halálvágygal, sátánizmussal azonosítják. Pokolkutyák, halálmadarak, ördögimádók, varjak, gruftik, stb. hangzanak a rájuk aggatott jelzők. A darkok jellemzői: sápadt arc, fekete haj, sötét arcfestés, csipkék, bársonyok, „vad” ékszerek, koponyák, fordított kereszték, pentagrammák. Folyton csak a halálra gondolnak, „temető madarak”, koporsóban alszanak, sírokat gyaláznak. Mazochista törekvéseik odáig fajulnak, hogy mellékhelységekben ereiket vagdossák. Sötét zenék, vámpírok, démonok ... csupa negativitás.” (Revolution Fanzine)

3.2. Az előítélet

„Az előítélet, az előítéletesség mindennapjaink része. Előítélettel viseltetünk másokkal, csoportokkal, etnikumokkal szemben és néha elszenvedő alanyai vagyunk előítéleteknek.

Az előítélet tulajdonképpen a „rossz” feltételezése másokról kellő bizonyíték nélkül. Ez különösen akkor veszélyes, ha semmilyen új tény vagy élethelyzet nem tudja megváltoztatni az előzőleg kialakult negatív véleményt. Két fő forrása a hagyomány, a készen kapott sztereotípiák és a saját megfigyelések *túláltalánosítása*. Amikor egy túláltalánosított fogalom nem ellenőrződik, akkor megteremtődik annak a lehetősége, hogy hamissá váljon. Ez esetben a valós tények lényegéből véletlenszerű vonások felerősödnek, kiemelődnek és lényegi vonássá, általánossá válnak. Így hamis kép alakul ki, amely nehezen korrigálható.” (Takács (2002) p.7.)

„Minden csoport, amely egy *társas szempontból jelentéssel bíró közös jellemzőben* osztozik, céltáblája lehet az előítéletnek. A különböző kultúrák a csoportok különböző típusait tartják érdemesnek megkülönböztetni, de a faj, a vallás, a nem, a kor, a társadalmi státus és a kulturális háttér sok társadalomban fontos választóvonal.” (Smith, Mackie (2001) p. 263.)

A sztereotípa és előítélet kialakulása maga után vonja a *diszkrimináció* megjelenését.

„A diszkrimináció terminusa egy társadalmi csoport és annak tagjai felé irányuló pozitív vagy negatív viselkedésre utal. Természetesen az emberek általában negatív viselkedésre gondolnak- egy bizonyos csoport elleni diszkriminációra-, ám egy csoport elleni diszkrimináció egyenlő a mások melletti diszkriminációval.” (Smith, Mackie (2001) p. 257.)

Az első három fejezet rövid összefoglalása

Az eddigiekben leírtak alapján *a dark szubkultúra*: egy hamisan vádolt ifjúsági szubkultúra, amit gyakran deviánsnak minősítenek.

Két okból kaphat ilyen címkét. Az egyik a halál, amellyel a darkok külsőségeikben és tetteikben (a halál–tabu megsértése, pl. azáltal, hogy csoportosan vagy egyénileg járnak a temetőkhöz) sokat foglalkoznak (lásd még: 8.e.2.), a másik az okkultizmus, többek közt a boszorkányság, illetve vámpír kultuszok. (lásd még: 8.1.) Ezek a kérdések előhívják az anyakultúra tagjaiban mélyen rejlő szorongásokat, és meghatározzák a csoport szociális reprezentációját is, vagyis azt a képet, amely a társadalom tagjainak agyában, sémákba rögzülve, él a csoportról.

Tagjai erős „mátság- és eltérés-tudattal” rendelkeznek, 85%-uk „másnak” érzi magát. (lásd még: I.táblázat)

Emellett határozott társadalmi elidegenedés jellemzi őket, a társadalmat 62%-uk előítéletesnek, 61%-uk érzéketlennek, 48%-uk értékmentesnek, 33%-uk ellenségesnek minősítette, 34%-uk azonban elismeri annak szükséges voltát. (lásd még: I.táblázat és VII.táblázat)

Ennek következménye azonban, nem agresszivitás vagy deviáns viselkedés, hanem alternatív életvitel kialakítása - agresszióval, evés-ivásba meneküléssel 10-20%-uk reagál a problémákra.

A megkérdezettek fele érezte már, hogy nem érez közösséget embertársaival, közömbös irántuk, 47%-uk pedig, hogy a jövő kiszámíthatatlan és reménytelen, 29%-uk volt depressziós, ami anómiás életérzésre utal. (lásd még: I.táblázat)

A leggyakoribb darkokkal kapcsolatos sztereotípiák:

- ↪ A dark három szóval jellemezhető: halál, önteltség, világfájdalom.
- ↪ Mindig fekete vagy fehér ruhát viselnek.
- ↪ Festett, fekete hajuk, fekete körmük van, fehér arcfestést, fekete szemfestést és rúzszt hordanak, és soha nem mennek nyilvános helyre a sminkjük nélkül.
- ↪ Úgy öltöznek, mint egy vámpír, vagy úgy viselkednek.
- ↪ Kedvelik a vért, halált, koporsókat, denevéreket, macskákat, gyertyákat, tündéreket, vízköpőket, koponyákat, csontvázakat, pókokat, pókhálókat és minden kísérteties dolgot.
- ↪ Üldözési mániások és depressziósak.

- ↳ Soha sem nevetnek - mindig tünődnek.
- ↳ Mind verseket írnak és művészek.
- ↳ Kerülik a napfényt, temetőkből kóborolnak, és kávézókból ücsörögnek.
- ↳ Gyors éttermekben vagy telemarketingesként dolgoznak.
- ↳ Magukat és életüket túl komolyan veszik, és mindent aránytalanul felfújnak, túldramatizálnak.
- ↳ A „Holló”-t nézik, és az „Interjú a vámpírral”-t olvassák újra és újra.
- ↳ Sátánisták, boszorkányok, embereket rémisztgetnek, veszélyesek és erőszakosak.
- ↳ Öngyilkosok akarnak lenni, rendszeresen vagdossák az ereiket, és hihetetlenül büszkék a sebhelyekre.
- ↳ Drogosok.
- ↳ Szadomazochisták, orgiákat rendeznek, és sok köztük a homoszexuális.

(www.ice-princess.com és www.gothic.org/subculture nyomán)

Ízelítőül pár előítéletes megnyilatkozás az utca emberétől (saját gyűjtés):

- ↳ „Itt jönnek a jakuzák.”
- ↳ „Isten mentse meg a lelketeket, imádkozom értetek!”
- ↳ „Még ennyi vámpír!”
- ↳ „Ez is megy kecskét áldozni!”
- ↳ „Manson találkozó volt!?”

Hogy a fentemlített sztereotípiák és előítéletek mennyire erősen élnek – nemcsak a külföldi, de a hazai közvéleményben is – arra további példák láthatóak a VI.táblázat, VI/1.táblázat, II.táblázat és kérdés1.,2.,3. és 6.

4. A szubkultúrák története

„Amikor fiatalok voltunk, tudtuk, hogy az, ami valójában megtörténik, egészen lényegtelen ahhoz képest, ami megtörténhetne.”

(Musil)

4.1. A szubkultúrák története külföldön (rövid áttekintés)

Mint látni fogják a legtöbb szubkultúra mellett, illetve azzal szimbiózisban, létezik egy hasonló nevű zenei irányzat is. Ez nem véletlen, hiszen a legtöbb ifjúsági szubkultúra egyik fő szervező elve a zene.

A '30-as, '40-es években átsöpört a világon a „dzsessz”, majd a „blues”. Mindkettő Amerikából indult, és alapját a néger közösségek identifikációs és önkifejező törekvései hozták életre. (Rác (1998))

Az első ifjúsági „mozgalom” („*Mozgalom*: Olyan, viszonylag kevésbé szervezett politikai társulás, amelynek célja a társadalom alapvetőnek tartott problémájának megoldása, legtöbbször a társadalom alapvető megváltoztatása. Ennek érdekében a társadalom összes tagját vagy legalább azok többségét próbálja mozgósítani.”; (Andorka (2000) p.642.)) az '50-es, '60-as években alakult az USA-ban. Ez volt a „beat”. A fiatal értelmiségiek először emelték fel szavukat a világ rendje ellen, tevékenységük főleg a művészetben keresztül jelent meg. (Sükösd (1985))

Alig egy évtizeddel később „megnyílt” a kelet, és filozófiája beáramlott Amerikába. A fiatalok társadalomellenessége nőtt, de még mindig nem tettekben, csak passzív aktivitásban és forradalmi látomásokban nyilvánult meg.

Janis Joplin, Jimi Hendrix, Santana, a Pink Floyd, a Led Zeppelin... A „hippi”. Az első szubkulturális jellegű megnyilvánulás képviselői, akik kommunákban éltek, nem vetették meg a drogokat, kialakították saját normarendszerüket, és részben már túllépték a politikai mozgalmi létet. Frank Zappa és Iggy Pop munkássága már előre jelez valamit... 1969: Altamontban egy rockfesztiválon halálra sebesítenek valakit, 1970: Charles Manson rémtette... „a hippie halála”. (Sükösd (1985) és Szőnyi (1989))

Újabb tíz év telt el, a hangsúly pedig Amerikából Angliába került. A Királyság válságban, a passzivitás már nem elég. Felüti fejét az anarchia, a pusztulás és pusztítás gondolata, a rózsaszín álmódozást felváltja a durva lázadás. Szabadjára ereszti dühét a *punk* (lásd még: 5.1.), mely - talán ellenkulturális léte miatt – rövid tündöklése, és Sid Vicious (Sex Pistols, gitár) 1979-es drogtúladagolása után már nem tudott újat mutatni. (Süköds (1985) és Szőnyei (1989))

4.2.A szubkultúrák története Magyarországon (áttekintés)

Itthon a második világháború előtt a „*dzsessz*” megbélyegzett műfaj volt, csak *féllegálisan* létezhetett. (Rác (1998))

'56 után az amerikai „*rock and roll*” hódított teret, szintén féllegális keretek közt. Ezen időszakban az ifjúság szerveződési formája a „*galeri*” volt. „A jelenség definiálásában az öltözködésbeli „feltűnés” hangsúlyozása, a politikai szándéktulajdonítás, egyes kulturális tevékenységek elítélése és a bűnözés elleni küzdelem mosódik össze. ... a galeri tevékenysége a szabadidő-felhasználás sajátos módját, új életformát jelentett. A „felnőtt” világgal való, azaz a társadalmi intézményrendszerrel, a domináns kultúrával való szembefordulás, ... politikai szembenállásként, illetve agresszióként jelenik meg.” (Rác (1989) p.39.) Valójában a legtöbb galeri csak csellengő, utcákon, tereken összeverődő fiatalokból állt, de néhány igazoltan galerik által elkövetett bűncselekmény miatt megbélyegezték őket. (Rác (1998))

A „*popzene*” tiltott volta ellenére megjelentek az első hazai, magyar nyelvű zenekarok az Illés és az Omega, melyek nagy sikereket értek el. 1963-ban megrendezték az első popfesztivált. (Rác (1998))

A „*beat*”- és a „*hippijelenség*” csupán egy szűk réteget érintett, és igen rövid ideig (a '60-as évek legvégén, '70-es évek elején) borzolták a virágos inges, rongyos, kopott farmeres, kitűzős, hosszú hajú, szexuális szabadságot hirdető fiatalok a közvéleményt. A '70-es évek megváltozott társadalmi-gazdasági helyzetének következtében gyorsan eltűntek. (B. Németh (2000))

Jelentőségük mégis nagy volt, hiszen a klubestek egyre nagyobb közönséget vonzottak, kialakult egyfajta igény, hogy az ifjúság számára könnyűzenei klubok, koncertek, programok szerveződjenek, és ezt a folyamatot a hatalom egyre kevésbé tudta kontrollálni.

A csodált nyugat irányából csendben és lassan áramlottak be sokkal nagyobb hatású ideológiák is, melyekre főleg a fiatalok voltak fogékonyak. Mire hozzánk eljutottak, sokszor 10-15 éves késéssel, alaposan átalakultak, majd színeződtek országfüggő sajátosságokkal. Alig két évtized alatt ('70-es, '80-as évek) féltucatnyi szubkultúra és mozgalom árasztotta el hazánkat: „csövesek”; „punkok”; „skinheadek”; az „új hullám”, vagyis az „underground”; a „keményrock” három ága: a „rock”, a „heavy metal” és a „sátánisták” (lásd még: IX.táblázat); végül a „dark”, melynek „túlvilági, misztikus hangulata jól jellemzi a fiatalok egy részének életérzését az évtized végén”. (Rácz (1998) p. 55.) Ezek a felszínen egymással összefonódtak, így a kultúrpolitika egységesen kezelte őket.

A '70-es évek végétől a társadalomban kialakult egy második, rejtett szféra. *A társadalom „kettévált”*. A '80-as évek első felében a rockkoncertek száma, és főleg a koncertező együttesek száma megnőtt. Az „állami rock” mellett egy alternatív, „koncert rock” is kialakult. A keményrock rajongók leginkább a munkásosztályból, az underground rajongók, pedig az értelmiségből kerültek ki. (Rácz (1998))

„A '80-as évek Magyarországot növekvő esélyegyenlőtlenség, az életszínvonal és a társadalmi mobilitás csökkenése jellemezte. Aggasztó következménye mindennek, hogy a bűncselekmények száma nőtt, és hogy azok egytizedét fiatalok követték el. Megsokszorozódott továbbá az öngyilkosságok, elmebetegségek, alkoholisták és drogfogyasztók száma. ...
E hanyatlást először az értelmiség ismerte fel és a „másság” igényétől vezérelve alakult ki a magyar újhullám, amely mind tartalmában, mind külső megnyilvánulásaiban, teljes mértékben eltért az addig megszokottól. Az alkotókedv elmosta az egyes művészeti tevékenységek közti határokat, így az irodalom és a képzőművészet terén is érezte hatását. ... Eleinte tökéletes értetlenség fogadta az újhullámos törekvéseket. ... A hivatalos szervek körében – különösen a szövegek nyíltsága, a zenészek életmódja miatt – pedig egyenesen ellenzékinek tekintették az újító szándékot. ... Számítani kellett a nyakkendős-bőrzakós urak jelenlétére, igazoltatásokra, provokációkra. Műfajt ennyire talán még sohasem nyomtak el, a televízió, a rádió, a hanglezgyár szinte tudomást sem vett létezésükről. ...
Nem meglepő, hogy az előző évtized „langyos vizét” mind nagyobb mértékben bombázni kezdik bizonyos szubkultúrák, amelyek közül a csövesmozgalom a legspeciálisabb és leginkább elterjedt szerte az országban, de emellett megjelenik az új hullámnak, vagy punknak nevezett irányzat is, egy szűk, de fontos réteg, a fiatal értelmiség kifejezési-önkifejezési eszközeként, ami azért meglepő, mert a műfaj gyökerei a hetvenes évek

közepének kimondottan iskolázatlan angol fiataljaiból erednek. ...

1988: A második, az agyonhallgatott /-hallgattatott/ magyar rockforradalom utóvédharcai. Az érték kompromittálódott, a divat győzedelmeskedett. ...

Egy „új mag” továbbra is az utcán, *megannyi feketébe öltözött pici Voltaire*: lánghalmozott cinizmusuk egyszerre paradox és tragikomikus. ... A mítosz: nyávogó kalózkazettákra sűrítve, zenekarnevek a három per hármás irattárában, titokzatos félszavak, utalások, ennyi... *Kassák, Ikarusz, Bercsényi Klub* és még egy utolsó utáni koncert. Azok pedig csak topognak, szoronganak, egyre többen lesznek jólétesültek, szociológusoknak szinte csemegézés lenne az efféle rétegződés. A szabadjára engedett elit, meg a halmozottan hátrányos helyzetű, a kíváncsi, meg a divatlovag: csodálatos kelet-európai kamaszlázadás, némi félműveltséggel leöntve. Mozi és rock, de Fellini helyett Walters, Bergman helyett Jarmus, a Stones helyett Joy Division, Jimi Hendrix helyett Nick Cave.

„*Alternatív*”, így az új műfajmegjelölés. Rácsodálkozás az önkifejezés gyönyörűségére, aztán a kiábrándulás, hogy ez az „ön” nem is az „én”.”

A VIII. kerület akkori helyzete megérne egy külön tanulmányt, „...a lakosság összetétele megváltozott, alacsony iskolázottságú, deviáns rétegek vették birtokukba... Budapesten itt a legmagasabb az alkoholisták és az öngyilkosok száma ... és ez bizonyos gettószerűségekhez vezetett. ...

A terv már 1985-ben megszületett a *Vörösmarty Művelődési Házban*, hogy az egykori fürdő helyén létrejöhessen a műfajnak teret adó és támogató klub, de a „vezetőségi ámen” csak 1988 januárjában, a Ganz-Mávag megszűnésekor érkezett meg. ...

„*Fekete Lyuk*”-nak (lásd még: 8.e.5. és VIII.melléklet) keresztelték el. ... A viszonylag olcsó árak, a hajnali nyitva tartás és persze az extravagancia hamarosan *híressé*, bizonyos körökben pedig *hírhedt*té tette a Lyukat: a lavina megindult.

A klub egyre növekvő népszerűségét leginkább annak köszönhette, hogy ez számított az első olyan helynek, amely kizárólagosan az újhullámos-alternatív produkcióknak lett az otthona. ... Úgy tűnik, a Fekete Lyuk engedélyezése is jelezte a diktatúra egyre csökkenő tekintélyét, különösebb intézkedésekre nem is került sor, néhány civil ruhás detektív állandó jelenléte pedig valószínűleg megnyugtathatta a rendőrség illetékeseinek „lelkiismeretét”. ... Íme, egy szakfelügyelői értékelés 1988 decemberéből (részletek): „...hiánypótló intézmény, amely egy sajátos réteg igényét elégíti ki. ... Sokuknak ez az egyetlen kulturális forma. ... A BRFK ifjúságvédelmi osztálya rendszeresen képviselteti magát, ... bármiféle változtatás a megszűnéséhez, felbomlásához vezetne. ... Ezeknek a gyerekeknek ez az egyetlen létezési forma, hogy közösségi életet éljenek.” ”

Annak ellenére, hogy a hatóságok semmi kifogásolni valót nem találtak működésében, a Lyuk

a hazai sajtó támadásainak keresztüzébe került. „A nyugati sajtó /pl. a Stern magazin/ éppen ellenkező előjellel szólt az akkor még vasfüggönyön túli „hard place”-ről.” (A Fekete Lyuk pályázata)

A www.lyuk.telnet.hu című internetes oldalon található néhány korabeli újságcikk, melyek szemléltetik a Fekete Lyuknak a rendszerváltás körüli, magyar, alternatív zenei színtérré gyakorolt valódi *hatását*. Gusztafik Tibor „Lyukas kérdések” címmel közölte Nagy Gyulával, a Lyuk menedzser-vezetőjével, készített interjút:

„- G.T.: Mikor volt az első *alternatív disco* Magyarországon?

- N.Gy.: Nincsen hivatalos időpont, de '84 - '85 körül már én sok különleges zenét játszottam. Láttam, hogy mozog már az a réteg, amelyik nem érzi jól magát a hagyományos discóban.

- Milyen zenei stílusok kapnak teret a Fekete Lyukban?

- Megfordulnak nálunk a rock, a punk, az avantgard, underground és persze a dark irányzatok hívei. Mi nem hasonlítunk más szórakozóhelyekre. Máshol óriási fénytechnika, nálunk sötétség. Másutt a DJ-k konferálnak, én meg sem szólok stb. Hozzáteszem, ezeknek a srácoknak nem is tudnék újdonságot mondani, hisz szinte mindent tudnak. Éjjel-nappal járják a lemezboltokat, zeneőrültek, minden előadót fantasztikusan ismernek.

- A Black Hole többek között arról is híres, hogy már évek óta dübörögnek számok azoktól a bandáktól, amelyek csak mostanában váltak ismertté...

- Így van. Az MTV népszerűsítő hatása előtt mi már játszottuk a Metallica, Nirvana, U2, vagy akár a Red Hot Chilly Peppers felvételeit.”

Annak ellenére, hogy a szubkultúra tagjai sokat panaszkodtak, hogy ritkán és kevés zenekar jut el hozzánk, már akkor játszottak itt nyugat-európai bandák, amikor még vasfüggöny próbálta útját állni nyugat és kelet találkozásának: 1983-ban a Laibach, 1986-ban a Skinny Puppy (lásd még: 8.e.1.), 1989-ben a Cure (lásd még: 8.1.) látogatta meg hazánkat. (www.geocities.com/revoldal nyomán)

A '90-es évek elejére a Lyuk „működése megszokottá vált, már nem keltett szenzációt, ezenkívül pedig megjelent a konkurencia is, más hasonló jellegű éjszakai szórakozóhelyek formájában.” (Fekete Lyuk pályázat)

„A rendszerváltás után ... újra értéké vált az egyediség, sőt az egyediség kapott prioritást az uniformizáltsággal szemben. ... Ezáltal az egyén megszabadult a minta-gondolkodásmódok, a minta-életformák, a minta-eszmények kötelező átvételétől, és

lehetőséget kapott arra, hogy értékeket válasszon és a választott értékek alapján egyediségének megfelelő életstílust alakítson ki.” (Illyés (1994) p.122.) Ezen időszak agyonhasznált „jelszava” a *pluralizmus*, amely a különbözővé válást hangsúlyozza, annak minősítése nélkül. (Illyés (1994))

„Valahol a „nyócban” létezett egy szórakozóhely. Működése alatt számtalan vihart kavart. Hogy a rendszerváltás -legalábbis a tinédzsereké- itt ment-e végbe? Nem tudni. Az viszont biztos, hogy sem azelőtt, sem azután ennyiféle szubkultúrát és stílust semmilyen intézmény vagy szervezet nem tudott összefogni. Utálták vagy szerették, de senkit sem hagyott hidegen.” (Sz.B.: Lyuk helyén lyuk, 1997; www.lyuk.telnet.hu)

A rendszerváltás után sem maradtak el a koncertek: 1990-ben a New Modell Army, és a magyar kedvenc Bonanza Banzai, 1991-ben a Sisters of Mercy, a Laibach, a Nitzer Ebb és a Kraftwerk, 1995-ben a Laibach, a Nitzer Ebb és a Siouxsie and the Banshees (lásd még: 8.e.1.). Ezeknek a koncerteknek főleg a Kisstadion és a Petőfi Csarnok adott teret, de sok előadót vonultatott fel a Sziget Fesztivál is. (www.geocities.com/revoldal nyomán)

„A nyolcvanas évek egymást követő hullámaival szemben a következő évtizedben inkább egymás mellett léteznek a különféle ifjúsági szubkultúrák.” (Rác (1998) p.139.) *A kilencvenes évek egyfajta reményvesztettségre szocializál*, ennek következtében „felértékelődött a kortárs hatások és a tömegkommunikáció által közvetített „szubkulturális” minták szerepe. Azonban a „szubkulturális” részvétel már egyre inkább a serdülőkor szokványos folyamataiba illeszkedik bele. ... Az is megfigyelhető, hogy az egyes szubkultúrák zártabbá váltak és a fiatalok egyre korábbi életkorban kerülnek ide.” (Rác (1998) p.140.) A kilencvenes évek szubkulturái elvesztették a nyolcvanas években még meghatározó jellegű politikai jelentésüket. „A kilencvenes években a szubkultúrák az ifjúság társadalmi–kulturális differenciálódásának megfelelően egyre messzebb kerültek egymástól. A szubkultúrák nem a fiatalok közötti távolság áthidalási terepei, hanem éppen annak szimbolikus megjelenítési eszköze.”(Rác (1998) p.140, 141.)

Mindezen folyamatok mögött gazdasági, társadalmi, politikai és egyéb változások sora húzódik, melyeket nem célok részletezni, de remélem, a fent leírtak érzékeltetnek egyfajta folyamatot, melynek következményeként végül szubkulturális kereteket öltött a „dark”, magában olvasztva évtizedek (talán évszázadok) élményvilágát.

5. A dark/gót szubkultúra eredete

„Az emberi lénynek akkor vannak gyökerei, ha a valóhoz aktív és természetes módon vesz részt egy olyan közösség életében, amely megőríz valamit a múlt kincseiből és sejt valamit a holnapból.”

(S. Weil)

5.1. A dark/gót szubkultúra eredete külföldön

Egyesek a dark szubkultúra eredeteit a beatben vélik felfedezni. Ugyanis míg Reagan elnök „új Amerikája” a ’80-as évek elején bizakodva tekintett előre, és várta a szebb jövőt, addig egy kis csoport, akik „X generáció”-nak, vagy „*generation X*”-nek, nevezték magukat, (Billy Idol zenekara után) a múlt felé fordultak, a beat nagyjaihoz hasonló életstílust éltek, és sajátos művészi kifejezésformákat kerestek. Ezen időszak egyik kiemelkedő vezéregyénisége *Billy Idol*, akinek a nevéhez olyan kultuszdalok fűződnek, mint a „Rebel Yell” vagy a „For my sweet 16”.

A szubkultúra amerikai ágának eredete valóban gyökerezhet itt.

Európában azonban másfajta folyamatok zajlottak.

A legvalószínűbbnek az látszik, hogy a dark európai ága a ’70-es évek közepe és vége felé végleg *kifulladás punkból* nőtt ki, annak is *értelmiségi részéből*.

Ekkor kezdett megszilárdulni az új középosztály, elválasztva egymástól eddig szoros kapcsolatban álló társadalmi rétegeket, melyeknek „gyermekai elhagyatva érezték magukat, erős instabilitás-érzésük és identitásválságuk volt. Nem tudtak megbékélni a társadalom új értékeivel, amit megpróbáltak rájuk erőszakolni.” Az összezavarodott és identitást kereső fiatalok egy kreatív része elkezdte kialakítani saját szociális rendszerét.

(www.blood-dance.net/goth nyomán)

A haldokló punk két ágra szakadt az „Oi!” és az „anarcho” punk csoportokra, de ezek már mind ideológiailag, mind zeneileg megkoptak, nem tudtak újat nyújtani, közönségesek, nyersekek lettek, így örömmel fogadták a felbukkanó bandákat, amelyek zenei stílusa még sok punk jelleget őrzött. „*A dark megpróbált a legelviselhetőbb örököse lenni a punknak, de annak energiája, dühe és felfordulása nélkül.*” Innen a korai dark szintér elnevezése: „*pozitív- vagy post-punk*”. A szöveg és a megjelenés változott, de még mindig -egyértelműen és felismerhetően- „punkos”, inkább nevezhető a punk egy alosztályának, mint önálló keretekkel rendelkező szubkultúrának.

Érdekes hatása volt dark alakulására az „új romantikusok”-nak („*the new romantics*”), akik „eredetileg a durva és férfias punk irányzat ellen léptek fel. Stílusosak, választékosak voltak, de hamar széles körben népszerűek lettek, és a divat fő vonala beolvasztotta őket magába. A legnagyobb probléma mégis az volt velük, hogy zeneileg túlságosan slágerorientáltak, a dark pedig pont a nagyipari slágerzene ellenzője, amibe ’81-ben az „új romantikusokat” is beleértették.”

Ezzel a divatossággal nem tudott mit kezdeni a punk, de még a kialakulóban lévő dark sem. Az ily módon populárisává váló irányzatot az egész alternatív világ megvetette. „A média azonban, mivel mindeddig nem talált jobb elnevezést, felkapta az „új romantikus” címkét.” Az identitásukat építgető szubkultúra tagok, nem érezvén közösséget velük, csak „poseur”-nek („pózoló”) hívták őket (lásd még: 6.1.1.). A közvélemény előtt pedig „antipunk”-ok voltak, akik „felváltották az ápolatlant elegánsra, a közönségest értékesre.” Valójában az „új romantikusok” többek, mint olyan fiatalok, akik beleszámítottak a punk tágan értelmezett körébe. A történelemben ritkán tapasztalható fordulatot indítottak el, emellett félelmetesen jól tudták használni, és kihasználni a médiát, oly módon, hogy az első időkben létjogosultságukat is csak neki köszönhették. Kicsivel később sokan közülük a dark szubkultúra részévé váltak. (www.uk.people.gothic nyomán)

Végül, tagadhatatlanul érezhető mind a korai, mind a későbbi dark zenén és megjelenésén a ’70-es évek „glam”-jének és „underground rock”-jának (pl.: David Bowie, Doors, Velvet Underground, Slade, T Rex, Queen, Kiss) hatása. (www.scathe.demon.co.uk/histgoth.htm nyomán)

Összefüggésbe hozható még a dark szubkultúrával két rövid életű zenei irányzat: a „Futurist” és a „Psychobilly”.

Az előbbi az avant-garde elektronikus zene egy aláága, melynek zenei kereszteződési pontjai voltak a növekvő dark zenei szintérrel. 1980 táján használta a média előszeretettel ezt a kifejezést a Joy Division (lásd még: 8.e.1.), Gary Numan, a Blancmange, a Human League és Iggy Pop zenéjére. Sokan, például a Blancmange is, tiltakoztak az ellen, hogy zenéjüket evvel a szóval illessék, míg mások, például a Depeche Mode (lásd még: 8.e.1. és 5.2.), inkább beleegyeztek ebbe a címkébe, minthogy rájuk süssék: „új romantikusok”. Dave Gahan: „Számomra a „futurist” a punk rock kibővülése. De hívjatok mindet, ahogy akartok! Ultra pop. Futurist, disco. Bárhogy, amíg az nem „New Romantic”!”

Az utóbbi egy bizarr, mutáns hibride a punknak és a rockabillynek. Az első tisztán psychobilly banda a Meteors volt, mondhatni az egész psychobilly szintér körülöttük

szerveződött. Néhány „punkos” gót bandának volt psychobilly-s „beütése”, például az Alien Sex Friend-nek, a Sunglasses After Dark-nak és a Cramps-nek. A követők sokszor úgy néztek ki, mint a képregények vagy a „ketchup-fröcskölős” horror filmek szereplői, és „türelmesen várták az utolsó buszt a Zorch planétára.”

(www.scathe.demon.co.uk/histgoth.htm nyomán)

5.2. A dark/gót szubkultúra eredete Magyarországon

Mint azt a 4.2.-es alfejezetben már érzékeltettem, Magyarországon nehéz elválasztani a dark szubkultúra eredetét a többi alternatívnak nevezett szubkultúráétól, mivel ezekkel *körülbelül egy időben jelent meg, és élettere is egy volt azokéval: az utca és a Lyuk.*

Az 5.1.-es pont alatt olvasható hatások – punk, new romantics, glam, underground rock, futurist és psychobilly – nálunk is érzékelhetőek, de jelentőségük nem olyan mértékű, mint külföldön.

Mai napig érzékelhető hatása a „*Mode-os*” és a -leginkább Cure-osokból álló- „*grufti*” (lásd még: 8.1.) csoportoknak volt.

A Depeche Mode valójában szinti pop zenekar, de máig átfedések vannak a két zenei tábor közt, a darkok közül többen járnak DM klubba, kedvelik zenéjüket és megjelenésüket. A magyar DM klub 1987-ben alakult, és azóta is működik. Szoros együttműködés az electro-industrial (lásd még: 8.e.1.) kedvelőkkel van, 1995-től pár évig közös bulikat tartottak a Jókai Klubban, majd 2000-től a Petőfi Csarnokban működő DM klubban.

Cure klubok (lásd még: 8.1.) szintén ebben az időszakban alakultak a művelődési házak védő szárnyai alatt, később a Lyukban is tartottak Cure esteket.

6. Terminológia

„*Mi is a név? Mit rózsának hívunk mi,
bárhogy nevezzük, éppoly illatos.*”

(*Shakespeare: Rómeó és Júlia*)

6.1. A külföldi szóhasználat és eredete

Külföldön nem a dark, hanem a „*goth*” (gót), „*gothic*” (gót, gótos, gótikus) szavakat használják. Ezek hazánkban is ismertek, bár inkább „dark/gót”, „dark/goth” formában.

A „*gothic*” szó szubkulturális eredete nem tisztázott. Íme néhány lehetőség:

--- létezett egy nomád, *germán törzs*, akiket gótoknak hívtak. Nem valószínű, hogy a szubkultúra innen kapta a nevét, bár néhány vallási-, öltözködési-, és szimbólumelemet átvettek tőlük;

--- több összefüggés fedezhető fel a *középkori gótikával*, mely szinte „megszállottként” kereste a kontrasztot jó és rossz között, kutatta a halált, eközben a puritánság és dekadencia határvonalán egyensúlyozott. A viktoriánizmus elnyomta a gótika érzékenységét, mindent befedve a szigorú erkölcsösség látszatával. Mindemellett a felszín alatt pezsgő sötét impulzusok egyre bizarrabb utakon törtek ki”;

--- hasonló motívumok fedezhetőek fel a kora *19. századi romantikában* is, ami a fantasztikus témák, jó és gonosz, érzékenység, morbid humor köré fókuszálódik. „*Spleen*” életérzése kedvelt a darkok, gótok közt. („A spleen jelentése: unalom, az élettől elfordult ember szellemi állapota, mely az unalomtól a csömörig terjed. Világfájdalom. A romantikus és a szimbolista lírában, és a modern francia regényben lelhető fel (Byron, Musset, Baudelaire). Nagy hatással volt Ady, Kosztolányi, Weöres művészetére.” (Gerencsér));

--- az emberiséget mindig foglalkoztatta az élet-halál, jó-rossz, világos-sötét örök egysége és harca, a misztika, a természetfeletti léte vagy nem léte, a gondolkodás arról, hogy vajon a halál milyen szerepet tölt be életünkben. Napjainkban mégis *tabuté máknak* számítanak, tudatlanságunk és félelmeink miatt kerüljük őket, pedig, mint Hesse mondta: „...a kétségbeesett halni nem akarás a legbiztosabb út az örök halálhoz, míg a halni tudás, a burok levetése, az Én örök odaadása a változásnak a halhatatlansághoz vezet.” (lásd még:8.e.2.)

(www.ice-princess.com nyomán)

A „goth”, „gothic” leginkább a tartalomra vonatkozik, arra a sajátos érzésre, hangulatra, amely kötődik a gótika megfoghatatlan, metafizikai hangulatához, a múlthoz, leginkább az archaikus Egyiptomhoz, a kelta és germán kultúrához, a középkorhoz és a viktoriánus időkhöz. Ezzel a névvel illethetők bizonyos kellékek, szimbólumok is.

Hogy honnan és miért a név? Valójában senki nem tudja.

Mint említettem a szubkultúra körvonalai már egy ideje kibontakozóban voltak, de még nem volt neve. Aminek nincs neve, az pedig olyan, mintha nem is létezne. Ezért a mai napig harc folyik a címért, hogy vajon ki a szubkultúra „keresztapja” vagy „keresztanyja”. A következőkben felsorolok néhányat a lehetségesek közül:

---1974:

- ↳ David Bowie (lásd még: 5.1.) a „gothic” jelzöt használja a Diamond Dogs-ra (egyik albumának címe);

---1978:

- ↳ Nick Kent az NME-ben (angol könnyűzenei magazin) azt írta a Siouxsie and the Banshees (lásd még: 8.e.1.) zenéjéről, hogy „jellemzői és összetevői a gothic rock-hoz hasonlítanak, mint a Doors és a korai Velvet Underground” (lásd még: 5.1.),
- ↳ Anthony Wilson (a Joy Division managere) a BBC-ben „gothic”-nak nevezi a Joy Division zenéjét (lásd még: 8.e.1.);

---1979:

- ↳ A Bauhaus (lásd még: 8.e.1.) megjelenteti „Bela Lugosi’s Dead” („Lugosi Béla halott”) című számát, melyet a mai napig a gót zene prototípusának tartanak;

---1981:

- ↳ Az év elején már határozottan kirajzolódik a dark, mint önálló zenei irányzat. Ékes bizonyítéka ennek a Siouxsie and the Banshees ezévből megjelent „Juju” című albuma, amit az együttes „leggótabb” hangzású albumának tartanak,
- ↳ Abbo (Uk Decay) pedig azt nyilatkozta, hogy: „... mi benne vagyunk ebben az egész gothic dologban”;

---1982-ben:

- ↳ Mostanra már, mint egységes szubkultúrát emlegetik. Ebben nagy szerepe van annak, hogy júliusban megnyílt a „Batcave” („denevérbarlang”) (lásd még: 8.e.5.) Londonban. Eredetileg „nem dark szórakozóhelynek tervezték (glam és electro (lásd még: 8.e.1.) stílusú zenét játszottak), de gyorsan elterjedt a híre, és a szubkultúra meghatározó gyülekező és stílusdiktáló pontja lett”,

↳ Ian Astbury (Southern Death Cult) a Sex Gang Children rajongóit gótoknak nevezi;
---1983:

↳ A Batcave-re felfigyelt a média, így év elején az NME magazin a Southern Death Cult-ról, a Noise magazin a Sex Gang Children-ről közölt cikket a főoldalon, bár az utóbbi (Richard North újságíró) még a „pozitív punk” címkét használta. Nem sokkal később a Melody Maker-ben is cikk jelent meg Mick Mercer tollából, az év végén pedig, Tom Vogue a Zig Zag magazinban írt a „gót hordák”-ról,

↳ Két együttes is nagy sikereket ért el. A Bauhaus „Ziggy Stardust”-ja és a Siouxsie and the Banshees „Dear Prudence” című száma a slágerlisták élmézőnyébe került;

---1984:

↳ Pete Waddleton (Play Dead, basszusgitáros) a következőt nyilatkozta a Zig Zag-nak:
„Mi nem vagyunk gótok, mi nem vagyunk semmik. Az emberek mindig kategorizálnak. Ez nem volt mozgalom. Nos, úgy értem...ez nem volt mozgalom, míg valaki annak nem nevezte.”,

↳ Ian Astbury (Southern Death Cult): „Andi a Sex Gang Children-ből úgy szokott öltözködött, mint egy Banshees rajongó. „Gót manó”-nak hívtam, mert kicsi és sötét fiú volt. Szerette Edith Piaf-ot és ezt a titokzatos zenét. Egy épületben lakott, amit „Visigoth Towers”-nek („Vizigót Tornycok”) hívtak. A követői voltak a gótok.”;

---1987:

↳ Details Magazine: „A punk többé már nem hasonlít arra, aminek eredetileg szánták, hogy legyen.” Dave Dorell (újságíró) hallotta, hogy Andi-t (Sex Gang Children) „vizigót gróf”-nak hívják, és a rajongóit gótoknak, tehát ő is elkezdett mindenkit így hívni a színtéren.

(NME-New Music Express, Noise, Melody Maker, Zig Zag, Details: angol könnyűzenei magazinok.)

(www.scathe.demon.co.uk/histgoth.htm nyomán)

Ennek a pár évszámnak és nyilatkozatnak a közlése arra hivatott, hogy a „goth” és „gothic” szavak jelentésének átalakulását érzékeltesse. Eleinte a „gothic” szót egy-egy együttes stílusára használták, később a zenei irányzatra, végül a szubkultúra egészére. A stílus követőit, a szubkultúra tagjait, pedig „goths”-nak („gótok”) nevezték.

6.1.1. A külföldön elterjedt lényegesebb kifejezések

- ✧ „Angst” („világfájdalom”): a létezés fájdalma, depresszió. Amikor valaki a világon mindent tragikusan lát.
- ✧ „Baby bat” („denevér bébi”), „kidergoth” („gyerek gót”) vagy „wannabe goth” („gót akarok lenni”): szörnyű sminket hordanak, és csak a legnépszerűbb zenekarokat hallgatják. Általában fiatalok, 16 éven aluliak.
- ✧ „Bondage babe” („bondage csaj”; a bondage szexuális játék, melyben az élvezet fő fokozója a tagok alá-fölérendeltségéből adódik), „BDSM” = Bondage-Discipline; Sado-Masochism; Dominance-Submission („bondage-fenyítés; szado-mazochizmus; dominancia-behódolás”) és „fetish” („fétis”; a bondage és BDSM kedvelők öltözködési stílusa): olyanok, akik fétis ruhát hordanak, amik latexből, bőrből, gumiból vagy műanyagból készülnek. Jártasak a fétisben, a bondage-ban és a szado-mazochizmusban. Azok közt is népszerű ez az öltözködési stílus, akik az ideológiában nem jártasak.
- ✧ „Mansonite” („a Marilyn Manson nevű együttes rajongója”): a zenekar és az énekes csodálói, akik úgy öltöznek, és festik magukat, mint ő. A fanatikus Manson rajongók lekicsinylő gúnyneve. (lásd még: 8.e.1.)
- ✧ „Ninny” („a Nine Inch Nails nevű együttes rajongója”): az előzőhöz hasonló.
- ✧ „More gothic than thou” („gótább vagyok, mint te”): sznob attitűd, olyan emberek, akik túl komolyan veszik magukat és az imidzsüket, gőgösek.
- ✧ „Rivethead” („szegecsfej”): az industriál zene rajongója. A szót már 1976-ban használták, mielőtt az industriál zenei színtér kifejlődött. (lásd még: 8.e.1.)
- ✧ „Selling out” („kiárúsítás”, „eladta magát”): azokra a valaha alternatív bandákra használják ezt a kifejezést, amelyek populárisak lettek úgy, hogy a siker érdekében zenéjük minősége és művészi kifejezésmódja felhígult.
- ✧ „Ultragoth” („túl gót”) vagy „übergoth” („felsőbbrendű gót”): általában valami sajátos van a megjelenésükben. Hosszú ideje tagjai már a szubkultúrának. Az elit (nem degradálóan).
- ✧ „Weekender goth” („hétvégi gót”): akik csak hétvégenként, bulik alkalmával vesznek magukra dark ruhát.
- ✧ „Poseur”, „poser” („pózoló”, „pozőr”): azok, akik egyfajta pózt vesznek fel annak érdekében, hogy mások azt gondolják róluk, hogy ők elhivatott darkok. (lásd még: 5.1.)
- ✧ „Mainstream” („fő áramlat, értsd: a divat fő áramlata”): a domináns kultúra által képviselt divat. (www.gothics.org/subculture nyomán)

6.2. A magyar szóhasználat és eredete

A „dark” („sötét”) elnevezés Magyarországon vált a legelterjedtebbé. Hasonlóan a „gothic” szóhoz ez is gyűjtőfogalom, jelentéséhez tartozik minden, ami a szubkultúra része. A különbség, hogy nálunk a „gothic” a „dark” egyik elkülöníthető, önálló aláága. A név valószínűsíthetően a „dark wave”-ből származik, ami a „new wave” (sötét, komor hangulatú ifjúsági könnyűzene) egyik oldalhajtása. A szó jelentése *sötét*. Ez a sötétség a dalszövegekben, az életérzésben és a fekete szín domináns használatában is tetten érhető.

A „dark-gothic”, magyarul „sötét-gótikus”, elnevezés nagyon találó, hiszen a szubkultúra a sötét középkort, annak is gótikus időszakát tükrözi. Jelképei, világlátása, művészete, megjelenése mind-mind áraszt magából valamiféle sötét, gótikus hangulatot.

A hazánkban használt kifejezések nagy része a külföldi szóhasználatból átvett, időnként magyarosított forma.

6.2.1. A Magyarországon elterjedt lényegesebb kifejezések

- ▷ A 6.1.1. alatt olvasható szavak közül –azonos értelemben- használják a „bondage”, „fétis”, „ultra- és überdark”, „hétvégi dark”, valamint „pozór” kifejezéseket. Az „ultra- és überdark” kifejezések mellett, a magyarosabb „ős dark” terminus is elterjedt. A „mansonite” szó helyett a „mansonita” szót használják, jelentése megegyezik az előzőekben leírttal.
- ▷ Hazánkban használatosak még a „divat dark” és „gumi dark” kifejezések, melyek a „wannabe goth”, a „hétvégi dark” és a „poser” szavak magyarosított verziói. Tartalmukban benne található annak feltételezése, hogy az illető divatosnak, „menőnek” és nem életformának tekinti a szubkultúrához tartozást, és várhatóan hamar le fog morzsolódní.
- ▷ „Mode-os”: A Depeche Mode nevű együttes rajongója, ami zenei ízlésén és megjelenésén is tükröződik. (lásd még: 8.e.1.)
- ▷ „Alap arcok”: olyan személyek, akik szinte minden bulin és rendezvényen résztvesznek.
- ▷ „Grufti” („gruft” = „sírbolt”; „halálváró”): (lásd még: 8.1.)
- ▷ „Afterparty” („utóparty”): ha egy buli végén a résztvevőknek nincs kedvük hazamenni, valakinek a lakásán vagy egy kocsmában folytatják a mulatozást.
- ▷ „Ipari arc”: az industriális zene rajongója. (lásd még: 8.e.1.)

A 4., 5. és 6. fejezet rövid összefoglalása

Kezdetben sokan úgy gondolták, hogy a dark nem lesz több, mint egy újabb zenei irányzat. Volt is némi igazuk, hiszen a szubkultúra főleg a zenei színtér köré szerveződik, ám egyszerű zenei irányzatként kezelni ideológiája miatt nem lehet.

Magyarországon is, mint világszerte, a punk utódjaként tűnt fel, és azzal sokáig szoros szimbiózisban élt, de tekintettel a vasfüggönyön túli állapotokra, megkésve és átalakulva jelentkezett, illetve -a külvilág szemében- évekig önálló identitást sem szerzett, nem volt más, mint „egy szelet az alternatív nevű tortában”. Rácz Józsefnek „A ’80-as évek ifjúsági szubkultúrái Magyarországon” című tanulmányában olvasható a „*Budapessimism*” („Budapesszimizmus”) kifejezés, amivel az NME magazin Budapest, illetve a budapesti fiatalok 1981-es hangulatát jellemezte. Rácz szerint inkább nihilizmus ez, mint pesszimizmus. Ez a hangulat és a 4.2. alfejezetben vázolt állapotok megfelelő táptalajt jelentettek a dark/gót szubkultúra (és általában a szubkultúrák) számára. (Rácz (1998))

7. A csoport

„...minden láng csak részekben lobban...”

(Ady Endre: Kocsi-út az éjszakában)

7.1. A csoporttal kapcsolatos alapfogalmak

„Az emberek az egyéneket társas csoportok tagjaiként azonosítják, mivel osztoznak bizonyos, társadalmilag releváns tulajdonságokban. A *társadalmi kategorizáció* segít, mert lehetővé teszi az embereknek, hogy másokkal „hatékonyan és helyesen” bánjanak. Ugyanakkor összegyűjti a hasonlóságokat a csoporton belül és a különbségeket a csoportok között, így a sztereotipizálás alapját képezi. ... Társadalmi kategorizáció akkor történik, ha az embereket inkább társas csoportok tagjaiként észlelik, mint egyedi egyénekként.” (Smith, Mackie (2001) p. 265.)

„Az ember mindig meghatározott társadalmi *csoportok* tagja, s e csoportok jelentős meghatározói viselkedésének. ... A társadalmi célok, normák, szabályok magatartásirányító mechanizmusai a csoportokon keresztül jutnak el az egyénig. ... Csoport és egyén nem állítható élesen szembe egymással, egyik sem képzelhető el a másik nélkül.

Tágabb értelemben a csoport egymással társadalmi kapcsolatban álló emberek együttese; tehát az egyéni interakciók összessége.

Szűkebb értelemben a csoportot speciális jellemzői alapján lehet meghatározni. Ezek az ismérvek a következők:

- 1) viszonylagos tartósság az emberek egymás közötti kapcsolataiban;
- 2) viszonylagos folyamatosság a közösen végzett tevékenységben;
- 3) szervezettség, amely a csoporton belül az emberek alá-fölrendeltségi viszonyát, a vezetés és a feladatok megosztását jelenti;
- 4) a csoporttagok elképzelései a csoportról;
- 5) hagyományok és szokások kialakulása, amelyek általában hosszabb fennállás esetén jellemzik a csoportot - ilyenek például az egyenruhák, a jelvények, a csoportba kerülés megszabott követelményei.

A csoportot egyrésztől *szociális jellege*, másrésztől *társadalmi tartalma* határozza meg. Társadalmi tartalma a cél, amelyre a csoporttagok tevékenysége irányul.” (Keményné (1989) p.71, 72.)

Típusát tekintve a dark szubkultúra, mint csoport, *elsődleges csoport*. Ez azt jelenti, hogy „olyan csoport, amelyre az intim, „szemtől szembe” („face to face”) kapcsolatok, a tagok közötti közvetlen érintkezés jellemző. A kapcsolatok az ilyen elsődleges csoportokban általában tartósak, a tagok között tevékeny együttműködés tapasztalható. Az elsődleges csoportokban igen nagy szerepük van a személyes érzelmeknek.

Ez a legegyszerűbb társulási mód - bizonyos egyének valamilyen okból közvetlen ismeretségbe kerülnek egymással, kapcsolatokat alakítanak ki maguk között.” Azért elsődleges, mert a „leginkább és legtovább meghatározó jellegű” az ember „személyiségének alakulása szempontjából. ...

Az elsődleges csoport létszáma általában alacsony. Ez a létszám három és húsz-huszonöt között mozoghat. Minél jobban növekszik a csoport tagjainak száma, annál nagyobb fokú centralizálódás és differenciálódás figyelhető meg a csoportszerkezetben. ... Ilyenkor egy újabb személy bekapcsolódása nem változtathatja meg a kialakult formákat, szokásokat, az új tagnak kell alkalmazkodnia, átvennie a csoport normáit, hagyományait.” (Keményné (1989) p. 72, 73.)

A szubkultúra - tagjai számára - egyben *vonatkozási (referencia-) csoport* is, hisz ez „az a csoport, amely normáival, értékeivel meghatározó az egyén számára, megszabja magatartását.”

Ezt „akkor érthetjük meg, ha arra gondolunk, hogy ugyanaz az ember egy időben több csoport tagja is lehet. ... Általában a különféle csoportok közül az lesz vonatkozási csoporttá, amelyben az illetőt jobban megbecsülik, ahol nagyobb elismerésben van része. ...

Ugyanakkor a vonatkozási csoport az önértékelés, az „önbemérés”, az énkép formálásának eszköze is. ...

Előfordulhat olyan eset is, hogy a vonatkozási csoport az ember számára egy ellenszenves csoport, amely befolyásával éppen a csoportéval ellentétes magatartást váltja ki. Az ilyen csoportot nevezzük *negatív vonatkozási csoportnak*.” (Keményné (1989) p. 74, 75.)

A csoport belső szerkezete alapján: *spontán (informális) csoport*, azaz „nem hivatalosan létrehozott, nem szabályozott szerkezetű csoport.” (Keményné (1989) p.74.)

7.2. A csoport norma-, és identitásalakító hatása

„A szociálpszichológusok a *társas identitás* terminust az énfogalmunk azon aspektusaira vonatkoztatják, amelyek abból a tudásunkból és érzelmeinkből származnak, hogy milyen csoportok tagjai vagyunk. A társas identitás az „én”-t „mi”-vé alakítja, az ént kiterjeszti az egyénen túlra, mivel magában foglalja a csoport más tagjait is.” (Smith, Mackie (2001) p. 321., hivatkozik Rosenberg, 1979; Tejfel, 1972; Brewer, 1991)

„A csoporttagságról alkotott tudásunknak számos hatása van az énfogalomra és az önértékelésre. Az emberek hajlamosak tipikus *csoporttagként látni önmagukat*. A csoporttagság befolyásolja a hangulatot és az önértékelést is, hiszen rosszul érezzük magunkat a csoport kudarcai, és jól sikerei miatt.” (Smith, Mackie (2001) p. 331.)

„Csoporttagként tekinteni magunkra annyit jelent, mint a sztereotípiáknak megfelelően látni magunkat. Gondoljunk csak arra, hogy amikor más csoportok tagjait sztereotipizáljuk, azokat a tulajdonságokat rendeljük hozzá, amelyek összekapcsolódnak a csoporttal. Ugyanez a folyamat működik akkor is, amikor magunkra tekintünk csoporttagként. Ha aktiválódott a tagság, sokkal tipikusabb csoporttagnak érezzük magunkat, mint máskor.”(Smith, Mackie (2001) p. 331., hivatkozik Turner et al., 1987)

A csoporttagság hozzáférhetősége és jelentősége egyénenként és kultúránként eltérő. „A csoporttagságról szóló tudásunkat aktiválhatják közvetlen emlékeztetők, mint például egy csoportcímke, más csoport tagjainak jelenléte, a kisebbségi lét vagy valamely csoportközi konfliktus.”(Smith, Mackie (2001) p.325.) „Ha a csoporttagság könnyen hozzáférhető, az emberek úgy tekintenek a csoporttársaikra, mint akik hasonlóak a csoporthoz tartozók jellegzetes tulajdonságaiban. Mindamellet az interakciók széles körű ismereteket kínálnak a csoporttagok egyedüli és változatos személyes tulajdonságairól. Az emberek kedvelik a csoporttársaikat, és hajlanak arra, hogy igazságosan, humánusan és altruisztikus módon viselkedjenek velük, és olyannak lássák őket, mint akik hasonlítanak hozzájuk céljaikban és érdeklődésükben.” (Smith, Mackie (2001) p.335.)

„Mivel az embereket erősen befolyásolják mások gondolatai és tettei, az interakciók során a különböző csoporttagok vélekedései, érzései és viselkedése egyre hasonlóbba válik. Akár egyértelmű, akár homályosabb a döntési feladat, az egyének viselkedései egy *társas norma kialakítása felé konvergálnak*. A norma a csoport által általánosan lefogadott gondolkodás-, érzés-, illetve cselekvésmódokat tükrözi.” (Smith, Mackie (2001) p.483.) „Általában azok a normák a leghatékonyabbak, amelyek *a többi csoporttag ellen irányuló agressziót korlátozzák*. A hasonlóság tehát csökkenti az erőszakot, mégpedig két okból is.

Először is... a hasonlóság észlelése empátiát teremt, a bajtársi együttérzés pedig összeférhetetlen az erőszakkal. Másodsor, a legtöbb csoport normái megtiltják vagy erősen ellenőrzés alatt tartják a csoporton belüli erőszakot, hogy megmaradjon a csoportkohézió, és sikerüljön elérni a csoport céljait. A csoporttagokat az a norma védi, amely, úgy tűnik, arra figyelmeztet, hogy : „Ne bánts, mi összetartozunk!”” (Smith, Mackie (2001) p. 715.)

„*A konformitás az egyéni válaszok igazítása a csoportnormához. A konformitás két lényeges oknál fogva jöhet létre: egyrészt, ha az emberek hisznek benne, hogy a csoportnak igaza van; másrészt, ha azt szeretnék, hogy a csoport elfogadja és támogassa őket. A legtöbb esetben az emberek sajátjuknak fogadják el a csoport normáit, helyesnek és megfelelőnek ítélve őket. Néha előfordul azonban, hogy nyilvánosan alávetik magukat olyan normáknak, melyeket személyesen nem fogadnak el.*” (Smith, Mackie (2001) p.488.)

Amikor a dolgokról kialakítjuk véleményünket, olyan emberekkel szeretnénk *egyezségre jutni*, „akik rendelkeznek az adott dolog megítélésével kapcsolatban lényeges tulajdonságokkal. Egy ilyen csoporttal való véleményegyezés biztosítja, hogy az ember egy közös valósággal legyen kapcsolatban, és azzal az érzéssel ruházza fel, hogy értékeli őt. Ezek a célok különösen a szoros kapcsolatok jellemezte kiscsoportokban nagy jelentőségűek, s ez itt a konformitást is növeli.” (Smith, Mackie (2001) p.492.) „Természetesen nem minden kérdés vonatkozik fizikai ítéletekre vagy tényekről szóló állításokra. Bizonyos feladatok társadalmi vagy személyes ügyekre vonatkozó döntésekből állnak – az egészen jelentősektől kezdve az egészen kis apróságokig. Ezeknél a döntéseknél, mivel értéktöltettel rendelkező, azaz *véleményalkotási feladatok*, azokat a személyeket fogadjuk el hiteles információforrásnak, akik hozzánk hasonló értékekkel, attitűdökkel és kapcsolatokkal rendelkeznek. Ilyen esetekben az emberek velük egykorú barátaikkal, a családtagjaikkal vagy más, az ő ízlésükben és kedvteléseikben osztozó személyekkel számítanak véleményegyezésre. ...A fentiekkel ellentétben viszont nem számítunk arra, hogy az általunk nem szeretett személyek vagy a csoporton kívüliek véleménye egyezik a miénkkel.” (Smith, Mackie (2001) p.492.,493.; hivatkozik Goethals és Nelson, 1973, ill. Sherman et al., 1984)

„Ha a velünk egy térben tartózkodó idegenek minimális hatása is befolyásolja a viselkedésünket, ennek sokszoros erejével hat ránk egy-egy személyes csoport. Az ilyen csoportok tagjai nagymértékben egymásra utaltak. Egyrészt *társas kölcsönös függésben* vannak, hiszen egymásra utaltak kötődési igényük és más érzelmi szükségleteik miatt. Másrészt, *feladathoz kapcsolódó kölcsönös függésben* is vannak, hiszen produktivitásuk attól függ, hogyan képesek együttműködni.” (Smith, Mackie (2001) p.747.)

„A személyes csoportok általában a fejlődés különböző szakaszain mennek keresztül, formálódnak, kiforrnak, fejlődnek, teljesítenek, miközben megpróbálják kialakítani saját identitásukat, elérni céljaikat.” (Smith, Mackie (2001) p. 748.)

8. A dark/gót szubkultúra - mint csoport - speciális jellemzői és bemutatása

„Ha kik magukba járnak, egymásra találnak, a világ célhoz ért.”

(F. Hebbel: *Két vándor*)

A következőkben a 7.1. pontban, a csoport szűkebb értelmezésénél, olvasható speciális jellemzők mentén próbálom meg bemutatni a dark/gót szubkultúrát.

8.a) Viszonylagos tartósság az emberek egymás közötti kapcsolataiban és 8.b)

Viszonylagos folyamatosság a közösen végzett tevékenységben

„A pusztító vihar ha törne ránk, mi eltökéltük: együtt állanánk.”

(S. Dach: *Tharai Annus*)

A csoport egésze egymással szoros kapcsolatban álló, és átfedéseket mutató kisebb csoportokból áll, ezért ezek létszámának meghatározása nehéz. Körülbelül 5-10, illetve 5-15 fős *klikkekről* van szó. A teljesen különálló, a többivel kapcsolatot nem tartó csoportosulás nem jellemző.

A kapcsolatok tartósságára jellemző, hogy vannak, akiknek barátsága, ismeretsége 10-15 éves. A szubkultúrátagok nagyobb része (65%) korábban más szubkultúrához nem tartozott, a szubkultúrába kerülésük legtöbb esetben 14 és 19 éves koruk közt történt, ezen okok miatt valószínűsíthető, hogy az itt megtalált *kapcsolatok fontosak* a számukra, és törekednek azokat tartóssá tenni. (lásd még: I.táblázat, III.kérdés és IV.kérdés)

A közösen végzett tevékenységek ugyanolyan változatosak, mint a domináns kultúrában, de más jellegűek. Ezen tevékenységek fajtái és annak folyamatossága csoportonként változik. Három olyan tevékenységfajtát említek, amelyek számos tagra jellemzőek, és mind a folyamatosságot, mind a tartósságot biztosítják.

1. Az öltözködés lényeges szerepet tölt be, emellett a ruhavarratás lehetőséget teremt találkozásra, beszélgetésre, információcserére. (lásd még: I.táblázat)

2. A zenék cserélgetése. A tagok 81%-a elsősorban a barátaitól szerez be zenei albumokat, 63%-uk Internetről, 62%-uk pedig megveszi boltban. A harmadik eset általában csak a kedvenc együttesek kazettáira, cd-ire vonatkozik, mert az eredeti hanghordozók ára igen borsos. Legnagyobb részük tehát barátaival cserélget, vagy tőlük kap „zenét”; másolás, zenehallgatás közben beszélgetnek, „pletykálnak”. (lásd még: I.táblázat)

3. A bulikon, fesztiválokon, rendezvényeken való részvétel - közös készülődéssel, érkezéssel, illetve közös szórakozással - a kapcsolatteremtés és fenntartás fő színtere. (lásd még: I.táblázat és 8.e.5.)

Nem ennyire általános, de egyre fontosabb szerephez jut, az *Internet*, ahol információkat kaphatnak a látogatók a már említett ruhaboltokról, bulikról, rendezvényekről, az oldalak egyre bővülő kulturális ajánlókat is közölnek, illetve egyre több oldalon van fórum vagy chat, ahol a tagok gondolataikat megoszthatják.(lásd még: 8.e.5.)

8.c) A csoporttagok elképzelései a csoportról

*„Alulról jövő, felülről szervezett,
kicsit lila, spontán szerkezet.”*

(Mirage: Metropolisz)

Marvin a szubkultúra hölgy tagjait „talpig pókhálóban bóklászó csodalények”-nek, a szubkultúrát „sóhajtozzunk fekete rózsaszirmok ágján mozgalom”-nak nevezi.

DerUntermensch: „... aki benne van, annak általában nem kell magyarázni, és talán pont itt a lényeg.”

D4m4g3: „Extraérzékeny temetőnemzeti szubkultúra, a pre-raffaelitákba, a német francia, valamint angol szentimentalizmusba és romantikába gyökereket tűző csoportosulás, szimbiózisban a punk és az industrial szubkultúrákkal. Társadalmi értelemben véve előfutáraik az „alternatív” fiatalok.”

Valah: „A gothic szubkultúra nem vallás, semmi köze Istenhez vagy bármely egyéb létezőmagyarázó fogalomhoz. Megpróbál értelmet, jelentést találni az életének és az élete végének. Megpróbálja művészetté átlényegíteni az életet és a halált ... vannak, akik nem érteni, hanem inkább érezni akarják tulajdon létüket és majdani nemlétüket ... A halálfélelem és a halálra készülés teljesen természetes dolog. Vannak, akik ebben a készülődésben örömet találnak...”

Anthea: „... goth az lesz, aki extraérzékeny. Érzékeny a saját és környezete lelki rezdüléseire, a szavakra, amelyeknek igenis súlyuk és jelentőségük van, valamint minden cselekedetre, mert minden apró dolog hat ránk, minden aprósággal hatunk a másikra, még ha ezt sokszor nem is vesszük észre.”

(www.gothic.hu – „Dark/gót szubkultúra” és www.ld50.hu - „Halál” nevű topicok. Az említett nevek becenevek.)

Arra a kérdésre, hogy szerintük *mi az oka, hogy valaki dark lesz* (lásd még: I.táblázat, VI.táblázat és VI/1.táblázat), kb. a válaszadók fele első helyen jelölte meg a „művészetekhez való vonzódást” és az „igényességet”. (A művészetekben való jártasság fontossága olvasható ki a 8.e. pontból is.) Második helyre a „manapság divat darknak lenni” válasz került, ami realitásérzékre utal, és egybecseng a kontroll, nem dark, fiatalok által adott válaszokkal is. A harmadik helyre - érzésem szerint az előző válasz logikus következményeként - a „családdal való rossz viszony” és az emiatti „lázadás” került, ami főleg a fiatal, „harmadik generációs”, darkokra jellemző (egyébként természetes életkori sajátosság), akik sokszor megkapják a „hétközi” vagy „divat dark” jelzőt.

Hogy hogyan viszonyulnak a „*hétközi darkokhoz*”? (lásd még: 6.fejezet és I.táblázat) 33%-uk elítéli őket, 29%-uknak nincs véleménye róluk, és mindössze 26%-uk nem ítéli el ezeket a fiatalokat. (A negatív megítélés okaira ad választ a 8.d. pont.)

Az „újjakhoz”, főleg a „harmadik generációsokhoz”, való viszony kedvezőtlenességét fokozhatja, hogy a tagoknak csak kb. 1/5-e tartja „nyitottnak” vagy „nagyon nyitottnak” a közösséget, míg több, mint 3/4-ük „átlagosan zártnak”, „zártnak” vagy „nagyon zártnak”. (lásd még: I.táblázat)

Mivel a témában tudományos kutatás eddig nem készült, így arról sincs adat, hogy *hány tagot számlálhat a szubkultúra*. Gondoltam, mivel ezek a fiatalok sokat mozognak saját szubkultúrájuk tagjai között, talán nekik nagyobb a rálátásuk erre a kérdésre. Nem volt teljesen igazam. Ez a kérdés nagyon megosztotta a véleményeket, sokan semmilyen választ nem tudtak adni, és, volt, aki megkért, hogy az eredményről értesítsem.

A budapesti létszám a válaszadók legtöbbször szerint kb.: 150-300 fő, de érkeztek válaszok 5-től 10.000 főig. A válaszok Magyarország viszonylatában: kb.: 500-2000 fő; szélső értékek: 15-től 20.000 főig. A legnagyobb megosztottságot talán az utolsó kérdés okozta - Németország: 20.000-40.000 fő, a szélső értékek: 0-tól 1.000.000 főig. (lásd még: I.táblázat) (Véleményem szerint az átlagos válaszok körülbelül a valós létszámokat tükrözik, a pontos adatok beszerzése azonban, egy hosszabb, nagyszabású kutatás feladata lesz.)

A csoportról alkotott lényeges elképzelés még, hogy ahhoz alapvetően *hozzátartozik az extrémítás*, 61%-uk érzi így, szemben azzal a 26%-kal, akik tagadják ezt. (lásd még: I.táblázat)

8.d) Szervezettség, amely a csoporton belül az emberek alá-fölérendeltségi viszonyát, a vezetés és a feladatok megosztását jelenti

„Ha kilépünk a sorból, újra besorakozhatunk. A sor nyitott alakzat.”

(M. Kundera: A nevetés és felejtés könyve)

A csoporton belüli alá-fölérendeltség egyik meghatározója, mint azt már említettem, a kor, mert abból következtetni lehet a csoporton belüli státusz egy lényeges összetevőjére: a szubkulturális életben eltöltött idő hosszára. Ez alapján a csoport egésze három alcsoportra osztható fel:

„Az első generáció: a punkból váltak ki a '70-es évek vége, '80-as évek közepe táján Angliában. A '80-as évek közepe, vége felé halványodott a szubkulturális élet, de nem szűnt meg.”

Magyarországon az „első generáció” a '80-as évek közepe, vége táján jelentkezett, és főleg a fővárosban található Fekete Lyuk és a Cure klubok köré koncentrált. Ezek a fiatalok ma 25 –35 éves kor közöttiek.

„A második generáció: külföldön, a '80-as évek végétől, a '90-es évek közepéig szignifikánsan növekedett, és szétágazott részcsoportokra, kitolva a határait annak, amit korábban darknak tartottak.”

Nálunk a „második generáció” fiataljai a '90-es évek eleje, közepe táján bukkantak fel. Ma a 18-25 év közötti fiatalokat tekintjük „második generációsoknak”.

„A harmadik generáció: a '90-es évek végén jelent meg, és erősen átalakította a szubkulturát. Sokan közülük a világszerte hozzáférhető kereskedelmi eszközök segítségével „tanultak” a dark szubkulturáról.

Az „első és második generációs” darkok gyanakodva nézték az „új generációt”, kételkedtek valódiságukban, és nem kedvelték azt a megvilágítást, amelyben a szubkulturát feltüntették, mely jobban szeretett volna a háttérben maradni. Ám most, húszévesnyi „underground lét” után, elkezdett változni, nőni, mutálódni. Az ellentét másik oka, hogy a „régiek” szerint az „újak” csak felületes, lázadó, sokkolni akaró, Manson rajongók.

Hasonló a hozzáállás a „harmadik generációsokhoz” - a 18 éven aluliakhoz -

Magyarországon is. A '90-es évek végén világszerte reflektorfénybe kerültek az underground szubkulturák, a médiát azonban jobban érdekelte a botrány, mint a valóság bemutatása. A feltűnősködni kívánó fiatalok örömmel meséltek színesebbnél színesebb történeteket, melyeknek hatására „boszorkányüldözés” kezdődött. A csendes, nyugodt „underground létre” vágyó idősebb tagok állandó zaklatásnak lettek kitéve, és olyan dolgokkal azonosították őket, amelyekhez semmi közük sincs. (www.gothics.org/subculture nyomán)

Saját kérdőíves kutatásom alapján jelenleg 21%-uk 18 éven aluli, 51%-uk 18-25 év közötti és 26%-uk 25 év feletti.

A közös tevékenységekben való részvétel, főleg azok szervezése, illetve a szervezésben való segítség, mind hozzájárulnak a csoporton belüli pozíció javításához. (lásd még: 8.a. és 8.b.)

Emeli egy személy csoporton belül elfoglalt státuszát az is, ha kiterjedt *kapcsolatrendszerrel* rendelkezik, és kapcsolatban áll magas státuszú tagokkal.

A személyiség fontos tényező, lehet valaki fiatal, ha a személyisége, mentalitása tükrözi a dark életérzést, megfelelő elhivatottsággal rendelkezik, részt vesz a közös tevékenységekben, esetleg azok szervezésében, akkor a csoporton belüli státusza jóval kedvezőbb lehet, mint hasonló korú társainak. (A személyiség szerepét és fontosságát lásd még: 8.e.2.)

8.e) Hagyományok és szokások kialakulása, amelyek általában hosszabb fennállás esetén jellemzik a csoportot - ilyenek például az egyenruhák, a jelvények, a csoportba kerülés megszabott követelményei

*„Ha nem láttok testvéreteknek,
Magsokasodnak a redők
Bús homlokomon és lelkem táján...”*

(Ady Endre: Küldöm a frigy-ládát)

A www.gothic.org/subculture című oldalon a szubkultúra tagjai által fontosnak tartott, mind a bekerülést, mind a bent elfoglalt helyet, sőt a csoport egészének szervező- és működtetőelvét meghatározó tényezőkről - a követelmény szót használni helytelen lenne - olvashatunk: „A csoport összekötő elemei:

- a klubok és egymás ismerete;*
- szenvédélyes rajongás a zene iránt;*
- a személyiség.”*

Ezek mellett fontosak az egyéb frekvenciált helyek (ruha és zene boltok stb.) és az öltözék is.

Kérdőíves kutatásomban *a szubkultúrához tartozás tíz kritériumát* kellett 1-10-ig osztályozni (lásd még: I.báblázat), ennek alapján:

1. ismerje a régi és új zenekarokat, zenéket;
2. legyen egyfajta dark mentalitása;
3. ismerje legalább egy részét a darkhoz kapcsolódó művészeti ágaknak;
4. tegyen valamit a szubkultúráért;
5. járjon dark bulikba;
6. öltözzön dark ruhákba;
7. semmilyen feltétele nincs;
8. ismerjen sok embert, lehetőleg olyanokat, akik „legendás arcok”;
9. fesse magát;
10. legyen depressziós.

A két kritériumrendszer összefüggést mutat. A klubok és egymás ismerete a kérdőívben 5., illetve 8. helyre került, a személyiség a 2., míg a zene iránti rajongás az 1., tehát legfontosabb tényező.

Bizonyos értelemben a 3-as, 4-es és 6-os pontok is kapcsolódnak a személyiséghez, hiszen a művészetek ismerete és szeretete megkíván egyfajta - ahogy az előzőekben már többen nevezték – „extraérzékeny lelki beállítódást”.

A „szubkultúráért tenni” nem feltétlenül egyszerű. Ez alatt a kitétel alatt két fontos tényezőt érthetünk, egyrészt a szubkultúrán belüli élet szempontjából hasznos dolgot (pl.: bulit szervezni, újságot megjelentetni, ruhaboltot üzemeltetni stb.), másrészt a csoport és az egyes egyének kifelé, a domináns társadalom felé való kommunikációját, egyszerűbben azt, hogy az egyén próbálja meg viselkedésével, megnyilvánulásaival a kialakult előítéletek téves voltát igazolni. (pl., hogy a darkok erőszakosak).

Az 6. pont, hogy „öltözzön dark ruhákba”, annyiban kapcsolódik a személyiséghez, hogy még manapság is nehéz felvállalni a másságot, így azt, aki emiatt inkább nem vesz magára bizonyos darabokat, kedvezőtlen megítélés illeti. Nem esik ilyen megítélés alá az, aki pl. munkahelyi előírás miatt nem vehet fel bármit, másrésztől nem is kell minden nap teljes „menetfelszerelésben” pompázni, mert akkor mi maradna a bulikra, rendezvényekre. A „hovatartozás” bizonyos szintű jelzésére, és ezáltal felvállalására, igény van - mind a csoport felől az egyén irányába, mind az egyén felől a saját csoport, illetve a domináns kultúra irányába.

8.e.1.) A zene

„Dalolnak, s zeng az édes, enyhe moll: életművészet!”

(P. Verlaine: Holdfény)

„Isteni fenség, végső csend, feloldódás, az elviselhetetlen megélése; úgy érzem, ez a lényeg. Az individuum feloldódik, de nem a tömegekben, hanem egy sokkal magasabb állapotban, a világmindenségben.

Ehelyett azonban a szenvedés, a kárhozat, sötét nyomorgás jut a szellemi embernek, mivel magára veszi a világ terheit. Nincsen lehetősége a feloldódásra, csak a szenvedésre. Szenved, mert szenvedtetik.

Ez az apokaliptikus világlátás, amit már említettem, amely tükröződik a zenén. Elsősorban, sőt nyugodtam kijelenthetem, hogy az „alternatív” zenei világban ment végig ez a fejlődés, de ezen belül is csak egy nagyon szűk rétegben, ami sajnálatos, de egyben jó is.”

(www.gothic.hu)

Anthea: „... a belsőleg impulzívabb, érzékenyebb emberek az esetek nagy többségében a zene hatására válnak igazán goth-tá, a zene hallatán tudatosul és kap nevet az az érzés, ami mindig is bennük volt, csak addig nem tudták – vagy nem akarták – megnevezni.”

(www.ld50.hu – „halál” topic)

A zenei váltás, a punkhoz képest, úgy ment végbe, hogy egyre bonyolultabb zenét kezdtek komponálni, a „vidámabb” *dúr akkordról áttértek moll hangzásra*, a tempót lelassították, s így nyomasztóbb zenei atmoszférát hoztak létre. Az így létrejött dark-goth zenékre általában véve a lassúbb tempó, moll hangnem jellemző, és döntő többségben a mély férfihang vagy a magas, éteri, angyali, női hang. (Kis (2004))

„Goth and roll”, „gothic rock”, „industrial”, „EBM”, „dark wave”, „dark ambient”, „ethereal”, „neofolk”, „ritual music”, „medieval”, „darkfolk”, „glam”, „doom”, „synth pop”... ezek a legsűrűbben emlegetett zenei skatulyák, amelyeket a dark zenével foglalkozók használnak. A kezdetek kezdetén ezek a stílusok még egymástól élesen elkülöníthetően éltek, mára azonban már egyre nehezebb tisztán csak egy stílusba sorolható zenét és együttest találni. A megújulás igényétől vezéreltetve a legmeglepőbb stíluskeveredések jöttek létre.

„Legtöbbször úgy emlegetik, mint a post punk egyik sarját, ami a 80-as évek elején indult. „Fenyegető nemzettség” a legsötétebb és melankolikusabb vizuális színháza a bandáknak és fekete ruhás követőinek. Hangzásában gót, sejtelmes, bánatos és gyakran eposzi szövegeik erősen személyesek, általában vegyítve virágdíszes költői érzékenységgel,

morbidityással, vallási szimbólumokkal, természetfölötti misztikumokkal. Könyörtelenül gyászos és mélabús. Körülbelül ezek a meghatározások találhatóak a témában világszerte. ... A '90-es években az új generáció elkezdte ötvözni a stílust industriális zenével, ahol a gépi hangzás nagy szerepet kapott a melankolikus gitár mellett.” (Revolution Fanzine)

Sisters of Mercy (lásd lejjebb), Bauhaus (lásd lejjebb), Play Dead, Sex Gang Children, Southern Death Cult, Fields of the Nephilim (lásd lejjebb), Virgin Prunes, Christian Death (lásd lejjebb), Siouxsie and the Banshees (lásd lejjebb), The Mission (lásd lejjebb), The Cure, Joy Division (lásd lejjebb), stb. „Nem könnyű közös jellemzőt találni e zenekarok gondolat- és érzésvilágára, de azt meg lehet kockáztatni, hogy talán valamennyinél megtaláljuk az erős érzelmi kiszolgáltatottság, kitaláltság érzésének, illetve a belső félelmeknek, a depresszióknak – nem agresszióba forduló – megélését és kifejezését. Mindannyian előszeretettel alkalmazták a fekete színt a színpadon, saját ruházaton, hangszereiken és sminkjeiken is. A szellemi érzékenység, a megsebzettség érzése, a kiszolgáltatottságnak és (ön)pusztításnak a jellegzetes elegye kapott formát általuk a rockzenében.” ... „Azok a tárgyak, jelképek (koponyák, koszorúk, koporsók, keresztek, templombelső, meztelen testek, „kétneműség”), melyeket a zenekarok szívesen alkalmaztak, szövegeik és koncepcióik alapján érthetőek és természetesebbek. Hogy ezekből csúfondáros jelzőkkel illetett klisék lettek, az inkább néhány bugyuta firkásznak és néhány náluk is bugyutább rajongónak köszönhető, akik nem néztek a jelképek mögé ott, ahol ez indokolt lett volna.” (Wanted Magazin)

Bauhaus: Lugosi Béla halott (Fordította: Scheffer Zsolt, 1997.)

*fehér a fehéren áttetsző fekete köpenyek
újra fenn a nyújtón
Lugosi Béla halott
a denevérek elszálltak a harangtoronyból
az áldozatok kivéreztek
vörös bársony díszíti a fekete dobozt
Lugosi Béla halott*

*élőhalott élőhalott élőhalott
szüzlányok sorakoznak sírja előtt
behintve az idő halott virágaival
elhagyatva ebben a halálos virágzásban
a gróf
Lugosi Béla halott
élőhalott élőhalott élőhalott*

(www.mozgalom.ini.hu)

Faith and the Muse, Nosferatu, London After Midnight (lásd lejjebb), Corpus Delicti (lásd lejjebb), Das Ich (lásd lejjebb), Judith, stb. „Az első hullám kifulladására után, 1990-92 körül egyre több olyan zenekar koncertezett, jelentetett meg nagylemezt, amely ismét csak a goth jelzőt használta zenéjére. ... A zene, az imidzs, a szövegek még kiélezettebbek lettek, a goth okkultabb, árnyaltabb, szándékosabb értelmezése felé. ... Ez a második hullám hozott magával hibrid műfajokat is mint például a goth/dark-ambient, az electro-goth, a gothic-techno és a goth-metal is.” Így jöttek létre a Type O

Negatív, a Paradise Lost, a Tiamat, az Orgy és a Marilyn Manson nevű zenekarok.
(Wanted Magazin)

A Marilyn Manson-jelenségről nem kívánok bővebben szólni, elég annyi, hogy a darkok nagy része nem tartja az énekest és az együttest sem darknak, sem gótnak. Zenéjüket nem utasítják el egyértelműen. Az együttes azonban tagadhatatlanul „lopott” a szubkultúrától, és a közvélemény szemében negatív színben tüntette/tünteti fel azt. Maga Manson sátánistának (lásd még: IX.táblázat) vallotta magát.

(A következőkben néhány első generációs zenekar rövid leírása olvasható:

-Sisters of Mercy: 1978-ban alakult Andrew Eldritch vezetésével. 1984-ben csatlakozott a zenekarhoz Wayne Hussey gitáros. 1985-ben elkészítették a legendás „First and Last and Always” című albumot, amiből az utódok a mai napig merítenek. Zenéjük: hideg, mégis extázissal teli. 1986-ban Hussey és Adams, a basszusgitáros, kiléptek, és új zenekart alapítottak The Mission néven, és hasonlóan nagy sikereket értek el.

-Bauhaus: 1979- ben jött ki első kislemezük „Bela Lugosi’s Dead” címmel. A zenekar két oszlopos és (azóta is) kultuszfigurának tartott alakja: Peter Murphy, énekes és Daniel Ash, gitáros. Zenéjük: absztrakt, szürrealista, sejtelmes, rémült, önmarcangoló.

-Fields of the Nephilim: Első nagylemezük 1987-ben jelent meg. Carl McCoy, énekes, az eleinte nyers, erős, később lelassuló terjengős gitárhangzás, illetve az okkult, ezoterikus témák tették a zenekart kedveltté, hatásuk a mai napig érezhető.

-Christian Death: 1981-ben alakultak. Kulcsfigurái: Rozz Williams és Valor, akiknek hatására a zenét és a megjelenést az okkultizmus és a mágia járta át, később kettejük ellentéte miatt Rozz kilépett a zenekarból, külön-külön nem alkottak említésre méltót.

-Siouxsie and the Banshees: Bár punk zenekarnak indultak, sajátos hangzásviláguk és az énekesnő karizmatikus személyisége inkább a dark-gothic közönséget ragadta magával. Fontos megemlíteni, hogy olyan személyiségek is játszottak Siouxsie-val, mint Sid Vicious, a Sex Pistols későbbi basszusgitárosa, vagy Robert Smith, aki később a Cure együttes alapítója, és kultuszfigura lett. Siouxsie stílusát (hajviselet, smink, ruha, ékszerek) azóta is sokan kedvelik, és utánozzák a gót lányok között.

-Joy Division: Nem igazán tartották őket goth bandának, megjelenésükben ugyanis nem követték a goth imidzset. Hatásuk azonban, főleg az énekes, Ian Curtis, halála után megnőtt, és a mai napig érezhető.

A következőkben néhány második generációs zenekar rövid leírása olvasható:

-London After Midnight: az amerikai bandák közül az egyik legnagyobb hatású, mind imidzsüket, mind dalaikat tekintve, melyekben a humor, a szenvedély és a gyötrellem egyedi keveréket alkot.

-Corpus Delicti: a Bauhaus és Christian Death hatásokat magába olvasztó francia zenekar 1991-ben kezdte meg működését.

-Das Ich: 1991-ben alakultak Németországban. Teátrális színpadi előadásaikkal, hátborzongató megjelenésükkel és sajátos zenéjükkel, melyben gót elemeket szinte minden stílussal keresztezték már, nagy rajongótáborra tettek szert.)

Az electro-indusziális zene története „valamikor a hetvenes években kezdődött, amikor a szintetizátorok kezdtek teret nyerni a hagyományos hangszerek mellett, és feltűntek az olyan együttesek, mint a Kraftwerk, mely kizárólag elektronikus eszközökkel készítette zenéjét. Azután, a fennálló társadalmi renddel szembe forduló eszmei irányzatokkal együtt, ezekhez kapcsolódva, némi punkos örökséget magukba olvasztva megszülettek azok a zenekarok, melyek zenéjükben is szembe fordultak ezzel a renddel, a társadalom által elfogadott, divatos tánczenét támadva meg. Mindenféle zajkeltő eszközöket felhasználtak, szintetizátorokat, szekvenszereket, magnóról bejátszott zajokat és egyéb, különféle hangokat, hordókat, fémdarabokat, és mindent, amivel ütemes hangokat lehetett kelteni. ...

A 80-as évek elején aztán a szintetizátorok, samplerek tovább fejlődtek, s a különböző zajkeltő eszközök egyre inkább kiszorultak a zenéből, inkább az új hangok keresése, átdrótozott szintetizátorok, kifacsart hangok lettek a meghatározók. A ma is jól ismert, iparinak mondott bandák az évtized elején indultak, kezdetben monoton, egyszerű dallamokkal, üvöltő vagy gépies énekkel, erős ütősökkel, főként dobgépekre alapozott dalokkal. ...

A 80-as évek közepére... kialakultak azok a stílusok, melyek az évtized végéig meghatározóak maradtak: a Front 242 által „feltalált” szigorú, ám táncolható EBM (elektro body music)... valamint a kísérletező zajzene, melynek legismertebb előadója a legendás Skinny Puppy. ...

A 90-es évek elejére aztán érdekes átalakulás vette kezdetét... Az új együttesek vagy a kommerszebb hangzásokat, vagy a hagyományosabb dalszerkezeteket, s ezzel együtt a gitárokat építették be dalaikba. Sok új banda született persze, melyek aztán sikeresek is lettek, köszönhetően a kommerszebb megközelítésnek (And One, Wolfsheim), vagy az ismét fellángoló társadalomellenes hangulatnak, melynek zenéjükben hangot is adtak

(Nine Inch Nails, KMFDM). Tanúi lehettünk annak is, hogy a kihalófélben lévő stílusok keveredéséből valami új születik, valami más, ami egyszerre használja az EBM- vagy szinti-pop elemeket, vegyítve az új hangzatokkal (Covenant, VNV Nation).” (Revolution Fanzine)

A már említettek mellett az electro-industrial-szinti-pop szintér fontos zenekarai még, a teljesség igénye nélkül: a Cabaret Voltaire, az Einstürzende Neubauten, a Klinik, a Soft Cell, a Depeche Mode, a Nitzer Ebb és a Front Line Assembly.

Hogy a nagy zenei paletta mely stílusait és mely zenekarait részesítik előnyben? Legtöbbször az „EBM”-et és az „industrial”-t, majd a „neofolk”-ot, a „goth and roll”-t, a „synth pop”-ot, legkevesebben a „doom”-ot kedvelik. A zenekarok közül a mai napig a legnépszerűbbek a régi „nagy”-ok és a „második generáció” legjobbjai: The Cure, Fields of the Nephilim, Dead Can Dance, Sisters of Mercy, The Mission, London After Midnight, Depeche Mode, Sopor Aethernus és a Das Ich. (lásd még: I.táblázat)

(lásd még: IX/1. és IX/2.melléklet)

8.e.2.) A személyiség

„Vagyok, mint minden ember: fenség,

Észak-fok, titok, idegenség,

Lidérces, messze fény...”

(Ady Endre: Sem utódja...)

Nehéz feladatra vállalkozik, akik átfogó képet akar festeni e szubkultúra tagjainak belső világáról, és általános érvényű személyiségjegyeket kíván megragadni. Aki belemélyed a témába a következő a szavakkal fog a leggyakrabban találkozni, melyekkel nemcsak a tagok belső világát jellemzik, hanem külsejüket, a zenét és a művészeteket is: komor, melankolikus, energikus, dekadens, depresszív, szomorú, gonosz, ironikus, filozofikus, kétségbeesett, titokzatos.

Kérdőíves kutatásomban 23 *tulajdonság* közül az 5 legjellemzőbbet kellett kiválasztani,

a kreativitás (66%),

az érzékenység (63%),

a szenvedélyesség (50%),
az egyediség (43%),
a pesszimizmus (35%)

a legpreferáltabb tulajdonságok, ezek mellett az intellektualizmust, a megbízhatóságot, a komolyságot, a bizonytalanságot és az elégedetlenséget is sokan megjelölték. (lásd még: I.táblázat és VI.táblázat)

Hogy milyen a dark mentalitás? Íme Robert Smithnek, a legendás The Cure együttes énekésének, ars poeticának is beillő mondata: „Tudni, hogy minden hiábavaló, és mégis harcolni, mégis dühöngeni a fény halála ellen - ez motivál engem mindig.”

Az alábbiakban néhány szubkultúrát megfogalmazását olvashatjuk:

Alison (egy angol gót lány): „Nem neveztem magam gótnak egy ideig – minthogy nem éreztem magam annak! Nem hordtam fekete ruhát, nem festettem feketére a hajam, és nem gondoltam, hogy: hé, gót vagyok! Most másként érzek.

Gót vagyok, és azok, a többiek, micro-gótok, akik egy estére öltöznek fel. Ha az emberek azt mondják, meg fogok változni egy nap, nevetek, mert tudom, ki és mi vagyok.

Gótnak lenni egy életforma. Remélem, nem hangzik elcsépeltnak, mert valóban az. Igen, rendben, kedvelem a vámpírokat, füstölőket és gyertyákat. Kedvelem a pre-raffaelita művészetet. Imádom! Szeretem a ruhákat; a drága szöveteket, mint a bársony – igen, feketének kell lennie – de ez az, amit kedvelek. Szóval benne vagyok abban, amit ti gót zenének neveztek, és tudjátok mit? Igazán büszke vagyok rá – legkevésbé arra, ahogy kinézek, de a sminkem olyan, mint a hangulatom. Soha sem tervezem meg, mit viseljek, ha utcára megyek – tudom, hogy milyen a hangulatom belül, és ez megmutatkozik a hajamtól a ruhámig.

Ilyen gótnak lenni. Nem utálom azokat, akik gótok próbálnak lenni – akiket én micro-gótnak neveztem, csak azt utálom, ha félreértenek engem, és gúnyosan mosolyognak rám, mintha nem tudnék semmit.

24 vagyok. Micsoda kor!! Úgy érzem a kor tulajdonképpen olyan lényegtelen, ha gót vagy, mert egy gót kortalan. Igen, talán, mint a vámpírok.” (Mercer (1991)) (vámpírok, lásd még: 8.1.)

Dwiki szerint: „Aki valamiféleképpen darknak/grufftnak tartja magát, az akkor, - adott intervallumban –az is. ... az a gót/dark, aki annak tartja magát. A legtöbb dark nem depressziós, és a legtöbb depressziós véletlenül sem dark. Van egy dolog, ami mindenkiben közös... (A fekete ruhákon kívül.) A zene. ...akinek ezen zene (vagy egy

része) nem jön be, arra tuti nem mondják, hogy goth/dark etc.”

Fieldy: „Szerintem pont a „komorság” a darkság egyedüli, igazán megfogható része. ...a darkságot a darkok szépek tartják és nem akadályozónak.”

J.black: „Igazságtalannak tartanám azt mondani, hogy ezt választottam. Nem választottam, engem az élet „örömei” tettek azzá, ami vagyok. ...alaptermészetemből fakadóan vonzódok a goth dolgokhoz, a sötétséghez, a horrorhoz, vagy olykor az elképzelt világomhoz... Ezekben a dolgokban megtalálom magam, és míg másoknak beteges, nekem szép. Szerintem mindannyian úgy érezzük, hogy van szépség a szomorúságban.” (www.gothic.hu – „dark/gót szubkultúra” topic)

Ha a dark személyiségről beszélünk, lényeges kitérni két kardinális kérdésre. Egyik a *depresszió*, amely a darkhoz kapcsolódó sztereotípiák közt vezető helyet foglal el. Ezen dolgozat keretei és végzettségem nem adnak lehetőséget, hogy ebben a kérdésben érdemi választ adjak, ezért ismételten a szubkultúra tagjait, illetve hozzájuk közel állókat idézek.

„Az egyetlen szubkultúra, amely ünnepli az életet anélkül, hogy leértékelné, vagy alapvető kérdéseit elferdítené. ... A gothic az elmélkedés azon perceiről szól, amit mindannyian átélünk - ezt a nosztalgiát érzelmek szülik, saját gyarlóságunk hanglemeze.” Írja Mick Mercer, aki a kezdetek óta nyomon követi a szubkultúra fejlődését, eleinte újságíróként cikkei, majd négy dark témájú könyve jelent meg. (Mercer (1996) bevezetés)

Hasonló gondolatok fogalmazódnak meg a www.gothics.org/subculture című internetes oldalon is. Sok serdülő fordul meg a szubkultúrában, hosszabb rövidebb időre – „ez a kor a depresszió ideje - nyomás a családtól, a barátoktól vagy a tanároktól, hogy tökéletesek legyenek.” Nagy részük megértést talál itt. Vannak olyanok is, akik még több figyelemre vágynak, és kialakítanak maguk köré egy úgynevezett „megkínzott művész” imidzset.

Az igazság az, hogy „a depressziós gót már depressziós volt, mielőtt góttá vált. Gótnak lenni nem szükségszerűen jelenti, hogy: depressziósnak lenni - képesek extrém szomorúságot és hatalmas örömet is érezni.

A szomorúságnak és az örömnak megvan a maga fenséges szépsége, és úgy kell rájuk tekinteni, mint indokolt érzésekre, nem elfojtva őket, mint abnormalitást. - Tudjuk, hogy depressziós vagy, rendben. Nem gondolunk kevesebbet rólad ezért. Itt a lehetőség, hogy kifejezd azokat az érzéseket!”

A kettesszámú kardinális kérdés: *a* „*halál-mánia*”.

Vajon mániákusan vonzódnak a halálhoz? Keresik, szándékosan siettetik azt? Vagy egyszerűen, sztoikus nyugalommal tekintenek rá?

A sztereotípiával szemben, nem megszállottjai a halálnak, de a társadalom más tagjaihoz képest többet foglalkoznak vele. A halál „az érdeklődés egy témája, ezen érdeklődés mélysége, pedig személyenként változik. Képviselik azokat a gondolatokat, amelyek mindenki agyának hátuljában időznek.

A halál mindig is monumentális hajtóerő volt az emberi művekben - minden, ami emberi szövevényesen rögzült a halálhoz. A társadalom kiszocializálta magát a halál valóságából, az emberek elfelejtették értékelni az életet. Ők jelképezik a halál elkerülhetetlenségének és az élet sötét oldalának elfogadását. Felfedezték az egyensúlyt a sötét és a fény közt, az élet és a halál közt. Megbecsülik az életet, és nap, mint nap a legteljesebben élik azt.” (www.gothics.org/subculture)

Gabriel: „Arra jutottam, hogy ez egy beépített reflex lehet az ember agyában, ami attól véd, hogy rájöjjön mi is vár rá a halál után. ... Lehet, hogy ha a témáról az emberek beszélnének, rájönnének, hogy a halál nem is rossz dolog, és ez kiirtaná az élethez ragaszkodás reflexét.”

D4m4g3: „... az emberek nem beszélnek se a halálról, ..., sem azokról a témákról, amik előtt meztelenek és/vagy tudatlanok.”

Anthea: „... az élethez a halál is szervesen hozzátartozik. A „mi van utána” kérdésre persze eddig még senki nem tudott egyértelmű és mindenki által elfogadható magyarázatot adni, de ez nem jelenti azt, hogy beszélni vagy gondolkodni sem szabad róla.

A goth-oknál nem tabu, ..., egészben látják, érzik és beszélnek az életről, korlátok nélkül. Még egyértelműbben: a maga TELJESSÉGÉBEN szeretik az életet, a halállal együtt.” (www.ld50.hu – „halál” topic)

Sajnálatos tény, hogy hazánk élen jár mind a depressziós betegségek, mind az öngyilkosságok számának tekintetében.

A dark szubkultúra tagjainak 47%-a érezte már úgy, hogy a jövő kiszámíthatatlan és reménytelen, ennél aggasztóbb, hogy 29%-uk, bevallása szerint, volt depressziós (lásd még: I.táblázat). Valószínűsíthető, hogy nem valódi depresszió ez, csak depresszív hangulat, de a magas előfordulási arány és a már ismertett anómiás életézés miatt, a csoport tagjai szuicidum szempontjából veszélyeztetettnek tekinthetők.

Kérdőíves felmérésben a válaszadók 22%-a válaszolt igennel arra a kérdésre, hogy kísérelt-e meg öngyilkosságot. (lásd még: I.táblázat és VIII.táblázat)

A pszichológiának van egy ága, a *tragikum pszichológiája*, ami azzal foglalkozik, hogy hogyan lehet a szenvedés látványából élvezetet kivonni, vagyis a „*pleasure in pain*” jelenséggel.

Ennek az izlésnek történelmi magyarázata, „ahhoz kapcsolódik, amit Huizinga „*az élet feszültségének*” nevezett, ami a középkor végének és a kora-reneszánsznak sajátossága. A horror iránti ’érzék’ nem annyira a szubjektív patológus projekciója a művészi eszközökkel átírt valóságra, mint inkább egy bizonyos mimetikus realizmus egészségességének banális formája: Webster, Ford, Tourner tragédiái, vagy akár Marlowe és Shakespeare ciklusai szemernyi beteges fantáziát nem hoznak játékbá; egyik sem más, mint művészi metasztázisa olyan kegyetlenségeknek, amelyek a százéves háborún és a Rózsák háborúján átesett, korabeli Angliában mindenki számára kézenfekvő volt.” (Liiceanu (1993) p.2.)

A pszichikus gátlás törvénye a tragikumra alkalmazva „azt mondja ki, hogy egy érték éppen annak a személyiségnek *a bukásán keresztül nyilvánul meg*, aki azt megtestesítette, és hogy a halál ebben az esetben éppen azért lényegi, mert ez igazolja a pszichikus jelentőségét egy olyan személyiségnek, akit egyébként az élet a megszokott, a hétköznapi árnyékában tart. ... Az érték ebben az esetben elveszítette valamennyi gyakorlati színezetét, immár nem a másik szeretetéig tágitott egoizmus manifesztációjának formája, akit megkésve valami olyannak ismerünk fel, ami az enyém volt, hanem a saját énem elnyerése az összesség közös értékei irányába való megnyílás révén. Az érték a lényeg megnyilvánulása lesz egy aktus által, amely *a közös sorsot* emeli ki. A tragikum sajátossága ezért nem a valaha birtokolt és elveszített önérték retrospektív megélésének öröme, hanem az a kielégültség, amelyet *a saját, másokban felismert érték* megélése eredményez.” (Liiceanu (1993) p. 3.)

Végül a kompenzációs törvény híveinek tragikum-érzelem magyarázatát emelném ide, mely szerint „a szabadság érzete, amelyet a tudat tapasztal meg a határ tiszta tudatával, és – legalább annyira – a határ megkísértésének aktusával szemben, összehasonlíthatatlanul élvezetesebb, mint az a szenvedés, amit a kockázat tudata vagy annak a bukás negatív útján való igazolása generál. „A negatív módon nyert élvezet” végső soron ama tudat érzelmi kísérője, mely szerint az élet nem bír önálló értékkel, hogy nem kell bármilyen módon és bármilyen áron élni. A *pleasure in pain* paradoxona mögött az a gondolat rejtőzik, hogy az *örömről még a halál is adhat alkalmat*,

amennyiben ez az élet értékének egyetlen igazolási módja, illetve az az ár marad, amit azért fizetünk, hogy az élet élhető és értelmes lehessen.” (Liiceanu (1993) p.3., 4.)

Hogy a fent említett értelmezési lehetőségek közül, melyikkel lehet a darkok tragikumhoz való vonzódását magyarázni, azt mindenki maga döntse el! Közlésük célja egyszerűen annyi, hogy a témára való rálátást szélesítsék, újabb, pszichológiailag megalapozott nézőpontokkal gyarapítsák.

8.e.3.) A művészetek

„...a költők jövőbe küldött szeme, tovább él mindeneknél.”

(W. Withman: Most)

Végtelenül hosszú lenne a sor, ha belefognék leírni, mely művészeti ágakban, mely korszakokban, mely művészek azok, akik így vagy úgy, de beletartoznak a dark/gót szubkultúra által preferált kategóriába. Csak felsorolás szinten említem meg őket, egy-egy alakot kiragadva. Ami, véleményem szerint, lényeges az az, hogy a szubkultúra tagjaiban él egyfajta „gótikus esztétika”, melynek segítségével a művészet finom, kis rezdüléseire is fogékonyak, sokszor olyan dolgokban fedezve fel a SZÉP-et, amelytől mások borzongva fordulnak el.

Ann Rice novellái (az „Interjú a vámpírral”; a „Lestat, a vámpír” és az „Kárhozottak királynője”), Orwell „1984” című műve, Shelley, Byron, Keats, Blake, E. A. Poe, Ady, Heine, Shakespeare, Yeats, Baudelaire, Rimbaud, Pilinszky, Villon, Verlaine, Goethe... hosszan lehetne sorolni azokat, az írókat és költőket, akiknek művei közkedveltek a darkok között. Az említetteken kívül:

Hans Christian Andersen: „A gyerekeket csapongó képzelete vonzza, amely hol a kínai császár porcelán palotájába, hol a hálóköntösben és papucsban sétáló törökök birodalmába, hol hazája kedves partvidékére vagy ódon házaiba vezeti el őket, hol az álmok országába ringat, néha még a halál csöndes, de boldogságos birodalmát is feltárja előttük. A felnőtteket nagy lélekismerete, metsző, de mindig finom szatírája ragadja meg. A mese mögött valóság rejtőzködik, emberi hibákkal és fogyatékoságokkal, amelyeknek ügyesen tapint elevenére, amelyeket megmosolyog – de emberi értékekkel is, amelyeknek nincsen nálánál nagyobb tisztelője. De megkapó és megható a hűség, a kitartás és mindenekfölött a jóság megszemélyesítése, itt elnémul minden gúny és ironia – és bensőséges, őszinte költészet, a világirodalom egyik

legnagyobb költőjének szava szólal meg.”

Csáth Géza: „Eredeti hangú, érdekes elbeszélésein eleinte a francia “diabolikus” írók hatása érződött; később mindinkább a modern lélektan eredményeinek szelleme hatotta át novelláit. Írói képzeletét többször az idegbeteg emberek groteszk, zilált lelkivilága izgatta, s mindenben a dolgok gyökeréig kívánt hatolni /Egy elmebeteg nő naplója/. Az emberi lélek mélységeit, új tájait térképezte fel, s elemzőkészsége a modern lélektan eredményeit is felhasználta. Kereste a különös, borzongató eseteket, a megdöbbentő történeteket /Anyagyilkosság, Fekete csönd, A vörös Eszti, A kis Emma, A varázsló halála/. A korszerű természettudományos szemlélet irracionális borzongások ábrázolásával ötvöződött írásaiban; rendkívüli érzékenysége lélektani éleslátással, szemléletének dekadenciája hűvös elemzőkészséggel párosult.”

H. P. Lovecraft: „Lovecraft legjobb novelláit a poe-i hagyományok tiszteletben tartása és rendkívüli ötletgazdagság jellemzi. Rémhistóriái többnyire mellőzik a jól bevált, vértől-könnytől csepegő horror-elemeket, s megoldásaikban igen közel állanak a fantasztikus novellák eredeti megoldásaihoz.(...) A rémtörténet a félelem műfaja, pontosabban: játék a félelemmel- és az emberek többsége szeret játszani a félelemmel. Mindaddig, amíg a félelem nem igazi (...) Tudatalatti rettegéseink, halálfélelmünk, ősi sejtelmek és látomásaink, bizonytalanságunk és aggodalmunk kivetítései (...) Lovecraft egyik leghatásosabb (és legkevésbé népszerű) mondanivalója, hogy a szörnyek bennünk, körülöttünk léteznek, hogy voltaképpen *mi vagyunk a szörnyek.*”
* részletek Szentmihályi Szabó Péter: H.P.Lovecraft c. művéből (www.gothic.hu)

Mozi: a „Drakula”, és általában a „vámپیros” filmek, a „Holló”, az „Adams family” összes része, a „Mephisto”, a „Beetlejuice”, a „Batman filmek”, „The Craft” (Bűbáj), a művész filmek és újabban a „Matrix” trilógia, mind-mind nagyszámú dark rajongótáborral büszkélkedhet.

A temetők: „Kellemes helyek, olyan a hatásuk, mint egy nyilvános parknak. Összekapcsol bennünket saját halandóságunkkal. Megértjük az élet törékenységét, képesek vagyunk jobban értékelni azt. A temetők gyönyörűek, a szobrok, a mauzóleumok és a sírhelyek gyakran szépen kidolgozottak és díszesek, egy gótikus múzeum, ahol művészi képeket lehet készíteni. A titokzatos és természetfeletti hangulat, ami körülveszi: csábító.” (www.gothics.org/subculture)

Festészet: az antik, a gótikus, a reneszánsz, a romantika, az impresszionizmus, az expresszionizmus, a szimbolizmus, a szürrealizmus, az avant-garde és a posztmodern irányzatok között találhatóak legfőképpen azok az alkotások, amelyek iránt a darkok nagy érdeklődést mutatnak. (pl.: Monet, Dalí, Van Gogh, Brno, Goya, Munch stb.)

H.R. Giger: „„Szerelme” folyton kísérti és gyötri alkotóját, újabb lidércnyomásos műveknek a megalkotására sarkalva őt. A magasztalók mellett számos támadó is akad, különösen nagy botrányt keltett a *Dead Kennedy's* borítóján látható festménye: nekrofilnek és pornográfnek bélyegzik. Pedig Giger nem tesz egyebet, csak saját magunkkal szembesít. Művészetében nincsen hely a sznoboknak, prüdeknek és álszenteknek! A gépek által megteremtett világ, a Biomechanoidok uralta jövőkép figyelmeztetés is egyben; önmagunk sírgödörét ássuk ebben a féktelen fegyverkezési és számítástechnikai versenyben.”(www.gothic.hu)

Képregény: *The Crow* (A holló): „Egy három részes fekete-fehér modern kísértethistória. A *The Crow* komor atmoszférával, megdöbbentő mértékű erőszakkal, örülettel, és ezek kontrasztjaként egy boldog szerelem fájdalmas emlékképeivel sokkol. Iszonyú mértékű düh és kiábrándultság sugárzik a műből, és ezt csak fokozza az a rengeteg utalás, idézet, vagy akár a komplett dalszövegek, melyek a korszak legkomorabb zenekaraira utalnak: Eric cinizetét a *Bauhaus* énekese inspirálta, az egyes részek címei *The Cure* és *Joy Division* dalcímekre emlékeztetnek, illetve ezek a zenekaroknak a dalszövegei is feltűnnek.” (www.gothic.hu - Jámbor Attila)

Végezetül álljon itt a Sopor Aethernus együttes egyik dalszövege, példázva azt, hogy a dark zene is a művészetek közé sorolható. (Sajnos nem hallható, csak olvasható formában, de talán ebből lehet következtetni a zene művészi fokára.)

Sopor aethernus: Árnyékvilág, részlet

*Egy bús nap ez itt a Túlvilágon,
de a fájdalomnak is megvan a szépsége.
A fájdalom megmutathatja bájos arcát.
Vak, kétélű áradat,
egy különös evilági szomorúságban,
az acél szépséges teremtménye
növekszik méhében...
Az út a fény felé, függetlenít húsoztól,
miriád az Ő életet adó vörös lebegésében,*

*erőteljesen úszva az űrön át.
E sötétlő űr távoli,
és a hegy túlon túl magas,
felnyitom kis fekete szemeim,
és áttöröm a határokat,
hogy meghatározhassam az életemet...*

(www.gothic.hu - Szelevényi Gellért)

8.e.4. A külső

*„...feketében járunk, gyászoljuk a jövőt,
ami a miénk lehetett volna, de megöltük őt...”*

(Bonanza Banzai: Nem érdekel)

Az öltözködés fontosságáról már több szó esett. Ez a fajta megjelenés eredetileg a '70-es évek színes disco divatja elleni támadás volt. Az ifjúság megkreatálta önmaga számára az „*antidivatot*”, amellyel szembeszállt mind a felnőttekkel, mind a jólét világával. Valójában nem rövid életű hóbortról van szó, hanem az életstílus újfajta differenciálódásáról, hiszen az „*antidivathoz*” „*antiideológia*” is társul: „*Fashion is not fashionable any more!*, vagyis „*A divat nem divatos többé!*”. Az öltözködés legfőbb funkciói az önkifejezés és az identitás kifejezése; egyszerre tükrözi az egyén belső világát és a tartozást egy közösséghez. Az „*antidivat*” azért sikeres, mert új értékeket és új presztízsforrásokat népszerűsít, amire a fiatal generáció „*vevő*”. Az „*antidivat*” fontos vonásai a marginális jelleg, az Európán kívüli motívumok használata, az „*unisex*” jelleg, a népi öltözködés bizonyos motívumainak használata, illetve, hogy megteremtette a „*csináld magad mozgalmat*”. (König (1971) és Burgelin (1978))

A Gabriel Gothic Shop, egy a szubkultúra tagjait kiszolgáló ruhabolt, ars poeticája: „Az öltözködés lehet önkifejező eszköz, mint valamely művészeti forma, de ne egy épp divatos stílushoz való tartozást fejezzen ki, hanem egy teljes életfilozófiát. A „Gótikus romantika” nem épp a divatba jövő fetish-dark-gothic mozgalom jelmeztára, mint a plazákban most hódító fekete csipkeholmik tömkelege. Van egy szűk réteg, akinek az életformája, életfilozófiája, „stílusa” nem felel meg a közelfogadottnak. Akiket nem elégít ki, hogy bemennek egy bevásárlóközpontba, és megvásárolja az éppen aktuális fekete „dark” ruhát, hanem az uniformizálódás ellen fordulva keresnek fel minket, és csináltatnak hozzájuk illő darabot. Igazából őket szeretnénk „kiszolgálni”. Akiknek az öltözködés többet jelent egy szép ruha felhúzásánál, mielőtt lemennének az éppen soron következő „dark-gothic-fetish” partyra.” (www.gothic.hu)

A dark/gót megjelenés a középkori gótika öltözék- és szimbólumtárából merít. Színekben a fekete dominál, de a fehér, a sötét vörös, a mélykék, a zöld és a sötét lila is szerepet kap. Anyagok tekintetében a drága kelmék: a bársony, a szatén, a csipke, a selyem, a tüll, és újabban a bőr, a gumi, a latex. Fontos szerephez jutnak a kiegészítők: kereszt, rózsafüzér, szegecs, láncok, gyöngyök és az ékszerek, lehetőleg mind

ezüsből. Kedvelt ruhadarabok a hosszú ujjú, zsabós ingek, a hosszú kabátok, a csizmák, a bakancsok, a hosszú, földig érő szoknyák, a fűzők, a tölcsérűjű felsők... Ebből a készletből válogatják össze a tagok az egyéniségükhöz leginkább illő öltözéket.

A hölgyek megjelenésére jellemző a vékony, szedett, festett szemöldök, a sápadt bőr, az A-vonalúra vágott, a hosszú, egyenes vagy a rövid, tépett haj, a hosszú, fekete vagy vörös körmök, és az elmaradhatatlan smink. Az urak közül sokaknak szintén hosszú hajuk és sápadt bőrük van, olykor látható rajtuk is körömfestés és/vagy smink. Mindkét nemre jellemző a festett hajszín, a tetoválás, a piercing és a sok ékszer. Ha valaki lát egy ilyen gót csoportot „vonulni”, olyan érzése lehet, mintha visszautazott volna az időben.

A fekete szín használatához a mai közízlés negatív képzeteket kapcsol. Nem mindig volt ez így. A fekete szín használatának történelmi megalapozottsága is van/lehet, főleg, ha a múlttal (a gótikával) ilyen szoros kapcsolatban álló csoportról van szó. IV. Fülöp udvarában sokáig tabu volt a színes ruha, a nemesek csak feketében jártak, és utazót is csak akkor fogadtak, ha az feketét viselt. Merész Károly herceg, pedig egyenesen előírta, hogy az arisztokrácia sötét színekben járjon, és a gálaöltözet csak fekete lehet.

Véleményem szerint a mélylélektani nézet, mely szerint a fekete szín a szorongást, elszigetelődni vágyást és érzelem nélküliséget tükröz, ebben az esetben nem teljesen helyes, – bár a szubkultúra tagjainak esetleges szorongási formáira vonatkozóan nem végeztem vizsgálatokat – az érzelem nélküliség a legkevésbé sem süthető rájuk. Az elhatárolódási vágy már inkább jellemző, mint azt egy tag megfogalmazta: „A fekete az a szín, ami megvéd a körülötted lévő szimpla, színes és hülye élettől. Olyan, mint egy fal vagy pajzs, ami elválaszt a társadalomtól.”

A darkok által preferált szimbólumok:

- „Ankh”: ősi egyiptomi szimbólum, ami jelképezi az örök életet. A kör szimbolizálja az istenséget, a vízszintes rész a tudás kéziratkegycsét, a függőleges rész az istent.
- „Horus szeme”: szintén egyiptomi szimbólum. Horus bal szeme, a fekete, jelképezi a Holdat, jobb szeme, a fehér, jelképezi a Napot. Biztonságot, egészséget, bölcsességet, jólétet biztosít viselőjének. „A mindenlátó szem”-nek is szokták nevezni.

- ⊛ „Ötágú csillag” vagy „Pentagram”: pogány jelkép. Az öt elem jelképe: a levegőé, a vízé, a földé, a tűzé és a léleké. A kör körülötte a teljesség, egység jele.
- „Labrys”: kétélű bárd, az istenség jele. A gallok arra használták, hogy megvágják vele magukat, mialatt őrült táncukat lejtették.
- † „Kereszt”: jelentése sokrétű: a négy égtáj, az ember, élet és tudás, az ég és föld egységének szimbóluma.
- ☠ „Koponya”: jelképezi az élet hiábavalóságát, a spirituális tökéletesség szimbóluma.
- ☸ „Pók”: az anyaistennő negatív aspektusa. Hálója a kozmosz, a háló közepén ülő pók a világvilágok.
- ☞ „Holló”: a hosszú élet jelképe, néhol segítő szellem, sámánerő és totemős, másról a tisztátalanság, a halál, a pusztulás, a csalás szimbóluma.
- „Hold”: a fény a sötét végtelenben. Női szimbólum. A szertartások időpontjának kiválasztásakor használják a Holdnaptárt.

(lásd még: III/1. és III/2.melléklet)

8.e.5. Intézményesülés

*„ ...Az ó várak leomlanak,
Csupa új vár lesz a világ,
Hol győztes bárdok énekelnek.”*

(Ady Endre: Új várak épültek)

A „Rum Runner”, a „Louise’s”, a „Gossips” és a „Blitz” mind olyan angliai klubok, amelyek a korai szubkulturális élet formálódásában szerepet játszottak. Igazi alternatív helyek voltak, együtt volt ezeken a helyeken minden szubkultúra, mozgalom és zenei irányzat, a punk, a new romantics, a glam, az underground rock, a gothic, és menedéket találtak maguknak a homoszexuális fiatalok is.

(www.uk.peolpe.gothic nyomán)

A londoni „Batcave” volt az első olyan klub, amit szándékosan azok számára nyitottak, akik valami újat és „sötétebbet” akartak. Eleinte glam és elektronikus zenét játszottak, de néhány korai goth banda is játszott itt, így egyre „goth”-osabb lett.

Idézet George Gimarc poszt-punk naplójából, 1982. július 21-éről: „A Batcave, ami ma este nyitott a Vízköpőnél, a Dean utca 69-70., W1. alatt, új fénypont a londoni

éjszakában. Minden szerda éjjel: kaland. A dekoráció bőr és lánc, áthatja a '30-as évek szörny mozi hangulata. A programok, az élő zenén kívül, iszapbirkózás, tűz show, kabaré műsor és régi fekete-fehér horror filmek.

(www.scathe.demon.co.uk/histgoth.htm)

A Batcave sikerén felbuzdulva új klubok sora nyílt, a hét bármely napján szórakozást kínálva, emellett Batcave összehozta az embereket, a lelkes tagok pedig saját újságokat, fanzineket („fanzine”= „fan magazine”; „rajongói magazin”), ruhaboltokat és lemezkiadót hoztak létre.

Keletebbre nem ment ilyen „könnyen” a dolog. 1988-ban Potsdamban dark és grufti fiatalok egy csapata tartott illegális találkozót. A gyülekezést feloszlatták, a tagok egy részét letartóztatták. A következő évben, Lipcsében, az ő emlékükre gyűltek össze ismét, és gyűlnek össze azóta is, minden évben egyre többen (mára már 20.000 körüli a résztvevők száma), nemcsak német fiatalok, hanem Európa minden részéből származók. A rendezvény neve „Wave-Gothic-Treffen” („wave-gothic-találkozó”). Nem csak zenei fesztivál, hanem a középkor szinte minden témája képviselve van, egy hatalmas középkori vásári forgatag elevenedik meg.

Hasonló kezdeményezés indult el 1994-ben Lengyelországban, a Grodziec kastélyban. Ez a rendezvény két év múlva már akkorára nőtte ki magát, hogy új helyszínt kellett keresni, így a következő évtől kezdve a Bolkow kastély adott/ad neki otthont.

Az európai országok szubkultúrái is kidolgozták (és kiharcolták) maguknak saját intézményrendszerüket. Németországban rengeteg ruha-, zenebolt, illetve rajongói magazin, honlap van, egész üzlethálózat alakult ki a szubkultúra tagjainak kiszolgálására.

Magyarországon a Fekete Lyuk bezárásakor, 1995-ben, a szubkultúra tagjai új helyet kerestek. Először a „Patkánylyuk”-ban kaptak lehetőséget, hétköznaponként. Szelevényi Gellért (lásd még: VIII.melléklet) vállalta magára a szervezés terheit. Körülbelül az 1996 és 1998 közötti időszakban működött a klub. A Fekete Lyuk 1999-ben újranyitott, sajnos nem sikerült feltámasztani a klubot, így a rövid, körülbelül fél éves, visszatérés után ismét vándorlás következett. Végleges helyet Csepelen találtak, ahol kb.: 1999 óta működik a „Voodoo” klub, amely alkalmanként átlag 200 embernek nyújt lehetőséget a szórakozásra. (www.gothic.hu nyomán)

Azóta néhány másik hely is működik, ahol alkalmanként vagy rendszeresen rendeznek bulikat pl.: a „Marco Polo Club”, a „Gabriel Gothic Shop” rendezvényei, a „Mega Pub”, a „Living Room” (ahol legutóbb 750 fős Depeche Mode, Bonanza Banzai, electro-industrial, Cure estét rendeztek), a „Kashmir Underground”.

A kérdőíves kutatás adatai alapján a Voodoo klubot a válaszadók 43%-a látogatja, a Marco Polo-t 36%-uk, ezek mellett népszerűek a koncertek, amelyeken 18%-uk vesz részt rendszeresen. A fesztiválok is szívesen jelen vannak, a „Sziget Fesztivál”-on 92%-uk volt már, a „Tajtékos Nap” nevű kulturális rendezvényen (Budapesten kerül megrendezésre) 35%-uk, a „Nightbreed” fesztiválon (Ecsegfalva) 23%-uk és a Wave-gothic-treffen-en 23%-uk. (lásd még: I.táblázat)

Az intézményrendszer fontos része a két ruhabolt, a „Gabriel Gothic Shop” és a „Démon Ruhabolt”. A kérdőív válaszadóinak 33%-a ezek valamelyikében varratja ruháit. (lásd még: I.táblázat)

A zenei albumokat vásárolni kívánóknak (a válaszadók 62%-a) is egyre több lehetőségük van. Egyike ezeknek a „Last Exit”, céljuk, „hogymindazok az előadók, akik komolyabb szellemiséget képviselnek művészetükkel, nagyobb teret kapjanak, ezáltal több emberhez jussanak el.” (Revolution Fanzine)

„A MozzgaloM internetes újságnak (e-zine-nek) az előzménye egy 1991 és 1998 között nyomtatásban megjelenő fanzine volt, amely nyomtatásban mindösszesen kilenc számban jelent meg, nagyon változó és változatos tartalommal. ... A világban szaporodó válságjelek és a negatív folyamatok taglalása és bemutatása mellett, helyet akarunk adni a lét ún. spirituális művészi formáinak is, előtérbe helyezve azokat, amelyek valamilyen módon egy emberfeletti minőség felé mutat(hat)nak. Hidat kívánunk képezni a régiség és a jelen szellemi világa között is, rámutatva értékekre és fekélyekre egyaránt.” (www.mozgalom.ini.hu)

A szubkultúra tagjai számára készül a „Tajtékos Lapok” nevű kiadvány, amely a zene mellett egyéb művészeti ágakkal is foglalkozik, egyfajta szellemiséget kíván közvetíteni. A kiadványt Szelevényi Gellért szerkeszti.

Kéthetente hétfőn este a „Pararádió”-ban dark/gót témájú adás hallható, melyet a szubkultúra tagjai szerkesztenek és vezetnek.

Az Internetes honlapok sem maradhatnak ki, egyre növekvő számban találhatóak a dark/gót körhöz kapcsolódó oldalak világszerte, s így hazánkban is. Nálunk a két legnépszerűbb és ismertebb oldal a www.gothic.hu és a www.ld50.hu.

Hogy mennyire fontos a szubkultúra tagjai számára ezeknek a médiumoknak az ismerete azt jelzi, hogy 73%-uk tudott névszerint említeni ilyeneket.

(lásd még: IV/1-IV/8. és VIII.melléklet)

8.1. Az extrémítások: a vámpírkultusz és a gruftik

*„Ha a véráldozat sem volt elég,
a világ elől nincs menedék.”*

(Ákos: Ne fájjon többé)

A darkok vámpírokhoz való vonzódása tagadhatatlan. Ez is, mint sok más témájuk, gótikus gyökerekből táplálkozik. A vámpír kedvelők legtöbbször csak a „vámpír irodalom”-ban való elmélyülésig és a „vámpír imidzs” kialakításáig megy el. 33%-uk szerepjátékozott már hosszabb, rövidebb ideig élete során, sokan így kerültek kapcsolatba a vámpírokkal. (A szerepjátéknak van asztali és élő változata is. Az improvizációra és a képzelőerőre építő társasjáték, ahol valós és kitalált alakok bőrébe (boszorkány, varázsló, harcos, tolvaj, barbár, gladiátor stb.) lehet belebújni, bizonyos szabályok betartása mellett. A játék három kedvelt színtere: a középkor, a sci-fi világ, és a való világ sötét oldala. A játék nagyfokú olvasottságot, a szabályok ismeretét és történelmi tudást igényel.)

„Sok goth ránéz Drakulára, és nem egy vérszomjas gyilkost lát, akit pokoli bosszú fűt, hanem inkább egy lágyszívű és halhatatlan szenvedélyű, romantikus és stílusos arisztokratát.” (www.whatever.net.au/~amaya/goth/culture/history.htm)

A vámpírok egyszerre testesítenek meg az emberek képzetében démoni, ördögi lényeket és az emberi természet sötét vágyait, a másik oldalról pedig érzékeny, szenvedélyes, szép, halhatatlan, erős és szabad lények. (www.gothics.org/subculture nyomán)

Az általam készített kérdőívben szereplő kérdésre, miszerint ismer-e olyat, aki *koporsóban alszik*, a válaszolók 15%-a mondta, hogy igen. Azt feltételezem, hogy az eredmény nem a darkok közötti tömeges koporsóban alvás miatt alakult így, inkább, mert az a néhány személy, aki esetlegesen tényleg ezt teszi, közismert.

Egyéb extrém, a vámpírizmushoz kapcsolódó, szokásokról a magyarországi szubkultúra keretein belül nincs tudomásom. A külföldi dark/gothic témájú internetes

oldalakon foglalkoznak még a „*véradás*”-sal és a „*vérivás*”-sal is. A www.gothics.org/subculture című oldalon felhívják a figyelmet, hogy ez a fajta véradás nem egyenlő azzal, mint amikor valaki öngyilkossági szándékkal vágja meg magát. A vér maga, mint erő és hatalom szimbólum, mind az irodalomban, mind a művészetekben, de még a világtörténelemben is többször megjelenik. A vér adása, illetve ivása átültetése a szimbolikusnak a valóságba, az összetartozás kifejezése, ahol a hangsúly inkább a véren van, mint a fájdalomon, amit annak elvétele okoz. Egyfajta mély köteléket képez, erotikus megtapasztalása ez egy másik személy lényegének. Nem ölnek azért, hogy vért ihassanak, önmagukat vagy egy beleegyező donort vágják meg. Előfordul egyedül és csoportos formában.

(lásd még: V.melléklet)

A gruftik. „A „gruft” német szó, sírboltot jelent. Fekete ruhában járnak, hajukat feketére festik, arcukat halotti sminkkel borítják. Gyakran járnak temetőbe, van köztük olyan, aki otthon koporsóban alszik. Céljuk a halál, a túlvilágba átlépés. Karjukat, csuklójukat összevagdossák, drogokat szednek, hogy a halálhoz közel kerüljenek. Közülük többen – grufti elbeszélések szerint – öngyilkosságot követtek el, amit társaik bátorítottak.” (Rác (1998) p. 191.)

Rác „*okkult devianciának*” nevezi a grufti csoportot, mivel kapcsolatot keresnek a túlvilággal, egyfajta konstruált valóságot hoznak létre, melynek középpontjában a halál és a túlvilág áll. Az okkult devianciák az élet értelmére keresik a választ. Hisznek abban, hogy a valós világ és a túlvilág kapcsolatban állnak, köztük kommunikáció zajlik: „A túlvilágtól csak a hideg acél választ el!” – grufti mondás. (Rác (1998))

A gruftik külsőre feltűnőek, sokkolóak: „a fülmagasságban körbenyírt koponyán ébenfekete, feltupírozott, lakkal rögzített és kiegyenesített boglyafrizura, elől lelógó hosszú tincs. A halottfehérre mázolt arcon a szemöldök, a szempilla erősen kihúzva, a szem környéke halántékig feketére festve, a száj vérvörös, a körmök bordóba, feketébe vagy vörösbe mártva. A fiúkon fekete ing, nadrág, a lányokon fekete, csipkés felsőrész, szoknya, pókhálómintás harisnyanadrág, földig érő talár.”

(<http://www.wiki.uw.hu/belso.htm> - az Ifjúsági Magazin cikke)

A grufti létre és külsőre nagy hatással volt a *Cure* együttes, ezért leginkább az FHM (Fehérvári Művelődési Ház), a Józsefvárosi Művelődési Ház, illetve a Fekete Lyuk Cure-klubjaiban lehetett találkozni velük. Könnyen megérthetjük, hogy miért éppen a Cure, ha „vallomásaikat” olvassuk:

◆ „Hihetetlen ez a zene. A koncertjükön úgy éreztem magam, mintha keresztre lennék feszítve. A Pornography akár egy halálsikoly, a siralmasságot tükrözi. Annak a világnak a siralmasságát, melyben nem érzem jól magam.” (Maci- egy grufti)

◆ „Megnyugtat a Cure-zene, szövegeik gondolatvilágom meghatározói. Tiszta zenét játszanak, s dalaik olyan ködös, hajnali világot idéznek, amilyenek a túlvilágot képzelem.” (Charlotte- egy grufti) (<http://%20dwiki.uw.hu/belso.htm> – az IM cikke)

◆ „Nem a Cure-hoz kerestem elméletet, hanem az elméletemhez egy zenét.” (grufti fiú) („A holnap érdeklődés hiányában elmarad” című film)

Sok grufti utánozta példaképét, Robert Smith-t, a Cure frontemberét, aki divatot teremtett kócos, tupírozott hajával, elmosódott szem- és szájfestékével.

Ahhoz, hogy a grufti jelenséget jobban megértsük, bele kell pillantanunk a '80-as évek végének helyzetébe. „Kialakult egy *súlyos erkölcsi, társadalmi, gazdasági válság*, a fiatalok pedig reménytelen helyzetbe jutottak. ... Számításba kell venni a korábbi kommunista szimbólumrendszer összeomlását, amely elsősorban mint elhatárolódásra szolgáló negatív identifikációs pont volt hatással az ifjúsági szubkultúrákra.” (Rácz (1998) p. 193.) Rácz arra hívja fel a figyelmet, Mircea Eliade A szent és a profán című könyvére hivatkozva, hogy „valamely rend, kultúra megsemmisülését a pusztulás, halál képzetei kísérik. Az egyik formációból a másikba történő „átmenetet”, de még az újjászületést is a halál különféle szimbolikus megnyilvánulási formái kísérik. Minden egzisztenciális válság kérdésessé teszi a világ valóságát és az ember jelenlétét a világban. A magyar nép az utóbbi években mintha meglehetősen sokat foglalkozna a halállal. Gondoljunk Nagy Imre újratemetésére: a megfordítva eltemetett halottakat kihantolják, felravatalozzák, majd újra eltemetik. Az egész szcena olyan, mint egy grufti vízió. ... A halottak tényleg „visszajárnak”.” (Rácz (1998) p. 195.)

Hogy hogyan és milyenek látták a világot a gruftik, azok a zömében 15-19 éves fiatalok, akik „a rendszerváltás áldozatainak” is tekinthetőek?

⇒ „...nem érzem jól magam a világban. Ezért várom a halált. ... Nem tervezem a jövőmet, világvége hangulatban élek. Semmit nem várok az élettől, hiszen egyik napról a másikra élek csupán. Nem akarok kinőni a fiatalságból, vállalom a

külsőségeimet, az életfilozófiámat. Nem szeretnék beállni a sorba, dolgozni, családot alapítani. Sokszor elgondolkodom, milyen jó poén lenne egy gyerek, de hát nincs jogom egy másik, későbbi ember életét tönkretenni, hiszen nem tudnék és nem is akarok normális polgári életet élni. ... Annyi fűz ide, hogy emberként kell megélnem ezt a világot. ... Kinézek valahogy, teremtettem magamnak egy világot, ami rátelepszik a gondolkodásomra. ... Igazából nem is akartunk elkülönülni, csak megpróbálkozni valami mással. (Maci-egy grufti)

⇒ „Egyikünk sem tudja öltönyben, családban, normálisan elképzelni az életét. ... Semmi jó nincs a világban, milyen jövőnk lehet itt hatezer forintos fizetéssel?” (Isti-egy grufti)

⇒ „Nem én tehetek róla, hogy nem vagyok hajlandó beilleszkedni ebbe a nevetséges életbe. Talán jobb lesz a halálon túli életben.” (Csumi-egy grufti)

(<http://wiki.uw.hu/belso.htm> – az IM cikke)

A halálhoz való viszonyuk, illetve az öngyilkossági kísérletek indítéka – Kézdi Balázs nyomán – elsősorban nem a halálvágy, hanem *a másként való létezés lehetetlensége*.

⇒ „Mi fáj? Az, hogy senki nem értett meg. Biztos hamar fog véget érni az életem, mert gyorsan élek.” (grufti lány)

⇒ „A fájdalomért csináltam...jól esett, jó volt.” (grufti fiú)

⇒ „Tehetetlen voltam az álmomban...akkor jöttem rá, hogy nekem nincs esélyem.” (grufti fiú)

⇒ „Öngyilkos nem is akarok lenni, csak pusztítani a szervezetemet.” (grufti lány) („A holnap érdeklődés hiányában elmarad” című film)

⇒ „Nem érdekel mi lesz holnap ... Ezt a mostani lételemet csak átmenetinek tekintem ... Hetente felvágom az ereimet. Ez a mi vérszerződésünk.” (Tepsi-egy grufti)

(<http://wiki.uw.hu/belso.htm> – az IM cikke)

Abban az időben közzájón forgott, hogy a gruftik 17 vagy 23 évesen halnak meg. Egy grufti mondás szerint: „a jó grufti mind halott!”

Mirage: Szeánsz

*„Az utolsó óra, az utolsó tánc,
Sötét szobádban, sötét szeánsz,
Varázsedényben varázsital,
Te akartad és téged akar.*

*Hiába győz a pillanat,
A jövő örökre itt marad,
Forog a hinta, s forog a kép,
Ketyeg az óra, te vagy a tét.*

*A félelem bére nem kevés,
Az égbe vágysz, de a földön élsz,*

*Hiába jók a lapjaid,
Ha két part között szakad a híd.*

*Dekoratívak a kirakatok,
Örökre győztek a hivatalok,
Halott időben halott a táj,
Az időjárás esőre áll.*

*Mondanál valamit, ha lenne miért,
Ha lenne valaki, ha lenne kiért,
Talán holnap, talán holnap után,
Talán a holnap ravatalán.”*

Külföldön ennek a szűk rétegnek nem volt akkora társadalmi visszhangja, Magyarországon viszont újságcikk és film is készült róluk, – ezeknek valóság tartalma kétes – lerántva a leplet eme „döbbenetes ifjúsági szubkultúra”-ról, ahogy az idézet Ifjúsági Magazin cikkben olvashatjuk. A rendszerváltás okozta sokkhatás a '90-es évek közepén kezdett csillapodni, bezárt a Lyuk is, és mindazok, akik túléltek ezt az időszakot, betagozódtak a szubkultúrába, vagy teljesen elhagyták azt, és a „normális” polgári életet választották. A szubkultúra jelenlegi tagjainak 66%-a ismer olyan tagokat, akik annak idején gruftik voltak, és 15%-uk mondta magáról, hogy grufti vagy grufti volt.

(lásd még: VI. és VIII.melléklet)

A kérdőíves kutatás összehasonlító és értelmező elemzése

A kutatáshoz használt kérdőív kérdéseit saját magam állítottam össze. 100-100 kérdőív érkezett vissza, de ezek egy része értékelhetetlen volt. Így 92 darkok által kitöltött (ebből 24 kézzel írott, 68 Interneten visszaküldött) és 93 nem darkok által kitöltött (ebből 13 kézzel írott, 80 Interneten visszaküldött) kérdőív állt a rendelkezésemre. A kérdőívben egyszerű feleletválasztós és kifejtést igénylő kérdések, valamint skálák szerepeltek.

Először a darkok, majd a nem darkok által kitöltött kérdőívek eredményei következnek összesítve, majd az egyes kérdések összehasonlító és értelmező elemzése. Néhány kérdés eredményei már szerepeltek a szubkultúra bemutatásakor, ezek kifejtésére nem térek ki ismét.

Végül a kifejtős kérdésekre adott válaszok következnek.

(lásd még: I., II., I/2. és II/2.melléklet)

I.táblázat

A dark szubkultúrához tartozók által kitöltött kérdőívek eredményei

100 tesztből 92 lett értékelhető (24 kézzel töltött és 68 Interneten töltött). A százalékok a 92-höz viszonyított arányt tükrözik.

1.Kor:

18 év alatti		18-25 év közötti		25 év feletti	
19 fő	21%	47 fő	51%	24 fő	26%

2.Nem:

Férfi		Nő	
41	44,5%	48	52%

3.Legmagasabb iskolai végzettség:

8 általános		középfokú		felsőfokú	
20	21,7%	53	57,6%	16	17%

4.Másnak érzed magad?

Igen		Nem	
78	84,7%	14	15%

5.Az alábbiak közül jellemző rád:

1.Kreativitás	61—66%	10.Elégedetlen	15---16%
2.Érzékenység	58—63%	Szenvedés	14—15%
3.Szenvedélyesség	46---50%	Halálvágy	14---15%
4.Egyediség	40—43%	Düh	13—14%
5.Pesszimista	32—35%	Sokkolás	13—14%
6.Intellektualizmus	31—34%	Bizalmatlan	12—13%
7.Megbízható	26—28%	Életvidámság	11—12%
8.Komolyság	22—24%	Sznobizmus	10—11%
9.Bizonytalan	16—17%	Tombolás	10—11%

6.Érezted már, hogy:

1.Nem érzel közösséget embertársaiddal, közömbös vagy irántuk

47	51%
----	-----

2.A jövő kiszámíthatatlan, reménytelen

43	47%
----	-----

3.Depressziós vagy

27	29%
----	-----

Agresszív vagy, ha valami nem sikerül

18	19,5%
----	-------

Nehéz helyzetben evés-ivásba menekülsz

10	11%
----	-----

7. Szerintem a társadalom:

1.Előítéletes

(Ez a választási lehetőség csak az internetes kérdőívben szerepelt, a válaszok magas száma miatt, mégis az összes válaszadó számához viszonyított százalékos arányt tüntettem fel. A 68 főhöz viszonyított arány 84%.)

57	62%
----	-----

2.Érzéketlen

56	61%
----	-----

3.Értékmentes

44	48%
----	-----

Szükséges

31	34%
----	-----

Ellenséges

30	33%
----	-----

Jól működik

5	5%
---	----

Biztonságos

--	--
----	----

8. Korábban tartoztál más szubkultúrához?

Nem

60	65%
----	-----

Igen

29	31,5%
----	-------

9. Honnan szerzed be a ruháidat?

1.Boltban, butikban veszem

65	71%
----	-----

2.Turkálóban veszem

32	35%
----	-----

3.Varratom

30	33%
----	-----

Magam varrom

18	19,5%
----	-------

Fesztiválokon, rendezvényeken veszem

16	17%
----	-----

Kapom

14	15%
----	-----

10.Mi a véleményed a „hétvégi dark”-okról?

Elítéli őket

30	33%
----	-----

Nincs véleménye róluk

27	29%
----	-----

Nem ítéli el őket

24	26%
----	-----

11.Mely stílust/stílusokat kedveled?

1.Ebm, industrial

60	65%
----	-----

2.Neofolk

45	49%
----	-----

3.Goth and roll

39	42%
----	-----

Synth pop

31	34%
----	-----

Doom

17	18%
----	-----

12. Honnan szerzed be a zenéket?

1.Barátoktól

75	81,5%
----	-------

2.Internetről

58	63%
----	-----

3.Boltban veszem

57	62%
----	-----

13. Ismersz-e a témához kapcsolódó médiumokat?

Ismer

67	73%
----	-----

Nem ismer

22	24%
----	-----

14. Hova jársz szórakozni?

1.Voodoo Klub

40	43%
----	-----

2.Marco Polo Club

33	36%
----	-----

3.Koncertek

17	18%
----	-----

Kocsma

14	15%
----	-----

Süss Fel Nap

11	12%
----	-----

Gabriel Gothic Shop bulijai

9	10%
---	-----

15. Voltál-e már:

Sziget Fesztivál (Budapest)

85	92%
----	-----

Tajtékos Nap (Budapest)

32	35%
----	-----

Nightbreed (Ecsegfalva)

21	23%
----	-----

Wave-Gothic-Treffen (Lipce)

21	23%
----	-----

16. Hány tagú a szubkultúra?

Budapesten

5-10.000	100-250
----------	---------

Magyarországon

15-20.000	500-2000
-----------	----------

Németországban

Milliók	20.000-40.000
---------	---------------

17. Mennyire zárt a közösség?

3

35	38%
----	-----

2

22	24%
----	-----

1-nagyon zárt

15	16%
----	-----

4

11	12%
----	-----

5-nagyon nyitott

6	6,5%
---	------

18. Melyik állítással értesz egyet?

(Ez a kérdés csak a kézzel töltött kérdőívekben szerepelt. A százalékos számok a 24-hez viszonyított arányt tükrözik.)

1.Nem a mi dolgunk eldönteni, hogy ki egyedi, a külső egyébként sem minden.

18	75%
----	-----

2.Vannak egyéniségek, akik diktálják a divatot.

5	21%
---	-----

2.Mindenki egyedi, hasonlóságok persze vannak.

5	21%
---	-----

3.A darkok egyformák, és egymást meg az énekeseket utánozzák.

1	4%
---	----

A darkok nem foglalkoznak a külsőségekkel.

--	--
----	----

19. Szerinted mi az oka, hogy valaki dark lesz?

1.Szereti a művészetet és igényes

45	49%
----	-----

2.Manapság divat darknak lenni

34	37%
----	-----

3.Rossz a viszonya a családjával, ezért lázad

19	21%
----	-----

Utálja a diszkós zenét és ruhákat

15	16%
----	-----

Valamilyen tragédia vagy csalódás érte

14	15%
----	-----

20. Mik a kritériumai annak, hogy valaki a darkok közé tartozzon?

1.ismerje a régi és új zenekarokat, zenéket

920/603	66%
---------	-----

2.legyen egyfajta dark mentalitása

920/598	65%
---------	-----

3.ismerje legalább egy részét a darkhoz kapcsolódó művészeti ágaknak

920/533	58%
---------	-----

4.tegyen valamit a szubkultúráért

920/406	44%
---------	-----

5.járjon dark buliba

920/397	43%
---------	-----

öltözködjön dark ruhákba

920/382	41,5%
---------	-------

nincs semmilyen feltétele

920/380	41%
---------	-----

ismerjen sok embert, lehetőleg olyanokat, akik „legendás arcok”

920/274	30%
---------	-----

fesse magát (szem, haj)

920/236	26%
---------	-----

legyen depressziós

920/183	20%
---------	-----

21. Eldöntendő kérdések

Az extrémítás alapvetően hozzátartozik a szubkultúrához?

Igen		nem	
56	61%	24	26%

Vannak nem dark barátaid is?

Igen		nem	
89	97%	3	3%

Szerepjátékozol/szerepjátékoztál?

Igen		nem	
30	33%	62	67%

Ismersz olyat, aki koporsóban alszik?

Igen		nem	
14	15%	77	84%

Ismersz homoszexuális vagy biszexuális egyént a közösségben?

Igen		nem	
61	66%	31	34%

Ismersz olyat, aki szadomazochista?

Igen		nem	
25	27%	65	71%

Ismersz/ismertél gruftikat?

Igen		nem	
61	66%	31	34%

Grufti vagy/voltál?

Igen		nem	
14	15%	76	83%

Kíséreltél meg öngyilkosságot?

Igen		nem	
20	22%	72	78%

A sátánizmus kapcsolódik a szubkultúrához?

(Ez a kérdés csak az internetes kérdőívben szerepelt. A százalékos arányok 92-höz viszonyítottak.)

Igen		nem	
13	14%	52	57%

II.táblázat

A nem dark szubkultúrába tartozók által kitöltött kérdőívek eredményei

100 tesztből 93 lett értékelhető (13 kézzel töltött és 80 interneten töltött). A százalékok a 93-hoz viszonyított arányt tükrözik.

1.Kor:

18 év alatti		18-25 év közötti		25 év fölötti	
25 fő	27%	41 fő	44%	24 fő	26%

2.Nem:

Férfi		Nő	
35	37%	58	62%

3. Legmagasabb iskolai végzettség:

alapfokú		középfokú		felsőfokú	
23	25%	46	49%	22	24%

4.Hallott-e már a darkokról?

Igen		nem	
77	83%	11	12%

5.Ismer-e darkot személyesen?

Igen		nem	
53	57%	35	37%

A 4. és 5. kérdések válaszait tovább bontva a következő eredményeket kaptam:

53 fő, 57%, hallott a darkokról, és személyes ismeretséggel is rendelkezik;

24 fő, 26%, hallott a darkokról, de személyesen nem ismer egyet sem;

11 fő, 12%, nem hallott a darkokról, és nem is ismer egyet sem.

Ez összesen csak 88 fő, mert nem mindenki válaszolt a kérdésekre.

6.Mely szavak szinonimái a „dark”-nak?

1.gothic	
69	74%
2.Cure-os	
42	45%
3.black-metálos	
28	30%
grufti	
27	29%
sátánista	
16	17%
rocker	
13	14%

7.Állítások, amelyek jellemzőek a darkokra:

1.feketében járnak

79	85%
----	-----

2.érzékenyek

47	51%
----	-----

3.művészetekben jártasak

41	44%
----	-----

Cure-t hallgatnak

31	33%
----	-----

maguknak valók

29	31%
----	-----

jól olvasottak

24	26%
----	-----

vagdossák az ereiket

18	22,5%
----	-------

temetőbe járnak

20	22%
----	-----

foglalkoznak társadalmi problémákkal

16	17%
----	-----

nyitottak

14	15%
----	-----

toleránsak

14	15%
----	-----

szeánszokat tartanak

12	13%
----	-----

sátánisták

9	10%
---	-----

8. Az alábbiak jellemzőek a darkokra:

1.szenvedés

42	45%
----	-----

1.érzékenység

42	45%
----	-----

2.pesszimizmus

40	43%
----	-----

3.halálvágy

38	41%
----	-----

kreativitás

30	32%
----	-----

sokkolás

30	32%
----	-----

egyediség

28	30%
----	-----

szenvedélyesség

27	29%
----	-----

elégedetlen

24	26%
----	-----

komolyság

18	19%
----	-----

intellektualizmus

17	18%
----	-----

bizonytalan

17	18%
----	-----

düh

14	15%
----	-----

sznobizmus

14	15%
----	-----

9. Melyik állítással értesz egyet?

1.Nem a mi dolgunk eldönteni, hogy ki egyedi, a külső egyébként sem minden.

60	65%
----	-----

2.Mindenki egyedi, hasonlóságok persze vannak.

28	30%
----	-----

3.Vannak egyéniségek, akik diktálják a divatot.

17	18%
----	-----

A darkok egyformák, és egymást meg az énekeseket utánozzák.

13	14%
----	-----

A darkok nem foglalkoznak a külsőségekkel.

7	8%
---	----

10. Mi az oka, hogy valaki dark lesz?

1.Valamilyen tragédia vagy csalódás érte

30	32%
----	-----

2.Manapság divat darknak lenni

27	29%
----	-----

2.Utálja diszkós zenét és ruhákat

27	29%
----	-----

3.Szereti a művészetet és igényes

25	27%
----	-----

Rossz a viszony a családjával, ezért lázad

23	25%
----	-----

11. Szerintem a társadalom:

1.érzéketlen

36	39%
----	-----

2.ellenséges

24	26%
----	-----

3.értékmentes

12	13%
----	-----

szükséges

5	5%
---	----

biztonságos

1	1%
---	----

jól működik

1	1%
---	----

12. Eldöntendő kérdések

(A kérdésekre, meghibásodás miatt, egy ideig nem lehetett válaszolni.)

Szerinted minden dark sátánista?

Igen	nem		
--	--	42	45%

Szerinted minden dark feketén jár?

Igen	nem		
17	18%	24	26%

Szerinted minden dark Cure-t hallgat?

Igen	nem		
8	9%	35	38%

De, ha nem azt, akkor Depeche Mode-ot?

Igen	nem		
7	8%	34	37%

Szerinted Manson dark?

Igen	nem		
16	17%	8	9%

Szerinted minden dark akart már öngyilkos lenni?

Igen	nem		
19	20%	72	77%

Barátkoznál egy darkkal?

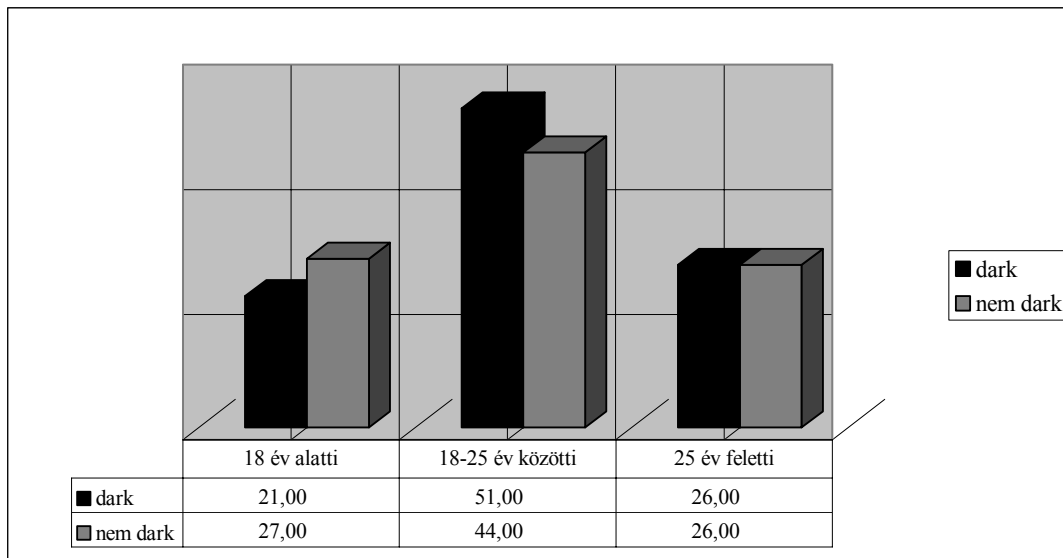
Igen	nem		
73	78%	9	10%

III.táblázat - A válaszok összehasonlító elemzése:

Kor:

18 év alatti		18-25 év közötti		25 év feletti	
dark	nem dark	dark	nem dark	dark	nem dark
21%	27%	51%	44%	26%	26%
19 fő	25 fő	47 fő	41 fő	24 fő	24 fő

Oszlopdiagram: korosztályok

A III.táblázat értelmező elemzése:

Összesen 185 értékelhető teszttel dolgoztam. A teszt eredménye nem tekinthető reprezentatívnak, de mivel ilyen típusú felmérés még nem készült, az eredmények irányadónak tekinthetők. A 185 kitöltő 24%-a 18 éven aluli, 48%-a 18 és 25 év közötti, 26%-a 25 év feletti. 73,5%-uk 18 év feletti, 24%-uk 18 év alatti.

A nem darkokból álló, kontroll csoport 70%-a 18 éven felüliekből, 27%-a 18 éven aluliakból áll. A dark csoportot ezzel szemben 77%-nyi nagykorú és 21%-nyi kiskorú alkotja.

Azonos számban képviseltették magukat a 25 év feletti, a különbség, tehát a 25 év alatti korosztályban keresendő.

Látható, hogy a dark válaszadók többen vannak a 18 és 25 év közötti kategóriában, 51%, a nem dark válaszadók száma itt: 44%. Mindkét csoportból a legtöbb kitöltő 18 és 25 év közötti fiatal.

A 18 év alattiak a darkok közt 21%-ban, a nem darkok közt 27%-ban találhatóak.

IV.táblázat- a válaszok összehasonlító elemzése

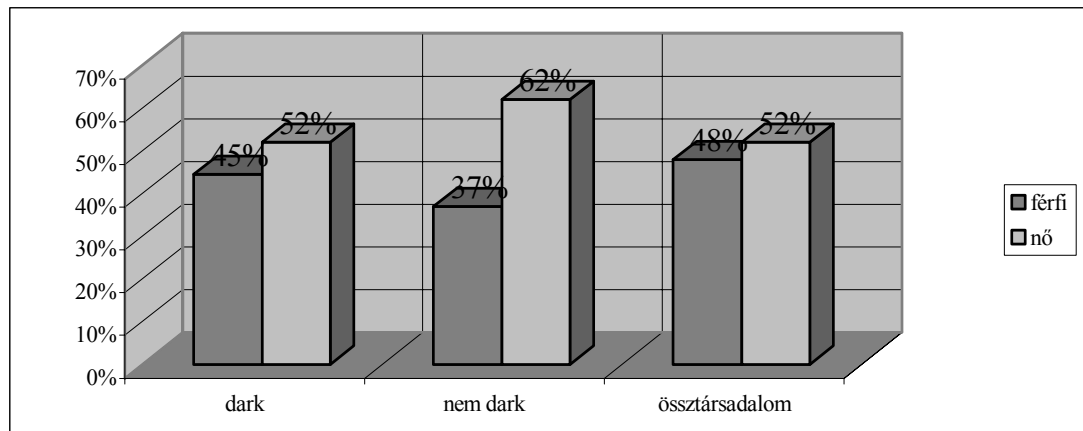
Nem:

férfi		nő	
dark	nem dark	dark	nem dark
44,5%	37%	52%	62%

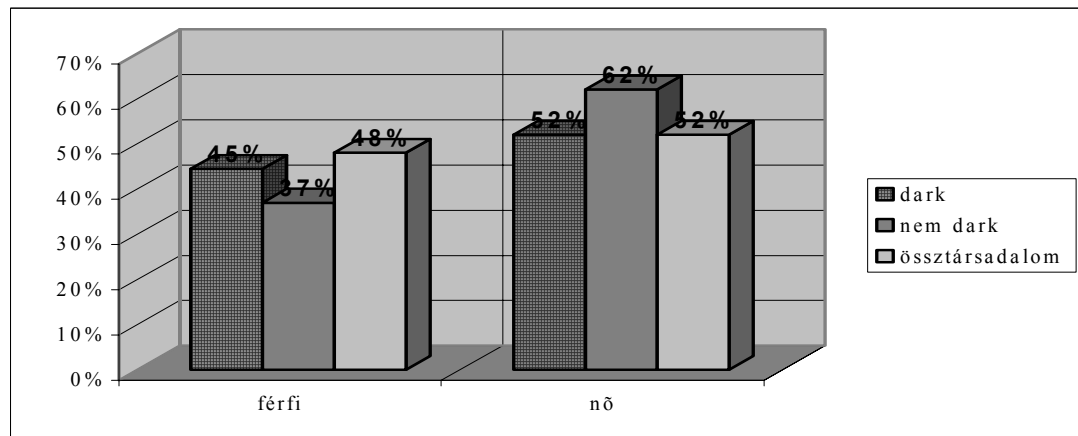
A Központi Statisztikai Hivatal 1999-es adatai Magyarország összlakosságára vonatkozóan:

férfi	nő
47,7%	52,3%

Oszlopdiaagram: nemek (a)

Oszlopdiaagram: nemek (b)

A IV.táblázat értelmező elemzése:

A 185 kitöltő 41%-a férfi, 57%-a nő. A nem dark csoportban 37% férfi, 62% nő, a dark csoportban 45% férfi, 52% nő.

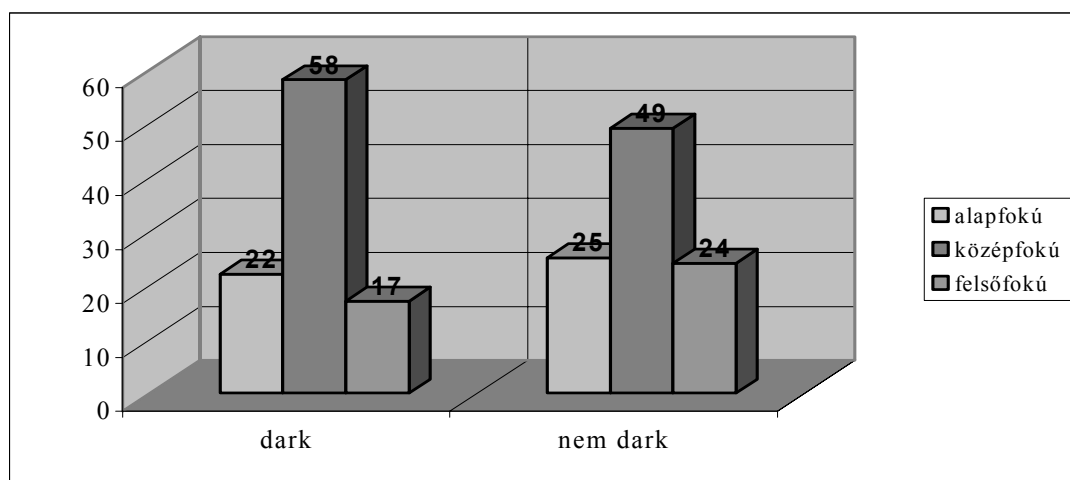
Az összes kitöltő és az össztársadalom nemarányához (48% férfi, 52% nő) viszonyítva a dark kitöltők nemaránya áll a közelebb.

V.táblázat – a válaszok összehasonlító elemzése:

Iskolai végzettség:

általános		középfokú		felsőfokú	
dark	nem dark	dark	nem dark	dark	nem dark
21,7%	25%	57,6%	49%	17%	24%

Oszlopdiagram: végzettség

Az V.táblázat értelmező elemzése:

Az összes kitöltő 23,5%-ának legmagasabb iskolai végzettsége alapfokú, 53,5%-uké középfokú és 20,5%-uké felsőfokú.

A darkok közül 22% rendelkezik alapfokú végzettséggel, a nem darkok közt 25%, ez 3%-nyi különbség, bár figyelembe kell vennünk, hogy a dark kitöltők aránya ezen az életkoron (kb.: a 18 év alatti) 6%-kal kevesebb.

A legtöbb tesztkitöltő középfokú végzettségű, a dark kitöltők 58%-a, a nem dark kitöltők 49%-a, ez 9%-nyi különbség, de ezen az életkoron (kb.: a 18-25 év között) a dark kitöltők csak 7%-kal voltak többen.

Felsőfokú végzettsége a dark kitöltők 17%-ának, a nem dark kitöltők 24%-ának van, mivel ezen az életkoron (kb.: a 25 év felett) ugyanannyi dark és nem dark kitöltő van (26%), a nem dark kitöltők közt ezen az életkoron 7%-kal több a felsőfokú végzettséggel rendelkezők aránya.

VI.táblázat- a válaszok összehasonlító elemzése

Soronként:

1. A dark szinonimái
2. A darkokra vonatkozó állítások
3. A darkok jellemzői
4. A darkok megjelenésére vonatkozó állítások
5. A szubkultúrába kerülés okai

	A darkok összesített válaszai (92 fő)	A nem darkok összesített válaszai (93 fő)	A nem darkok, de darkot ismerők válaszai (53 fő)	A nem darkok, és darkot nem ismerők válaszai (35 fő)
1		<ol style="list-style-type: none"> 1. gothic 2. Cure-os 3. black-metál-os 	<ol style="list-style-type: none"> 1. gothic 2. Cure-os 3. grufti 	<ol style="list-style-type: none"> 1. gothic 2. black-metál-os 3. Cure-os
2		<ol style="list-style-type: none"> 1. feketében járnak 2. művészetekben jártasak 3. érzékenyek 	<ol style="list-style-type: none"> 1. feketében járnak 2. művészetekben jártasak 3. érzékenyek 	<ol style="list-style-type: none"> 1. feketében járnak 2. művészetekben jártasak 3. érzékenyek
3	<ol style="list-style-type: none"> 1. kreativitás 2. érzékenység 3. szenvedélyesség 	<ol style="list-style-type: none"> 1. szenvedés; érzékenység 2. pesszimizmus 3. halálvágy 	<ol style="list-style-type: none"> 1. érzékenység 2. kreativitás 3. szenvedés 	<ol style="list-style-type: none"> 1. halálvágy 2. szenvedés; pesszimizmus 3. sokkolás; érzékenység
4	<ol style="list-style-type: none"> 1. nem a mi dolgunk eldönteni, hogy ki... 2. mindenki egyedi...; vannak egyéniségek... 3. a darkok egyformák, és egymást meg az... 	<ol style="list-style-type: none"> 1. nem a mi dolgunk eldönteni, hogy ki... 2. mindenki egyedi, hasonlóságok... 3. vannak egyéniségek, akik diktálják a... 	<ol style="list-style-type: none"> 1. nem a mi dolgunk eldönteni, hogy ki... 2. mindenki egyedi, hasonlóságok... 3. vannak egyéniségek, akik diktálják a... 	<ol style="list-style-type: none"> 1. nem a mi dolgunk eldönteni, hogy ki... 2. mindenki egyedi, hasonlóságok... 3. vannak egyéniségek, akik diktálják a...
5	<ol style="list-style-type: none"> 1. szereti a művészetet és igényes 2. manapság divat darknak lenni 3. rossz a viszonya a családjával, ezért lázad 	<ol style="list-style-type: none"> 1. valamilyen tragédia vagy csalódás érte 2. manapság divat...; utálja a discos... 3. szereti a művészetet... 	<ol style="list-style-type: none"> 1. manapság divat darknak lenni 2. szereti a művészetet... 3. utálja a discos zenét és ruhákat 	<ol style="list-style-type: none"> 1. valamilyen tragédia vagy csalódás érte 2. rossz a viszonya a családjával... 3. utálja a discos...; szereti a művészetet...

VI/1.táblázat-a válaszok összehasonlító elemzése

Soronként:

1. A dark szinonimái
2. A darkokra vonatkozó állítások
3. A darkok jellemzői
4. A darkok megjelenésére vonatkozó állítások
5. A szubkultúrába kerülés okai

	A nem darkok összesített válaszai (93 fő)	A nem darkok, akik személyesen ismernek darkot (53 fő)	A nem darkok, akik hallottak a darkokról, de ismeretségük nincs (24 fő)	A nem darkok, akik nem hallottak a darkokról és ismeretségük sincs (11 fő)
1	1. gothic 2. Cure-os 3. black-metál-os	1. gothic 2. Cure-os 3. grufti	1. gothic 2. Cure-os 3. black-metál-os	1. gothic 2. sátánista 3. black-metál-os
2	1. feketében járnak 2. művészetekben jártasak 3. érzékenyek	1. feketében járnak 2. művészetekben jártasak 3. érzékenyek	1. feketében járnak; művészetekben jártasak 2. érzékenyek 3. Cure-t hallgatnak	1. feketében járnak 2. maguknak valók 3. temetőbe járnak
3	1. szenvedés; érzékenység 2. pesszimizmus 3. halálvágy	1. érzékenység 2. kreativitás 3. szenvedés	1. szenvedés; pesszimizmus 2. halálvágy; érzékenység 3. kreativitás; sokkolás	1. halálvágy 2. szenvedés; pesszimizmus 3. sokkolás
4	1. nem a mi dolgunk eldönteni... 2. mindenki egyedi, hasonlóságok... 3. vannak egyéniségek, akik diktálják a ...	1. nem a mi dolgunk eldönteni... 2. mindenki egyedi, hasonlóságok... 3. vannak egyéniségek, akik diktálják a ...	1. nem a mi dolgunk eldönteni... 2. mindenki egyedi...; vannak egyéniségek... 3. a darkok egyformák...; a darkok nem foglalkoznak....	1. nem a mi dolgunk eldönteni... 2. mindenki egyedi...; a darkok egyformák...
5	1. valamilyen tragédia vagy csalódás érte 2. manapság divat...; utálja a discos... 3. szereti a művészetet...	1. manapság divat darknak lenni 2. szereti a művészetet... 3. utálja a discos zenét és ruhákat	1. szereti a művészetet... 2. valamilyen tragédia vagy csalódás érte 3. rossz a viszonya a...; utálja a discos...	1. valamilyen tragédia vagy csalódás érte 2. rossz a viszonya a családjával, ezért... 3. utálja a discos zenét és ruhákat

A VI. és VI/1. táblázat értelmező elemzése

A VI. és VI/1. táblázat első sorában a „dark” szó szinonimáit választották ki a kérdezettek. A választási lehetőségek: grufti, rocker, sátánista, gothic, black-metálos, alteros és Cure-os voltak, melyek közül többet megjelölhettek.

Ezen szavak közül szinonimának a „gothic” szó tekinthető (lásd még: 6. témakör).

Nem szinonimák, de szorosan kapcsolódnak a témához a „grufti” és „Cure-os” szavak (lásd még: 8.1.).

A „rocker”, „black-metálos” és „alteros” három különböző szubkultúra tagjainak elnevezése.

A „sátánisták” tekinthetőek egy vallás/ellenvallás híveinek, illetve egy okkult, deviáns, ifjúsági szubkultúra tagjainak is.

A VI. táblázat első sorának harmadik oszlopában és a VI/1. táblázat első sorának második oszlopában láthatjuk, hogy akik darkot ismernek, azok az első három helyre a valódi szinonimát (gothic) és a két többé-kevésbé kapcsolódó szót (Cure-os, grufti) tették.

A VI/1. táblázat első sor harmadik oszlopában a darkkal személyes kapcsolatban nem álló, de a szubkultúráról már hallott személyek válaszai vannak. Az első helyre itt is a szinonima (gothic) került, második helyre az egyik kapcsolódó szó (Cure-os). Ezek után érdekes, hogy a harmadik helyre egy másik szubkultúra tagjának megnevezése áll (black-metálos). Látható, hogy némi ismerettel valóban rendelkeznek, de téves képzeteket is társítanak.

Még erősebb ez a téves képzettársítás a *VI/1. táblázat első sor negyedik oszlopában*, ahol a dark szubkultúráról nem hallott és személyes ismeretséggel sem rendelkezők válaszai találhatók. Nehéz elhinni, hogy tényleg nem hallottak a szubkultúráról, hiszen az első helyre a szinonimát (gothic) tették. (Kicsi az esélye annak, hogy véletlenül találták el.) Azonban alátámasztja, hogy kevés az ismeretük a szubkultúráról az, hogy a második és harmadik helyen sztereotip és téves megnevezések szerepelnek (sátánista, black metálos). (Lásd még: az első három fejezet rövid összefoglalása.)

A VI. táblázat negyedik oszlopában a darkot személyesen nem ismerő személyek összesített válaszai találhatók - tehát mindazok, akik hallottak a szubkultúráról, de annak tagjait nem ismerik és azok, akik a szubkultúráról még nem halottak. A fent leírtak alapján nem véletlen, hogy első helyre a szinonima szó (gothic) került, második helyre egy másik szubkultúra tagjainak megnevezése (black-metálos), harmadik helyre pedig, egy a szubkultúrához kötődő szó (Cure-os).

Szintén nem meglepő, hogy *összesítésben*, az összes nem dark választ figyelembevéve, (VI.táblázat első sorának második oszlopában és a VI/1.táblázat első sorának első oszlopában) az első helyre a szinonima (gothic), a másodikra az egyik, a témához kapcsolódó szó (Cure-os), a harmadik helyre egy másik szubkultúra tagjainak megnevezése (black.metálos) került.

A táblázatok *második sorában* a darkokra vonatkozó állítások találhatóak. Ezek a következők voltak: maguknak valók, feketében járnak, vámpírok, sátánisták, jól olvasottak, koporsóban alszanak, művészetekben jártasak, vagdossák az ereiket, temetőbe járnak, érzékenyek, szeánszokat tartanak, homoszexuálisok, foglalkoznak társadalmi problémákkal, Cure-t hallgatnak, toleránsak, nyitottak. (A kérdőívben ezek közül maximum ötöt lehetett aláhúzni.)

A VI.táblázat második sorának 3. és 4. oszlopában (a szubkultúrához nem tartozók, de szubkultúratagot ismerők; a szubkultúrához nem tartozók, akik szubkultúratagot nem ismernek) azonos eredmények találhatóak: 1. „feketében járnak” – tényszerű, bár kissé sztereotip válasz, ami azt mutatja, hogy a fekete öltözék erős „kiugró jelleget” hordoz (lásd még: 3.1.); 2. „művészetekben jártasak” – szintén sztereotip válasz, bár igazságtartalma van (lásd még: VII.kérdés); 3. „érzékenyek” – szintén sztereotip válasz, bár igazságtartalma van. Ez nem tér el lényegileg az összesített válaszoktól (VI.táblázat 2.sor 2.oszlop) sem (1. „feketében járnak”; 2. „érzékenyek”; 3. „művészetekben jártasak”). Az eredmény azonban megtévesztő, ugyanis ha a darkot személyesen nem ismerők válaszait tovább bontjuk (már hallott, illetve nem hallott a szubkultúráról), a *VI/1.táblázat második sorának utolsó két oszlopában* eltérés tapasztalható. A harmadik oszlopban (akik hallottak a darkokról) található eltérés nem lényegi.

A negyedik oszlopban azok, akik a dark szubkultúráról nem hallottak és szubkultúrataggal személyes ismeretségük nincs, 2. helyre a „maguknak valók”, 3. helyre a „temetőbe járnak” választ tették. Mindkét válasz sztereotípiákra épül, és a másik két csoporthoz képest előítéletességet mutat.

Összességében, talán a szubkultúratagot személyesen ismerők nagyobb aránya miatt (53fő ismer-35fő nem ismer), a válaszok közt vannak reálisak és kissé sztereotipikusak is, és pozitív, illetve semleges viszonyulást mutatnak.

A táblázatok *harmadik sorában* a darkok öt legfontosabb jellemzőjét választották ki a következők közül: életvidám, halálvágy, kiegyensúlyozottság, düh, szenvedélyesség, elégedettség, szenvedés, intellektualizmus, megbízható, kreativitás,

egyediség, sokkolás, pesszimista, érzékenység, tombolás, szelesség, bizonytalan, komoly, boldog, sznobizmus, erőszakos, elégedetlen, bizalmatlan. Az elemzésnél a tulajdonságokat (+), (-), illetve (+-) jelekkel jelölöm.

Darkok válaszai (+):

- 1.kreativitás (+)
- 2.érzékenység (+-)
- 3.szenvedélyesség (+-)

Nem darkok válaszai (-!):

- 1.szenvedés; érzékenység (-) (+-)
- 2.pesszimista (-)
- 3.halálvágy (-)

Látható, hogy a darkok (természetesen) pozitívan értékelték önmagukat, a nem darkoknak összességében, pedig negatív véleményük van a darkokról. (VI.táblázat 3.sor 1. és 2. oszlop)

A nem darkok negatív véleménye a darkokról annak eredménye, hogy a darkokat ismerők eredménye semlegesnek vehető (VI.táblázat 3.sor 3.oszlop), míg a darkokat nem ismerőké nagyon negatívnak (VI.táblázat 3.sor 4. oszlop):

Darkot ismer (+-):

- 1.érzékenység (+-)
- 2.kreatititás (+)
- 3.szenvedés (-)

Darkot nem ismer (-!!!):

- 1.halálvágy (-)
- 2.szenvedés; pesszimista (-) (-)
- 3.érzékenység; sokkolás (+-) (-)

Jelen esetben is igazolódott tehát az az elv, mely szerint a személyes kapcsolat, és a megismerés csökkenti a negatív előítéletet és a sztereotip gondolkodást egy csoporttal, illetve személlyel szemben.

A negyedik sorban a külsőre vonatkozó állítások vannak, melyeket egytől ötig kellett osztályozni. (1=egyáltalán nem értek egyet, 5=teljesen egyetértek.) Az állítások:

- A darkok egyformák, és egymást meg az énekeseket utánozzák.
- Vannak egyéniségek, akik diktálják a divatot.
- Mindenki egyedi, hasonlóságok persze vannak.
- Nem a mi dolgunk eldönteni, hogy ki egyedi, a külső egyébként sem minden.
- A darkok nem foglalkoznak a külsőségekkel.

A VI/1.táblázat negyedik sorának mind a négy oszlopában azonos válaszsorrend látható, kis eltérés a darkok válaszaiban tapasztalható. A meglepő az, hogy eltérést itt még a válaszok bontása után sem találtam. Ez talán annak a következménye, hogy az 1. és 2. helyre mindenütt a két „menekülő válasz” (válaszolok is, meg nem is: „Nem a mi

dolgunk eldönteni, hogy ki egyedi, a külső egyébként sem minden”; „Mindenkori egyedi, hasonlóságok persze vannak”) került. Ezért az apró eltéréseket vizsgáltam. Nem véletlen például, hogy egy dark sem jelölte meg „a darkok nem foglalkoznak a külsőségekkel” választ. (A külső fontosságáról a darkok körében már több szó esett, lásd még: 8.e.4.) Ilyen kis különbség található még a *VI.táblázat negyedik sor első oszlopában*, a darkok válaszai közt, ők harmadik helyre tették, az önkritikát tartalmazó, „a darkok egyformák, és egymást meg az énekeseket utánozzák” választ, illetve a *VI/1.táblázat negyedik oszlop harmadik sorában*, ahol a nem darkok válaszai vannak, akik halottak már a szubkultúráról, náluk harmadik helyre szintén „a darkok egyformák, és egymást meg az énekeseket utánozzák” és „a darkok nem foglalkoznak a külsőségekkel” került.

Az ötödik sor kérdése, hogy mi az oka, hogy valaki dark lesz? A választható lehetőségek:

- Valamilyen tragédia vagy csalódás érte
- Manapság divat darknak lenni
- Utálja a diszkós zenét és ruhákat
- Szereti a művészetet és igényes
- Rossz a viszonya a családjával, ezért lázad

A VI.táblázat ötödik sorának első oszlopában a darkok összesített válaszai találhatók. Szerintük legtöbbször azért lett a szubkultúra tagja, mert „szereti a művészetet és igényes”, másrészt „manapság divat darknak lenni” és - talán ehhez kapcsolódóan – mivel „rossz a viszonya a családjával, ezért lázad” (utalnék a már sokszor említett „divat –és harmadik generációs” darkokra).

A nem darkok szerint (*VI.táblázat ötödik sor második oszlop*) elsősorban azért lesz valaki dark, mert „valamilyen tragédia vagy csalódás érte”, másodsorban „manapság divat darknak lenni” és „utálja a diszkós zenét és ruhákat”, végül, mert „szereti a művészetet és igényes”. Megfigyelhető, hogy a nem darkok válaszai közt ott szerepel a „valamilyen tragédia vagy csalódás érte” és az „utálja a diszkós zenét és ruhákat”, amiket a darkok nem jelöltek meg főként.

Ha a válaszokat bontva is összehasonlítjuk, azt vesszük észre, hogy a darkok válaszaihoz viszonyítva, a darkokat ismerő nem darkok (*VI/1.táblázat ötödik oszlop második sor*) új okként említik, hogy „utálja a diszkós zenét és ruhákat”, a nem darkok összesített válaszaihoz képest viszont hiányzik a főbb okok közül a „valamilyen tragédia vagy csalódás érte”.

Akik hallottak a szubkultúráról, de velük kapcsolatban nem állnak (*VI/1.táblázat ötödik sor harmadik oszlop*), azok a darkok válaszaikhoz képest újként jelölték meg a „valamilyen tragédia vagy csalódás érte” okot, nem értékelték úgy azonban, hogy „manapság divat darknak lenni”.

A *VI/1.táblázat ötödik sorának negyedik oszlopában*, a darkokat nem ismerők válaszaik közt, új okok a darkok válaszaikhoz képest a „valamilyen tragédia vagy csalódás érte” és a „utálja a diszkós zenét és ruhákat”. A nem darkok válaszaikhoz képest új ok a „rossz a viszonya a családjával, ezért lázad”, hiányzik a „manapság divat darknak lenni” és a „szereti a művészetet és igényes”.

A darkot személyesen ismerők és a darkot személyesen nem ismerők válaszaiknak (*VI.táblázat ötödik sor harmadik és negyedik oszlop*) összehasonlításakor láthatjuk, hogy a darkot ismerők a „valamilyen tragédia vagy csalódás érte” okot nem tartották igazán fontosnak, viszont érzékelik azt, amit a szubkultúra tagjai sokszor említenek, hogy „manapság divat darknak lenni”. A darkot nem ismerők, valószínűleg, mert nem látnak bele a szubkultúra életébe, kihagyták a „manapság divat darknak lenni” választ, míg a „valamilyen tragédia vagy csalódás érte” és a „rossz a viszonya a családjával, ezért lázad” okokat az elsők közt tüntették fel, azokat, amelyeket a darkot ismerők kihagytak. Ez sztereotip és előítéletes gondolkodásra utal.

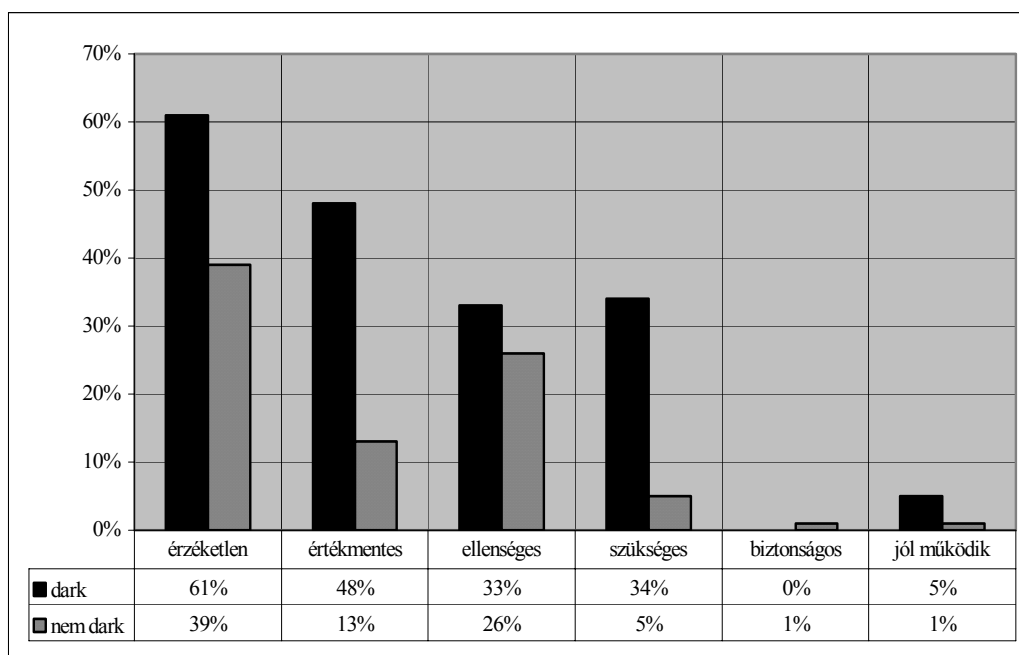
VII.táblázat - A válaszok összehasonlító elemzése:

A társadalom megítélése:

dark		nem dark	
1.Érzéketlen	61%	1.Érzéketlen	39%
2.Értékmentes	48%	2.Ellenséges	26%
3.Szükséges	34%	3.Értékmentes	13%
Ellenséges	33%	Szükséges	5%
jól működik	5%	jól működik	1%
Biztonságos	-	Biztonságos	1%

A darkoknak szóló internetes kérdőívben szerepelt még egy választási lehetőség, az „előítéletes”. Összehasonlításra így nincs lehetőség, de említése fontos, mivel 68-ból 57-en (84%) választották, az összes válaszadóhoz viszonyítva, pedig 92-ből 57-en (62%).

Oszlopdiagram: társadalom

A VII.táblázat értelmező elemzése:

Érdekes megfigyelni, hogy a társadalmi elidegenedés és az anómiás érzés mennyire megjelenik a diagramon, nem csak a dark kitöltők válaszainál, de a kontroll fiatalok válaszaiban is. Mindamellettt figyelemre méltó különbséget vehetünk észre a válaszok számában, a nem dark válaszadók egyik eredménye sem lépi át a 40%-ot, míg a dark válaszadóké két ízben is. A dark válaszadók talán fontosabbnak ítélték, hogy erre a kérdésre válaszoljanak, és általában nem elégedtek meg egy vagy két válasz bejelölésével.

Meglepő, hogy a dark kitöltők milyen nagy arányban tartották „szükségesnek” a társadalmat (34%), – vajon azt a társadalmat, amelytől elidegenedtek? – főleg akkor, ha a nem dark kitöltők 5%-ával állítjuk szembe, illetve, hogy 5%-uk szerint a társadalom „jól működik”, a nem dark kitöltőknek csak 1%-a gondolja ugyanígy.

Érdekesnek találom azt is, hogy a társadalom „ellenséges” mivoltáról körülbelül azonos a véleménye a két csoportnak, hiszen elvben a darkok több ellenséges megnyilvánulással találják szembe magukat.

Nagy az eltérés az „értékmentesség” megítélésében, ám ez a dark érték- és normarendszer ismeretében nem meglepő.

Szintén nem meglepő, hogy a „biztonságos” jelzót mindkét csoport „hanyagolta”.

VIII.táblázat-A válaszok elemzése

Az öngyilkossági kísérletet elkövetettek adatai:

Férfi		Nő	
12	60%	7	35%

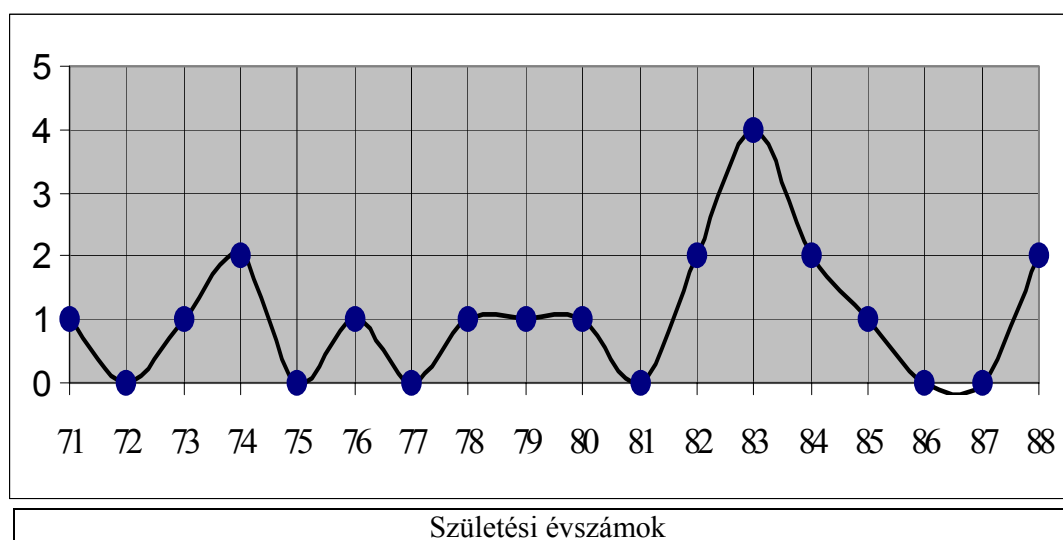
18 év alatti		18-25 év közötti		25 év feletti	
2	10%	12	60%	5	25%

alapfokú végzettségű		középfokú végzettségű		felsőfokú végzettségű	
2	10%	13	65%	4	20%

Az öngyilkossági kísérletet elkövetettek adatainak bontása:

1971, xxx, diploma	1980, férfi, érettségi	1984, nő, érettségi
1973, férfi, diploma	1982, férfi, érettségi	1984, férfi, érettségi
1974, férfi, érettségi	1982, nő, érettségi	1985, nő, érettségi
1974, nő, diploma	1983, nő, érettségi	1988, nő, 8.ált.
1976, férfi, diploma	1983, férfi, érettségi	1988, nő, 8.ált.
1978, férfi, érettségi	1983, férfi, érettségi	
1979, férfi, érettségi	1983, férfi, érettségi	xxxx, férfi,xxx

Diagram: öngyilkossági kísérletek

VIII.táblázat értelmező elemzése:

Az öngyilkosságokról és öngyilkossági kísérletekről általában: Az öngyilkossági kísérletek legnagyobb részét férfiak követik el, körülbelül kétszer annyit, mint a nők. Az öngyilkossági kísérletek elkövetői között pedig a nők vannak többségben. A halálos áldozatot követelő tetteknel 3-10-szer több a kísérletek száma. Az öngyilkossági kísérleten átesők nagy számban tesznek újabb kísérletet, amelyek kimenetele nagy valószínűséggel végzetes.

A fizikai munkát végzők öngyilkossági gyakorisága magasabb a szellemi munkát végzőkénél.

Magyarországon 1984-ben érte el legmagasabb értékét az öngyilkosságok száma, azóta -igaz nagyon lassú- csökkenés tapasztalható. Az öngyilkosság sohasem önmagában értelmezendő cselekmény; jelzésértékű, mind a szűkebb, mind a tágabb társadalom irányába. Az életről történő önkéntes lemondásnak a magyar társadalomban tradíciói vannak, gondoljunk Széchenyi vagy Teleki halálára. Sajnos ezek az öngyilkosságok mintaként szolgálnak és bátorítóan hatnak, ezért előfordul, hogy „öngyilkossági hullám” követi őket.

Az öngyilkosság a problémák helytelen kezelésének, sőt nem kezelésének eredménye, paradox módon az elkövető számára mégis a probléma megszűnését jelenti. Az 1990-es évektől a magyar népesség egészére vonatkozóan az öngyilkosságok száma csökkent, azonban a gyermekkorú és az idős elkövetők aránya megnőtt.

Az általam vizsgált mintában (92 fő) 20 fő vallotta, hogy kísérelt meg öngyilkosságot. Ez a válaszadók 22%-a.

A 20 fő nagyobb része, 60% férfi, emellett 65%-uk középfokú, 20%-uk felsőfokú végzettséggel rendelkezik, ami azt valószínűsíti, hogy ezek a fiatalok nem fizikai munkát végeznek, ezek ellentmondanak az előzőekben leírt tendenciáknak. 60%-uk 18-25 év közötti. A diagramon látható, hogy ebben a mintában, az 1983-ban születettek között a legnagyobb az öngyilkossági kísérletek aránya (4 Fő).

Megjegyzem, hogy azok, akik azt vallották magukról, hogy gruftik voltak, egy-két esettől eltekintve, „nem”-mel válaszoltak arra a kérdésre, hogy kíséreltek-e meg öngyilkosságot.

**A darkok kifejtést igénylő kérdésekre adott válaszai és rövid
elemzésük**

I.kérdés - A darkok által végzett foglalkozások:

Art-director, bolti eladó, grafikus (2fő), interaktív tananyagfejlesztő, könyvelő (2fő), könyvtáros, közgazdász, kutató, mérnök (3fő), műépítész, programozó, webdesigner (2fő), szellemi szabadfoglalkozású (4fő), szervizmérnök, szociális munkás, tanár (2fő), tetováló és virágkötő-dekoratőr. A legtöbben foglalkozásként a „tanuló státuszt” jelölték meg (általános, közép és felsőfokú tanulók; kb.:50fő= kb.:54%).

Amennyiben figyelembe vesszük, hogy 18 éves korig tart a tankötelezettség (18 év alatt, 21%), a felsőfokú oktatásban résztvevők (kb.: 18-25 éves korosztály) aránya 33%. A 18-25 év közöttiek aránya a szubkultúrában, tehát azoké, akik elvben a felső fokú oktatás résztvevői, azonban 51%, a különbség 18%. Ez a 18%-nyi fiatal a középfokú végzettség megszerzése után nem tanult tovább.

A tanulók tehát 21%-ban 18 év alattiak, alap- vagy középfokú oktatásban, 33%-ban, 18 és 25 év közötti, felsőfokú oktatásban vesz résztő fiatalok. A maradék 44%-ba tartozók, akik középiskola után nem tanultak tovább és a 25 évnél idősebbek valószínűleg dolgoznak.

Ezek a számítások nem veszik figyelembe, hogy közép- és felsőfokú oktatásban résztvevő is tanulhat, és illuzórikus az a feltételezés, hogy minden felsőfokú oktatásból kimaradó és minden 25 év feletti fiatal dolgozik/dolgozhat.

II.kérdés – Amennyiben másnak érzi magát, az miben nyilvánul meg?

Az általam legtipikusabbnak tartott és a legtöbbször előforduló válaszok közül emeltem ki néhányat, olyanokat, amelyekben magukról írnak,

- ~ „Különc életfelfogás, életmód, vallás...”
- ~ „Megpróbálok nem beleolvadni a tömegbe, nem akarok eggyé válni a semmivel, próbálok gondolkodni és segíteni másokon, hogy ne menjünk el szó nélkül a dolgok mellett. Nyitott vagyok mindenre általában.”
- ~ „Nonkonformista vagyok.”
- ~ „Nem nézek TV-t, nem érdekel az aktuális trend, és olyan zenét is képes vagyok élvezni, amitől mások a falra másznak. Továbbá nem cigizem, nem iszom, és nem értem, miért van az, hogy szinte már kötelező ezeket csinálni, ha az ember bulizni megy. És nem tartozom sehova.”

és olyanokat, amelyekben más emberekhez viszonyítják magukat:

- ~ „Sokszor nem találok a helyem a világban, olyan dolgokhoz vonzódom, amit a legtöbb ember morbídnak, vagy "beteges"-nek ítél.”
- ~ „Abban, hogy máshogy néznek rám az emberek, és máshogy is érzek, mint a nagy "átlag".”
- ~ „Fölötte állok az embereknek, vagyis így érzem. Nem, nem becsülöm le őket, egyszerűen csak gondolkodom, és szabaddá teszem magam a dolgoktól, érzésektől, amik megbéklyóznak.”
- ~ „Általában nincsenek oda értem az emberek, nem érdekelnek olyan dolgok, amelyek sok embert igen. pl beszéljünk a fiúkról, legyünk képmutatóak stb.”
- ~ „Nem nyalom be, amit a média próbál belesulykolni mindenkibe. Azt a zenét hallgatom, amit szeretek, nem pedig azt, amire azt mondják, hogy ez a jó.”
- ~ „Az emberek félnek tőlem a kinézetem miatt, és egy kicsit se értik meg a dolgokat, amiket szeretek. Örülök, hogy azért van egy kisebbség, aki elfogad, de eléggé elütök az átlagtól minden téren.”

Saját másságuk meghatározásában lényeges elemek a „másként” gondolkodás, a nyitottság és a trendektől eltérő, alternatív, különc és nonkonformista életvitel. A többi emberekhez képest másságuk olyan dolgok kedvelésében nyilvánul meg, amelyet a

társadalom többi tagja nem ismer el és nem fogad el. Máság tudatukat erősítheti, hogy érzékelnek bizonyos jeleket, pl. „máshogy néznek rám”, „nincsenek oda értem az emberek” vagy „félnek tőlem”, és csak egy szűk réteg fogadja el, érti meg őket.

III.kérdés - Befolyásolta-e valamilyen jelentős életesemény, hogy bekerült a szubkultúrába?

A legtipikusabb és a legtöbbször előforduló válaszok közül emeltem ki néhányat, olyanokat, amelyekben a bekerüléshez pozitív élmény kapcsolódik vagy nem történt jelentős életesemény,

- ∞ „Megvilágosodtam. Koncerten.”
- ∞ „A világ 69%-a nem képes elfogadni azt, aki több, mint a másik. A darkok egyenlők.”
- ∞ „Nem, mindig is ilyen volt a gondolkodásom, csak akkor még nem ismertem annyira ezt a kultúrát.”
- ∞ „Ez furcsán fog hangzani, de egy kocsmában ismertem meg sok ilyen embert, és általuk a zenéket és minden mást, de semmi jelentős "fordulópont" nem volt az életemben, ami elindított volna ezen az úton.”
- ∞ „Nem igazán. Ez az évek folyamán egyre inkább kialakult bennem. Minél jobban megismertem az embereket, minél többet tapasztaltam a világból... azt hiszem ennek hatására.”
- ∞ „Másnak lenni, és ugyanakkor tartozni valahova.”
- ∞ „A helyem kerestem/keresem a világban, és mindig is jobban szerettem az alternatív megoldásokat, mint amiket készen kapok. Bár tény, hogy a 'dark' stílust is készen adják...”
- ∞ „The Cure koncert és a Fekete Lyuk tett rám erős hatást, fokozatosan alakultam.”
- ∞ „Amikor találkoztam a dark zenével, úgy éreztem, haza érkeztem.”

és olyanokat, amelyekben a bekerülést negatív töltetű életesemény befolyásolta:

- ∞ „Depresszió.”
- ∞ „Csalódás az emberek egy részében.”
- ∞ „Csak annyi, hogy az egész életem teljesen tönkrement, pszichiátria betegségek stb.. de ezt megelőzte fél évvel, az hogy "gót lettem".”
- ∞ „Családi viták talán, meg az ízlésem átfordult.”
- ∞ „Az én esetemben események láncolatáról van szó.”

Nagyobb arányban kellemes élményük van a szubkultúrába kerülésről vagy nem kötik jelentősebb életeseményhez azt. A legtöbbjüknél a szubkultúrára találás hosszú

folyamat volt, már kialakult bennük a dark mentalitás, a zene szeretete, de egyedül érezték magukat. (lásd még: IV.kérdés) Kisebb arányban vannak azok, akiknek a bekerülés idején magánéleti gondjai voltak, csalódások érték vagy depresszív hangulat jellemezte.

IV.kérdés - Mit jelent neked, hogy dark vagy?

A legtipikusabb és a legtöbbször előforduló válaszok közül emeltem ki néhányat:

- „Tartozás egy olyan közösséghez, akik megértik furcsaságaim, nem lepődnek meg a zenei ízlésemen, akik közt igazán jól érzem magam. Olyan témákról is beszélni-beszélgetni(!), amiket mások nem tartanak fontosnak, nem érdekli őket vagy nem értik.”
- „Méltósággal, elegánsan viselni a világ bajait, és felfedezni egy másfajta (átlagosan nem szépnek tartott) szépséget.”
- „Kreativitásom sokkal sötétebb módon nyilvánul meg, mint másoké (vannak kivételek). Öltözködésem és életfelfogásom a többség darknak titulálja.”
- „Vonzódom a világ sötét oldalához, érzékeny vagyok, utálok átlagos lenni, úgy élni az életemet, ahogy a többi ember. Én itt megtaláltam a helyem.”
- „Nem jelent semmit, de ezt a szót sütik a másképpen gondolkodókra.”
- „Másképp gondolkodom, nem félek a dolgok morbid oldalát is megnézni, nem félek a szomorúságban elmerülni.”
- „Azt, hogy a szórakozás és az értékeket létrehozó művészet egyesül, ezáltal egy egységként élem meg már fiatal korom óta. A szórakozás intellektuális kielégülést is hoz.”
- „Dizájn. Forma. Humor és irónia. Majdnem legálisan képzelhetem magam vámpírnak. :)”
- „Szeretek dark lenni és szeretem a dark embereket, sokkal érzékenyebbek vagyunk, és nagy hatással vagyunk egymásra. Bár elég sokan megnéznek a 'feketességem' miatt, és valószínűleg vagy nem tetszik nekik, vagy túl feltűnő vagyok, én szeretem ezt, és amióta ilyen vagyok, sok dolgot másképp látok, azt hiszem igazságosabban. Szépnek látom a dark embereket. Mások, mint a többiek.”

Látható, hogy a szubkultúra tagjai milyen pozitívan viszonyulnak a csoporthoz. Fontos számukra a valahová tartozás élménye, hogy olyan közösség tagjai lehetnek, amely elfogadja őket olyannak, amilyenek. Ezek alátámasztják a szubkultúra elsődleges és referencia csoport voltát (lásd még: 7.1.) és azt, hogy a szubkultúra tagjai

egyértelműen úgy tekintenek magukra, mint egy spontán választott csoport tagjai. (lásd még:7.2.)

V.kérdés - Szerinted mi a különbség Budapest és vidék között szubkulturális szempontból? Mi a különbség Magyarország és külföld között?

A legtipikusabb és a legtöbbször előforduló válaszok közül emeltem ki néhányat, amelyekben a budapesti és a vidéki helyzetről írnak

- ~ „A vidék sokkal elszigeteltebb, családiasabbak a közösségek, kevesebb zenéhez jutnak hozzá, és ritkábban van buli. Pesten elég jó, de itt sem rózsás.”
- ~ „Budapesten: több info, több kulturális hatás, nyitottabb tagok.”
- ~ „Budapesten sokkal könnyebb megismerni ezt a szubkultúrát. Vidéken nehezebb beszerezni a zenéket, ruhákat, kiegészítőket, nehezebb elfogadtatni magad, és hasonló barátokat szerezni.”
- ~ „Itt még mindig nem lehetsz önmagad, mert még mindig korlátoztak az emberek, pedig mikor volt már a rendszerváltás.”
- ~ „Vidéken elszórtan élnek, csak nagyobb városokba vannak nagyon zárt körök.”

és amelyekben a hazai és a külföldi helyzetet elemzik:

- ~ „Itthon nem nagyon értik az emberek, megnézik azokat, akik nem az átlagosnak megfelelően öltözködnek. Külföldön nem tudom milyen a helyzet.”
- ~ „Kevesen vagyunk, és nincs elég pénz nívós események szervezésére.”
- ~ „Nyugat-Európában a dark szubkultúra már egy jó ideje nagy divat, nálunk szerintem kevésbé, bár ez változni látszik.”
- ~ „Magyarországon nagyon felhígult, nagy a metál befolyás.”
- ~ „Külföldön többen vannak, és jobban elfogadják őket. Párizsban a plaza CD részlegében, olyan dark cuccokba öltözött arcok válogattak, hogy nálunk még egy goth bulin is feltűnést keltenének.”
- ~ „Magyarországon még nem ismerik/fogadják el ezeket a dolgokat.”
- ~ „Külföldön sokkal több a program, koncertek, bulik, fesztiválok rendszereznek. Igazi biznisz épült ki erre a szubkultúrára, internetes web-shopokban minden megvehető stb.”

Mint azt, a fent idézett példák is mutatják, a szubkultúra tagjai figyelemmel kísérik mind az itthon, mind a külföldi szubkultúra sorsát.

A véleményekből az tűnik ki, hogy a budapestiek jobb helyzetben vannak a szubkulturális élet szempontjából, mint a vidékiek. A helyzet azonban még itt sem rózsás a sok előítélet miatt. Külföldön már sokkal elfogadottabb a szubkultúra, több a koncert és az intézményrendszer is kiépítettebb. Bár olvastam olyan véleményeket, amelyek nem feltétlenül pozitívan értékelik az ismertséget, hiszen az, az underground léttel ellentétes, a szubkultúratagok nagyobb számát, mert az „divatosodási” folyamatot indukál, illetve „felhígul” a szubkultúra, a készen kapott intézmény- és eszközrendszer pedig szintén az undergrounddal ellentétes, mindamelllett a kreativitást is csökkenti.

VI.kérdés - Gyakorolsz valamilyen vallást, vagy van olyan irányzat, amelyikhez tartozónak érzed magad?

A legtipikusabb és a legtöbbször előforduló válaszok közül emeltem ki néhányat:

- ➡ „Boszorkányság.”
- ➡ „Zen-buddhizmus.”
- ➡ „Nem tartozom semmilyen valláshoz, bár hiszek egy felsőbbrendű erőben, ami minden dologban megtalálható. Számomra az érzelmek azok, amiben hinni kell.”
- ➡ „Zsidó vagyok, és érdekel a kabbala.”
- ➡ „Azokat a dolgok, amikben én hiszek, nem tartalmazza összefoglalóan egy vallás se.”
- ➡ „Többisten hit.”
- ➡ „Hiszek Istenben.”
- ➡ „Talán sátánista, de persze nem ördögimádó.”
- ➡ „Igazából a másvilágban hiszek.”
- ➡ „Nem, abszolút "pogány" vagyok, bizonyos mágiákat gyakorolgotok.”
- ➡ „Nem tartozom semmilyen vallási csoporthoz, bár a wicca érdekel. De nem lennék az egyház tagja.”
- ➡ „Ateista vagyok, ehhez tartozónak érzem magam. Materialista felfogású.”
- ➡ „Ritkán elmegyek a református templomba istentiszteletre.”
- ➡ „Az ezotéria áll hozzám legközelebb.”
- ➡ „Katolikus.”
- ➡ „Katolikus vagyok, de csak ritkán "gyakorolom", és az is kimerül abban, hogy néha szükségét érzem a templom csendjének.”

Fontos szerepe van a szubkultúrában a hitnek, hisznek a transzcendens, ezoterikus és okkult dolgokban. Változatos formában nyilvánul meg, de lényeges eleme az egyház, mint intézmény elvetése és az individuális jelleg, vagyis, hogy esetlegesen több vallás, hit összetevőiből konstruálják meg sajátjukat. Kedveltek a többistenhitű (kelta, egyiptomi) vallások. A túlvilágban való hit központi szerepet tölt be a dark szubkultúrában és a grufti csoportban is. (8.e.2.halál-mánia és 8.1.)

VII.kérdés - Jártas vagy-e valamely művészeti ágban, vagy tevékenykedsz-e valamelyikben?

A legtipikusabb és a legtöbbször előforduló válaszok közül emeltem ki néhányat:

- ☞ „Fazekas végzettségem van, hobby szinten fotózom, rajzolgotok, festek, és rengeteget olvasok.”
- ☞ „Irodalom, és egy kicsit a festészetben is.”
- ☞ „Verseket szoktam írni, imádom a történelmet, rengeteget olvasok, érdekel a fotózás, grafikák, festészet stb.”
- ☞ „Jelentek meg novelláim, fordításaim, és készítettem festményeket, rajzokat is, amik közül szintén megjelent néhány.”
- ☞ „Tanulok zongorázni 9 éve, és nemrég kezdtem énekelni. A zenéhez értek a legjobban, de tehetséges vagyok az irodalomban is, illetve képzőművészetekben.”
- ☞ „Zenéltem, építészetben otthon vagyok.”
- ☞ „Hegedülök, színészkedem, meg írok.”
- ☞ „Manga/anime rajzolással szeretnék később foglalkozni. Rengeteget rajzolok és festek.”
- ☞ „Filmkultúrában, irodalomban.”
- ☞ „Már nem foglalkozom ilyesmivel. Ha nem lehetek zseni, nem leszek középszerű.”

Zenéléssel foglalataskodik még kb.: 14 fő (15%), fotózással még kb.: 3 fő (3%), írással még kb.: 14 fő (15%), rajzzal, festéssel, grafikával még kb.: 22 fő (24%).

A művészetek szerepe a dark szubkultúrába tartozásnak lényeges eleme (8.e. és 8.e.3.). Nem elégednek meg a művészetek ismeretével, legtöbbjük tevékenykedik is valamelyik művészeti ágban. Legnagyobb arányban a rajzolás, festés, grafika területein, illetve az írásban és a zenében alkotnak.

VIII.kérdés - Milyen jövőt képzelsz magadnak?

Ez a kérdés csak a kézzel töltött kérdőívekben szerepelt, amit 24-en töltöttek ki.

Sokat árul el egy csoportról, hogy tagjai milyen jövőt képzelnek el maguknak. Az életkorokat figyelembevéve (a szubkultúra tagjainak 72%-a 25 éven aluli, ebből 51% 18 és 25 év közötti) nem meglepő, hogy legtöbbjük az elkövetkezendő években a karrierépítésre koncentrál: 9 fő (37,5%). Hosszabb távlatokban gondolkodva társat: 8 fő (33%), lakást: 6 fő (25%), majd gyereket szeretnének: 5 fő (21%). Célok még az utazás: 3 fő(12,5%) és a lelki gazdagodás: 2 fő (8%). Újabb alátámasztása ez annak, hogy a halállal foglalkozás nem halálvágy, hanem szembenézés azzal, és annak elfogadása. (8.e.2. halál-mánia)

A tagok 83%-a, 20 fő szubkultúrán belül képzei el a jövőjét.

**A nem darkok kifejtést igénylő kérdésekre adott válaszai és rövid
elemzésük**

1.kérdés - Mit tudsz róluk?

A legtipikusabb és a legtöbbször előforduló válaszok közül emeltem ki néhányat, olyanokat, amelyekben pozitívan véleményezik őket

- * „Dark zenét hallgatnak, vonzódnak a sötét témájú dolgokhoz (pl. irodalom), sokuk depressziós gondolkodású, szeretik a fekete ruhákat, nyugodt, komoly, mélyen érző és érzékeny emberek.”
- * „Mélyérzésű, igényes és legfőképpen összetartó társaság!”
- * „Zárkózottnak, ellenszenvesnek tűnik néhányuk, pedig nem azok, talán még érzelmesebbek is, mint mások, és imádnak bulizni. Amit nem lehet rájuk mondani, hogy átlagosak, külsőleg, belsőleg, zeneileg.”
- * „Nehéz pontos definíciót adni, legfeljebb tipizálni lehet. Külsőségeiben a fekete ruhák viselése a legszembeütőbb, bár ez nem előírás. A leglényegesebb jellemző az erős exhibicionizmus, az extrém(ebb) külső. Belsőleg komolyak (néha túlságosan is), érzékenyek, zárkózottak. Rendkívül műveltek, érelklődnek a művészetek, a tudományok, és az okkultizmus iránt. Ismétlem, ez tipizálás, de a kemény magra nagyjából jellemző.”
- * „Kívülről szerintem sötét ruhákat hordanak, bakancsot, meg sok bőr karkötőt és nyakláncot, ezüst holmikat is, gyűrűket, meg nyakláncokat. Ha lányok, megeshet, hogy erősen festik magukat, ha fiúk, hosszú hajúak is lehetnek. Piercingjük, tetoválásuk is gyakran van. Belülről kicsit melankolikusabbak, csendesek, legalábbis idegenekkel. Általában cigiznek, és isznak is, és nem divatmajmok, a maguk feje után mennek, szomorú, nehéz dallamokkal teli zenét hallgatnak.”
- * „Ha valaki igazán dark, az nem fog túlzásokba esni, mint egyes „darknak kiadom magam” típusú divatcicák...”
- * „Sajnos nem eleget. Az egyik amerikai tanítványom volt, akiről a kollégáim azt mondtak, hogy "dark". Nagyon okos, értelmes fiú volt, feketére lakkozott körmökkel, és sok ékszerrel. Nem tudom, hogy valóban dark volt-e...”

és olyanokat, amelyekben negatívan:

- * „Halálkultusz, (csak az elhivatottaknál) ez átvitt értelemben életundor, pesszimizmus, depresszív életfelfogás, sötét általában rossznak nyilvánított dolgok szeretete. Dekadencia.”

- * „Nem találják magukat, és ide menekülnek, meg a csajoknak megtetszett egy dark fiú és ez motiválta őket. Külsőre: FEKETE és ízléstelen.”
- * „Azt, hogy "nagyon fáj nekik az élet", és néhány koncertet imádkozó állásban hallgatnak végig... Ja, fekete, csipke, háló, sok-sok ékszer, rózsafüzér, pentagram, fordított kereszt, sima kereszt...én se tudom, hogy ezek hogy jönnek össze, de hát élő példa igazolja...”
- * „A legtöbbje, akikkel anno együtt lógtam, vagy beállt az általuk annyira rühellt kispolgári bandába, vagy alkoholista lett. Nagyon szeretnének különbözni az átlagtól, de egy kalap alá lehet őket húzni akármelyik divatmajom diszkóötléssel. Elitisták, akik nagy része csak a saját fajtájukkal hajlandóak szóba állni.”
- * „Állandóan feketében járnak, és baromi ízléstelenül mázolják ki magukat :))) Inkább a tinik körében dívik ez. Legalábbis itt Magyarországon.”
- * „Fekete cuccokat hordanak, és megközelíthetetlennek tünnek.”
- * „Belső: érzékenyek, érzelmesek, sokszor magányosak, pesszimisták, átéltek már egy-két negatív dolgot, néha kicsit túldramatizálnak helyzeteket.”

Mind a pozitív, mind a negatív kicsengésű válaszok között tömeges a sztereotípiára épülő. (lásd még: az első három fejezet rövid összefoglalása)

2.kérdés - Jellemezd őt röviden!

A legtipikusabb és a legtöbbször előforduló válaszok közül emeltem ki néhányat vegyesen:

- „Elvont, fura (mindezt nem negatívan).”
- „Rendkívül intelligens, és méltóságteljes. Pontosabban a felszínen biztos annak tűnik, de csak nagyon kevesen jutnak a lelkében olyan mélyre, hogy megeljük azt a traumát, törést életében, ami bekövetkezett, és instabillá tette, őt, és aminek ellensúlyozására, ill. válaszkérés célzattal elindult a dark irányába.”
- „Sátánista grufti.”
- „Akit személyesen ismerek, azzal az emberrel komoly témákról tudunk beszélgetni. Nyitott, kiegyensúlyozott és vidám ember. A külső egyáltalán nem a belsőt takarja.”
- „Logikátlan következtések az életről, műdepresszió, a halál nem felfogása és szeretete.”
- „Mindene a zene, és a barátok. Ragaszkodik azokhoz az emberekhez és dolgokhoz, amik fontosak neki.”
- „Ha megkérdezed, mi baja van, azt mondja, hogy "semmi", de ugyanolyan szenvedő, és világfájdalmat tükröző arccal ül ott tovább.”
- „Sok gothot/darkot ismerek. Akikkel igazán jóban voltam, azok igaz, hogy öltözködésben - megjelenésben mondhatni vérfagyasztóak, de pl. a Kerepesi Temetőben sétálva is vicceket meséltünk egymásnak.”
- „Magának való, a saját kis világát éli. Persze feketében jár állandóan. Érző szívű, toleráns, kreatív ember (bár csak a saját "területén" belül). Kicsit el van szállva, de nem komoly.:)”
- „Eléggé spirituális, és a képzelőereje is eléggé korrekt, a gondolatvilága pedig depresszív, de legalább a halálban lát szépséget.”
- „3 lányt ismerek. Placebo rajongók. Buták. Divatdarkok. Ők 16 évesek. Meg egy fiút, ő már 20 fölött van. Pózol azzal, hogy homoszexuális, hogy a Lipótba került, mert már annyiszor akart öngyilkos lenni. Elmeséli, hogy hány Xanaxot vett be. Cure rajongó. Egyébként tök normális, kiegyensúlyozott lehetne, abszolút nem hiperérzékeny.”

Ezek között a válaszok között már több a kevésbé sztereotip, ebben a személyes ismeretnek van szerepe. (3. és az első három fejezet rövid összefoglalása)

3.kérdés - Szerinted hol vannak ők, és mit csinálnak hétköznap?

A legtipikusabb és a legtöbbször előforduló válaszok közül emeltem ki néhányat:

- ♣ „Hétköznap élik mindennapos életüket.”
- ♣ „Suliban, nagy részük az általános iskola és a szakközép elvárásaival küzd. Hazamennek, majd ebédelnek, jó esetben este vacsorára is sor kerül, ha nem felejtik el.”
- ♣ „Olvasnak, és zenét hallgatnak.”
- ♣ „Ugyanolyanok, mint mások, dolgoznak, iskolába járnak.”
- ♣ „A temetőben alszanak.”
- ♣ „A suliból/munkahelyről egyből az első rocker-kocsmába. Meg próbálják váltani a világot az ő beszűkült elveik alapján (elméletben).”
- ♣ „Ugyanabban a világban élnék, csak egy kicsit másképp.”
- ♣ „Ugyanúgy élnék, mint a többi "normális" ember, az öltözékükkel, kinézetükkel mutatják, hogy kik ők.”
- ♣ „Igazi darkot csak ritkán látni hétköznap napközben. Ennek két fő oka van. 1. egész nap otthon ül és olvas/netez/zenét hallgat/alszik/alkot. 2. dolgozik valahol, de nem teljes menettfelszerelésben, mert a munkahelyek erősen dresscode-osak. Persze van, aki felvállalja a stílusát (de az nem nagyon jut be komoly helyekre). Azért elő-előfordul, hogy látni némelyiket az utcán végigvonulni, vagy egy kocsmban a pultot támasztani (vannak frekventált helyeik azért).”
- ♣ „Abszolút része a társadalomnak. Amikor pedig szabadideje van valószínűleg a hozzá gondolatvilágban, stílusban közel állókkal tölti az idejét. Nem gondolom, hogy semmit nem csinál, ingyenélő és buta, ha erre utal a kérdés.”
- ♣ „Intellektuális beszélgetéseket folytatnak a törzshelyükön.”

Az előző két kérdés (1. és 2.kérdés) sztereotip és sok negatívumot tartalmazó válaszaival szemben erre a kérdésre reális válaszokat adtak (1-2 kivétellel), sőt volt, aki kikérte magának: „Nem gondolom, hogy semmit nem csinál, ingyenélő és buta, ha erre utal a kérdés”.

4.kérdés - Mit szólnál hozzá, ha egyik barátod azt mondaná, hogy dark lett?

A legtipikusabb és a legtöbbször előforduló válaszok közül emeltem ki néhányat:

- ≈ „Ahogyan így kategóriába sorolná magát, megmosolyognám...”
- ≈ „Nem érdekelne, de megmondanám neki a véleményem...”
- ≈ „Semmit. Na és? Változik valami ettől?”
- ≈ „Örülnek neki, mivel csak pozitív dolgokat tudok mondani a dark-okról.”
- ≈ „Ha nem úgy ismerném, és egyik-napról a másikra, akkor tuti azt mondanám, hogy divat.”
- ≈ „Így hirtelen kételkednék ebben. Megkérdezném, miért és számára mit jelent ez.”
- ≈ „Megkérdezném tőle, hogy ő ez alatt mit ért, és hogy ez miben változtatta meg az életét.”
- ≈ „Mosolyognék, és mesélnék neki a Fekete Lyukról.”
- ≈ „Joga van hozzá, hogy eldöntse, hogy mit akar kezdeni az életével, tehát támogatnám.”
- ≈ „Semmit. Nem ez alapján ítélem meg a barátaimat. Amúgy meg örülnek neki, mert az ilyesmi jellegű rockzenét én is szeretem, főként a gótikus rock-ot.”
- ≈ „Semmit. Örülnek, hogy végre többet megtudhatok róluk. Kikérdezném, sokat dumálnék vele.”
- ≈ „Irigyelném.”
- ≈ „Gratulálnék neki!”
- ≈ „Megkérdezném mi az.”

Összességében a válaszadók örömmel fogadnák, ha egy barátjuk a dark szubkultúra tagja lenne, érdeklődést mutatnak a bekerülés motivációja, a csoport egésze és ismerősükre tett hatása iránt. A leírtakból kiderül, hogy nem befolyásolja jelentősen az emberek kapcsolatait, ha az egyik fél egy szubkulturális csoport tagja lesz, -főleg, ha az illik a róla eddig kialakult képbe,- hiszen már ismerik, és barátnak tekintik. (Egészen más a helyzet persze, ha idegen, a szubkultúrába tartozó személyt ismernek meg.)

5.kérdés - Mi a különbség a darkok és a gruftik között?

A legtipikusabb és a legtöbbször előforduló válaszok közül emeltem ki néhányat:

- „A gruftik cure-osak.”
- „Nem tudom, kik azok a gruftik...”
- „Semmi.”
- „A totál ellentét.”
- „Jellemükben van egy csomó különbség.”
- „Nem tudom pontosan mi is az a grufti. Ha jól tudom a gruftik a régi ghotok. A Dark és a Goth nem ugyanaz.”
- „Darkokra talán annyira nem jellemző a halálvágy és az állandó öngyilkosság.”
- „A Gruftie-k (németül gruft=sírbolt), a halálváró, érvagdosó, kriptában alvó, vodkát vénásan adagoló fajzat. Régi mondás szerint: „A jó gruftie mind halott!””
- „Ez jó kérdés. A rokoníthatóság egyértelmű, bár én azt mondom, a gruftimozgalom egy roppant erőteljes, rövid életű megmozdulás volt a cure/dm zenék hatására. Az akkori gruftik mára családapák/anyukák, vagy halottak. Néhányuk most is aktív, tevékeny szervezői a jelenlegi dark/gothic életnek.”
- „Gruftieknak Németországban hívják a halálváró temetőben gyűlésező cure-osokat.”
- „Gruftiknak nevezték a 70-es években elindult szubkultúra híveit, ami annyit tesz halálváró, a dark és a goth ugyanezen szubkultúra tagjai, max. zeneileg külön tárgyaljuk a kettőt.”
- „Talán a grufti volt előbb, a cure-os korszakban, ma inkább jellemző a dark.”
- „Gőzöm sincs. A második szót még sosem hallottam.”
- „Cure és a haj (gruftik szeretik a hajukat Robert Smith stílusában hordani).”
- „A grufti csaj.”
- „A gruftikról nem hallottam, de ez nem lényeges különbség.”
- „Bocs, én nem ismerem e szakszavakat.”

Megdöbentem, amikor ezeket a válaszokat olvastam. Némelyik válasz az értelmező kéziszótárba illő pontossággal definiálja a „grufti” szó jelentését. Akik ilyen válaszokat adtak, azok zömében 20 évesnél idősebbek voltak.

6.kérdés - Szerinted hova járnak szórakozni?

A legtipikusabb és a legtöbbször előforduló válaszok közül emeltem ki néhányat:

- ♪ „Fekete lyuk.”
- ♪ „A darksidera.”
- ♪ „Nem tudom.”
- ♪ „Biztos vannak dark koncertek, oda.”
- ♪ „Gondolom olyan helyekre, ahol ilyen típusú zene van és olyan a hangulat.”
- ♪ „Rock kocsmák, meg alter helyek, meg maguk között valaki lakásán.”
- ♪ „Discoba biztos nem.”
- ♪ „A darkok? Az eltévedt tinédzser darkok Junkies koncertekre, az igazi darkok meg nem tudom, hova.”
- ♪ „Művész mozikba és biztos vannak kimondottan darkos bulik is.”
- ♪ „Wigwam, Woodoo, TM, Mode klub és sok-sok különböző helyre, ahol alkalmanként az ő zenei ízlésüknek megfelelő zene szól.”
- ♪ „Marco Polo, Voodoo, Nemart, néha Vörös Lyuk, Wigwam.”
- ♪ „Nem tudom, de ha valaki megmondja, akkor egyszer én is elmennék oda megnézni azt a helyet.”
- ♪ „Dark estek, Goth estek, rock/metal estek és bármilyen koncertre, amin valamelyik kedvence lép fel. Múzeum, kávézó, mozi.”
- ♪ „Pesten, ahol nagyobb a klubválaszték, lehet, hogy vannak kifejezetten darkok által preferált helyek.”
- ♪ „Régen volt a Józsefvárosi Műv.ház, a Fekete Lyuk, aztán a Patkánylyuk, legutóbb a VooDoo. Újabban több party is van, láttam néhány hirdetést, de ezekről nem sokat tudok.”
- ♪ „Sokan sehova. Akik mennek, azok ált. a szubkult.-on belül meghirdetett bulikon tűnnek fel (vudu, marco polo, mega pub, vörös lyuk, rézmál kávézó, sporttérterem, rocktargon, stb.). Fesztiválokon is feltűnnek (szigeten biztosan).”
- ♪ „Voodoo klub, Marco Polo, Mega Pub, Depeche Mode klub, temető.:”

A mai fiatalok már nagyon jól tájékozottak, ha szórakozó helyekről van szó. Egy-két kivétellel átfogó képet adtak a darkok által preferált helyekről. Bár, nem volt benne a kérdésben, de mindegyikük Budapesten található helyeket említett,

valószínűleg mert itt tényleg nagyobb az intézményrendszer, mint vidéken. (Ahogy azt a dark fiatalok az V.kérdésnél említették.) Érdekes, hogy kb. 7 évvel a Fekete Lyuk bezárása után is ilyen sokan említették, valószínűleg ugyanazok, akik az előző kérdésnél a grufti kifejezésre olyan pontos leírást adtak.

IX.táblázat - A dark, a grufti és a sátánista ideológiák főbb különbségei:

	Dark	Grufti	Sátánista
Gyilkosság	--	--	Szimbolikus állatáldozat.
Hit, vallás szerepe	Nem lényeges kérdés. De sokan hisznek valamiféle felsőbb rendű erőben.	Nem lényeges kérdés. Legtöbbjük a Túlvilágban hisz, erről alkotott képük a keresztény vallásokéhoz hasonló.	Alapvető kérdés.
Jövőkép	Pesszimista, de nem reményvesztett. Legtöbbjük szeretne karriert, családot.	Pesszimista, reményvesztett. Semmilyen jövőt nem képzelnek el.	Pesszimista; a jövőjükben a harc és az agresszió képzei dominálnak.
Öngyilkosság	-+	+	--
Túlvilág-kép	Nincs kialakult egységes szemlélet.	A két világ közti határ átjárható.	A Sátán és a szellemek hatással vannak életünkre.
Zene	Lásd még: 8.e.2.	Főleg: The Cure, F. O. System, Mirage és az első generációs dark együttesek (lásd még: 8.e.2.).	Black- és death-metál.

(A – jel jelentése: nem jellemző, a + jelé: jellemző.)

Összefoglalás és utószó

Egy mindeddig még feltérképezetlen csoportot próbáltam meg bemutatni, melyet saját ideológiája, szabály- és normarendszere miatt, szociológiai kifejezéssel élve, szubkultúrának nevezhetünk. A dark szubkultúra nincs elszigetelve a domináns kultúrától, de attól eltérő élvezeti értéket testesít meg, miközben fontos szerepet játszik a tagok szocializációjában. Ebbe az ifjúsági szubkultúrába való bekerülésben is (mint általában a szubkultúrába kerülésben) lényeges momentumok a fiatalok kortárs kapcsolatok iránti igénye, a valahová tartozás vágya, az önálló identitás kialakítása és az anyakultúrától történő elidegenedés.

A domináns kultúra tagjai érzékelik e fiatalok másságát, eltérését, azt azonban nem tudják meghatározni, hogy ez mit takar, csak azt, hogy mit nem. Megragadnak bizonyos jelentéssel bíró vagy kiugró jegyeket, de ezeket rosszul értelmezik, és általánosítják, ennek következtében elfogult, torzult, sztereotip kép alakul ki bennük, ami előítéletes és diszkriminatív viselkedéshez vezet. Ha pedig a társadalom így reagál egy csoport létre, akkor arra előbb vagy utóbb rásütik a deviáns címkét. Ezt a folyamatot kizárólag a személyes kapcsolat és megismerés állíthatja, és fordíthatja meg.

A 20. század elejéig ifjúság, mint önálló identitással rendelkező társadalmi réteg nem létezett, eleinte (1920-40 közt) illegális, majd féllegális (1950-90 közt) keretek között szerveződtek mozgalmak és szubkultúrák. A világon mindenütt megfigyelhető, hogy a társadalmak kettéváltak, egy domináns, állami és egy alternatív, föld alatti kultúrára. A pluralizmus is ezt segítette elő, külföldön előbb, Magyarországon csak a '80-as évek vége után, megnyílt a lehetőség saját, önálló identitás, életforma és ideológia kialakítására. A rendszerváltás azonban nem a várt szép, új világot hozta magával, hanem az eddig meghatározott keretek helyébe zűrzavart, a társadalmi rétegek eltávolodását és reményvesztettséget.

A dark szubkultúra a világon mindenütt hasonló alapokból táplálkozik, de minden országnak megvannak a sajátos jellemzői. A legszembetűnőbb jelek például a fekete szín, a filozofikus gondolkodásmód, a gótikával és a transzcendens dolgokkal való aktív kapcsolat, illetve a dark/goth zene iránti rajongás.

A kezdő oldalak valamelyikén feltüntetett célok mellett, a szemem előtt lebegett még az is, hogy a pedagógus társadalomnak többet kellene tudnia a fiatalok szubkultúráiról (nem csak a dark szubkultúrára gondolok), mert sajnos máig

tapasztalható az iskolákban a pedagógusok részéről előítéletes, diszkriminatív viselkedés a szubkulturális csoporthoz tartozó fiatalok irányába. Ezek egy része adódhat abból, hogy nem ismerik kellően (sőt általában egyáltalán nem) az ifjúsági szubkultúrákat, másrészt hiányzik a tolerancia, harmadrészt a mai napig él a pedagógusokban az a nézet, hogy a szubkulturális csoporthoz tartozó fiatalok a „rossz gyerekek” és „rossz tanulók”.

Remélem, hogy kitűzött célomat elértem, és ha csak egy kicsivel is változik a dark szubkultúra negatív megítélése, és csökken a szubkultúra tagjaival szemben megnyilvánuló előítéletesség, akkor elégedett lehetek.

Irodalomjegyzék:

- „A holnap érdeklődés hiányában elmarad” című film (?), szerkesztő riporter: Varga Ágota, rendező: Dettre Gábor, MTV OPÁL
- A Fekete Lyuk egy pályázata – ismeretlen szerző, forrás: Kapocs Ifjúsági Önsegítő Szolgálat, Szabó András.
- Andorka Rudolf (1994): Deviáns viselkedések Magyarországon.
In: Münnich Iván, Moksony Ferenc (összeállította és készítette): Devianciák Magyarországon, Közélet Kiadó.
- Atkinson, Atkinson, Smith, Bem, Nolen-Hoeksema (1999): Pszichológia, 2. átdolgozott kiadás, Budapest, Osiris Kiadó
- B. Németh Zsolt (2000): Agresszió fiatal korban – a fiatalkori bűnözés a média tükrében.
In: Hárdi István (szerk.): Az agresszió világa, Budapest, Medicina Kiadó.
- Dr. Ligeti Csák (szerk.) (2001): Nemzetközi Statisztikai Évkönyv; A világ a XXI. Század küszöbén, Budapest, Regiszter Kiadó és Nyomda Kft.
- E. R. Smith, D. M. Mackie (2001): Szociálpszichológia, Budapest, Osiris Kiadó.
- Gabriel Liiceanu (1993): A tragikum pszichológiája: a pleasure in pain jelenség
In: Gabriel Liiceanu: A tragikum. A határ és a meghaladás fenomenológiája, 2. javított kiadás, Bukarest, Humanitas Kiadó, fordította: Pató Attila
- Gerencsér Ferenc (szerk.): Irodalmi fogalomtár, Tárogató BT.
- H.S. Becker (1985): A kívülállók. Tanulmányok a deviancia szociológiai problémaköréből.
In: Murányi-Kovács Endréné (szerk.): Tanulmánygyűjtemény az inadaptált serdülők pszichológiája köréből, kézirat 2. változatlan kiadás, Budapest, Tankönyvkiadó.
- <http://%20wiki.uw.hu/belso.htm> – az Ifjúsági Magazin cikke
- Illyés Sándor (1994): Deviáns másság.
In: Münnich Iván, Moksony Ferenc (összeállította és készítette): Devianciák Magyarországon, Közélet Kiadó.
- Keményné Dr. Pálffy Katalin (1989): Bevezetés a pszichológiába, 2. kiadás 1993, Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó.

- König, René (1971): Divat és antidivat és Burgelin, Olivier (1978): Bórhalmik, szögek, overall
- In: Klaniczay, S. Nagy (szerk.) (1982): Divatszociológiája, 2. kötet, Budapest, A Tömegkommunikáció Kutató Központ Kiadása
- Mick Mercer (1991): Gothic Rock, Birmingham, Pegasus Publishing Ltd.
- Mick Mercer (1996): Hex Files - The goth bible, London, BPC Consumer Books Ltd.
- Műhelymunka - Kis Gábor (2004): Bevezetés a dark-goth világba – Egy szubkultúra pillanatfelvételei, Budapest, Károli Gáspár Református Egyetem
- Rácz József (1989): Ifjúsági szubkultúrák és fiatalkori „devianciák”, Budapest, Magyar Pszichiátriai Társaság.
- Rácz József (1998): Ifjúsági (szub)kultúrák, intézmények, devianciák, Budapest, Scientia Humana.
- Revolution Fanzine - 2002. decemberi száma
- Sükösd Mihály (1985): Beat, hippy, punk, a szerző Hippivilág című kötetének bővített 2. Kiadása, Kozmosz Könyvek.
- Szakdolgozat - Takács Zita (2002): Előítéletek a szubkultúrák tükrében (A magyarországi dark-gothic szubkultúra bemutatásával), Szombathely, Berzsényi Dániel Főiskola
- Szőnyei Tamás (1989): Az új hullám évtizede 1., Budapest, Laude Kiadó
- Wanted Magazin – 1999/1-2, szerkesztők: Bakács Tibor, Uj Péter
- www.blood-dance.net/goth
- www.geocities.com/revoldal
- www.gothic.hu
- www.gothic.org/subculture
- www.ice-princess.de
- www.ld50.hu
- www.lyuk.telnet.hu
- www.mozgalom.ini.hu
- www.scathe.demon.co.uk/histgoth.htm
- www.uk.people.gothic
- www.whatever.net.au/~amaya/goth/culture/history.htm

Köszönet a szakdolgozat elkészülésében nyújtott segítségért:

Szabó Andrásnak (Kapocs Ifjúsági Önségítő Szolgálat) a Fekete Lyuk pályázatért és a „Holnap érdeklődés hiányában elmarad” című filmért, Linda Stevensnek a Mick Mercer könyvekért, Kis Gábornak a műhelymunkájáért, Takács Zitának a szakdolgozatáért, a gothic.hu., az ld50.hu., a Gabriel Gothic Shop, a Démon Ruhabolt és a Last Exit munkatársainak, Lehoczki Ágnesnek és mindenkinek, aki ötleteivel, tanácsaival segítette munkámat.